

Veugeltjes vangen

Henk van Rijswijk

Karel Hermans

PARKET VAN DE OFFICIER VAN JUSTITIE TE BREDA

Dagvaarding van verdachte

De Officier van Justitie in het Arrondissement Breda
dagvaardt

Veugeltjes vangen

Inleiding

Wij kennen elkaar uit de periode dat wij samen in het bestuur zaten van vogelvereniging “De Vink” van 1964 tot en met 1975. Karel heeft het vogeltjesvangen met de paplepel binnengekregen want “hullieje pa” was in Goirle een bekende vanger. Karel werd vaak meegenomen om de vogeltjes te vervoeren in zijn “plus four oftewel zijn polderbroek oftewel zijn drollenvanger”. Laat hem nou ook nog trouwen met een dochter van Jaon Bosch, de beste kneutervanger van zijn tijd. Ik had in die tijd, en een flink stuk daarvoor, een vangvergunning voor trekvogels in België en zat met Louis Dusee en Jaon Verhoeven bij Dré en Seef Jonkers achter het huis op een vinkenslag. Dat was een dubbelslaand net van vijftien meter lang en tweemaal twee meter breed. Daarna zijn we elkaar voor wat de vogelsport betreft wat uit het oog verloren maar we bleven elkaar nog wel zeer regelmatig zakelijk ontmoeten. Op de receptie ter gelegenheid van het zestig jarig bestaan van “De Vink” hebben we besloten om elkaar met onze echtgenoten erbij eens wat vaker te ontmoeten. Om de paar maanden treffen we elkaar en dan wordt er natuurlijk ook over vogeltjes vangen gesproken. Intussen zijn we allebei met pensioen en hebben we het plan opgevat om alles wat over het vangen van vogels in de loop van de tijd is bekend geraakt eens precies op te schrijven. We hebben veel gelezen over het onderwerp maar we moesten de totale kennis natuurlijk vooral halen bij de mensen die daarover uit het verleden of het heden konden vertellen. Bij iedereen die we erover aanspraken troffen we de bereidheid aan om over het onderwerp te praten. In eerste instantie vaak wat terughoudend omdat onze bedoelingen natuurlijk niet meteen voor iedereen duidelijk waren. Het is niet een onderwerp waarbij mensen graag met naam en toenaam in een publicatie terecht komen. Met heel veel plezier hebben wij samen de bezoeken afgelegd bij heel verschillende maar altijd gedreven liefhebbers. We hebben genoten van de gastvrijheid en de prachtige verhalen. Naast de verhalen hebben we ook inzage gekregen in de middelen die bij het vangen van vogels werden gebruikt. Wij stellen het boekje beschikbaar aan iedereen die heeft meegewerkt aan het resultaat en willen op die manier onze dank uitspreken voor de hulp.

Augustus 2005.
Henk van Rijswijk.
Karel Hermans.

Vogeltjes vangen en ervan genieten

De kunst om vogels te vangen met behulp van slagnetten is al oud en werd in eerste instantie vooral beoefend om een welkome aanvulling op het menu te verkrijgen en in mindere mate als een aardig tijdverdrijf. De meeste van de gevangen vogels, voornamelijk vinken, leeuwerikken en lijsters eindigden hun leven in de pan of aan het spit. Maar in heel veel woonhuizen hingen ook meerdere zangvogeltjes. En er werd ook met die vogeltjes gespeeld door de kinderen. Vooral in de 16^e en 17^e eeuw stond het vinken in hoog aanzien. Afbeeldingen uit die tijd laten al netten zien om vogels te vangen evenals trechterkooien om hoenderachtige te vangen. Bekend was toen ook al de eendenkooi. We kwamen in het bezit van een prachtige publicatie uit 1938 over het gelegaliseerde vogeltjesvangen rond 1900 en de jaren daarna. De schrijver had op dat moment een ervaring van ruim dertig jaar met het vangen van vogels, voornamelijk vinken voor de consumptie. Hij had vogeltjesvangen als beroep en was in dienst bij de eigenaar van de zogenaamde “vinkenbaan”. De publicatie is genaamd “Vogeltrek en Vinkenbaan” en was via de bibliotheek in de Reeshof te krijgen bij de

Universiteit van Amsterdam. De publicatie is in zijn geheel overgenomen. Destijds was deze publicatie in boekvorm te krijgen voor 50 cent.

In het begin van de twintigste eeuw waren in Tilburg nog een viertal erkende vogeltjesvangers actief die hun buit, voornamelijk bestaande uit sijsjes, putters, kneuters, vinken, groenvinken, geelgorzen (schrijvers) en merels, op de zaterdagse vogeltjesmarkt aan het begin van de Koningswei aan de man brachten. In 1910 kostte een vink daar 5 cent maar dan had je wel "unne waol" een in de winter gevangen vink op doortrek die een korte, voor vinkenliefhebbers onacceptabele, slag laat horen. Kees Bekkers kocht daar zijn eerste vink toen hij 5 jaar oud was. Hij woonde toentertijd naast een erkende vogeltjesvanger die hem aanbood om zijn vink om te ruilen voor een betere zanger omdat het gezang van zijn vink kennelijk niet om aan te horen was. Er waren natuurlijk ook veel vogeltjesvangers actief die voor eigen gebruik en gebruik door vrienden en kennissen gingen vangen. Het vangen van wildzangvogels was het meest in trek en tot op de dag van vandaag is dat zo gebleven, hoewel regelgeving, hoge boetes en voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraffen na een proces verbaal de animo wel wat verminderen. Die boetes voor het zogenaamd illegaal vangen van vogeltjes staan in geen enkele verhouding tot de boetes die worden opgelegd voor zaken die regelrecht met de veiligheid van mensen hebben te maken. Geen enkele overheid zal overigens in staat zijn om deze sport van het "veugeltjes vangen" uit te bannen. En dat zou ze ook niet moeten willen. Want je hebt hier te maken met een betrekkelijk kleine overtreding van goedwillende mensen die niemand in deze maatschappij kwaad doen en alleen bezig zijn met een stukje goedkope liefhebberij. Daarbij komt dat Europees gezien er zo'n enorme verschillen zijn in de wetgeving dat de nederlandse wetgeving als onredelijk en oneerlijk wordt beschouwd. Bovendien worden naar de verschillende diergroepen en bevolkingsgroepen ook andere normen gehanteerd. De gewone man mag geen vogeltjes vangen, maar als je van koninklijken bloede bent mag je zelfs herten en wilde zwijnen voor je plezier bejagen. Maar nu terug naar de verhalen uit de overlevering betreffende het vangen van vogeltjes en de daarbij gehanteerde technieken. Ook het houden van vogels, het kweken en het genieten van de zang komt daarbij ter sprake. Erkende liefhebbers hebben over hun voorkeuren en gewoontes verteld. We besteden ook aandacht aan de verschillende manieren van verzorgen van de gevangen vogels, maar ook aan de fraaie staaltjes huisvlijt die uitmondde in prachtige kooien en vanghulpmiddelen. Verschillende erkende "oude" vogeltjesvangers hebben ons de technieken verteld en daarbij kwamen natuurlijk ook hele mooie en opvallende verhalen boven tafel. We kwamen te weten dat bepaalde soorten vogels op bepaalde tijden van het jaar het beste kunnen worden gevangen. Wat je ook wilt vangen, altijd zal er veel tijd gaan zitten in het observeren van de vogels om de juiste tijd te kunnen bepalen voor het daadwerkelijk vangen. Vogeltjesvangers zijn mensen die veel tijd in bos en veld doorbrengen en hun ogen en oren goed de kost geven. Een vogelvanger is naast een vakman ook iemand die recht op zijn doel afgaat en heel doortastend is. Hij ziet kans om telkens opnieuw zijn angsten te overwinnen. Vogeltjes vangen is geen bezigheid voor snel schrikkende mensen. Elke vogelvanger is ook een creatieve mens die weleens wat van een andere vanger kan leren maar dikwijls zijn eigen methoden moet zien te ontwikkelen want men beschouwt elkaar onderling als concurrenten. En het zijn vaak specialisten op een of enkele vogelsoorten. Je hebt echte vinkenvangers maar ook echte kneutervangers en bij die specialisten hoor je de meest verfijnde kneepjes van het vak. We hebben ook kennis kunnen nemen van de mening en de ervaringen van een politiemann die 17 jaar lang deel heeft uitgemaakt van het jachtdetachment van de rijkspolitie en als zodanig dag en nacht achter stropers en vogeltjesvangers heeft aangezeten. Hij heeft in 1979 zijn ervaringen vastgelegd in een boek dat de toepasselijke naam "HALT...! POLITIE" meekreeg. Wij zullen u die informatie niet onthouden en er regelmatig op relevante plaatsen uit citeren. Tijdens het doorlezen van heel veel publicaties die met de vogelsport te maken hebben, zijn we ook veel interessante zaken tegengekomen die weliswaar niet zo veel met het onderwerp "veugeltjes

vangen” te maken hebben maar wel met het verzorgen van vogeltjes en het plezier daaraan beleven en ook leuk zijn om te weten en daarom hebben we die ook opgenomen. Prachtige verhalen hebben we in dit verband ook gevonden in “Het Vogeljaar” deel 1 en 2 van Dr. Jac. P. Thijssen (1865-1945). Hij noteerde op verschillende plaatsen de vogelzang in notenschrift. Vierentwintig verschillende soorten vogels zullen wij in het volgende verhaal bespreken. Voordat we daaraan beginnen is een advies van Jac. P. Thijssen op zijn plaats. *“Meeen niet dat de vogels u al aanstonds alle mooie dingen zullen vertellen. Dat komt eerst na jarenlange omgang, doch van het eerste ogenblik af zal de kennismaking u stellig wel behagen. Maar beloof me om geen luidruchtig gezelschap mee te nemen. Het beste is om er in uw eentje op uit te gaan. Ik heb op eenzame tochten altijd het meeste gezien, overdacht en genoten. Ik zou altijd maar grauwe kleren aandoen, waar weinig aan te bederven is, en goede dichte schoenen. En soms is het ook gewenst om een stukje zeildoek mee te nemen om daarop te kunnen zitten of knielen zonder last te krijgen van de vochtige bodem. Wie de vogels in de vrije natuur goed en gemakkelijk zien wil, moet er voor zorgen om de zon achter zich te hebben of van opzij. Dan zijn de kleuren het gemakkelijkst te onderscheiden.”*

De vink (Fringilla coelebs)

Van alle wildzangvogels wordt de vink waarschijnlijk wel het meest gevangen. Er zijn drie mogelijkheden om aan vinken te komen. Je kunt de jonge vinken uit de nesten halen. Je kunt uitgevlogen jonge vinken (takkelingen) vangen en je kunt een oude zingende vink (verse of “vorse” vink) vangen. Als je jonge vinken uit het nest wilt gaan halen, zul je ze eerst moeten weten te zitten. En dat zoeken naar vinkennestjes moet op tijd beginnen want na half mei kun je ze in verband met het steeds groener worden van de bomen nog heel slecht vinden. Maar ook vroeg zijn de nestjes dikwijls nog niet zo gemakkelijk te vinden omdat de oude vinken de kleur van de buitenkant van hun nest aanpassen aan de plaats waar ze nestelen. Oude vinken zijn al weken in de gaten gehouden. Het gedrag laat voor kenners zien of ze nestelen, broeden of met voer slepen naar het nest. Als vinken jongen hebben dan “wieten” ze veel. En hoe groter de jongen hoe vlugger de ouders weer vliegen met “aas” en hoe dicht bij het nest ze “azen”. Een legsel bestaat gemiddeld uit 4 tot 5 eitjes waarvan de schaalkleur kan variëren van lichtblauwgroen tot roodbruin. De schaal is bezet met donkere wolkjes, vlekjes en streepjes. Alleen de pop broedt en de eitjes komen na 11 tot 13 dagen uit. Pas uit het ei gekomen jongen hebben een lichtroze lichaamskleur. De bekjes zijn aan de binnenkant felrood van kleur. Het nest wordt uiterst schoon gehouden en de ontlasting wordt steeds verwijderd door de oudervogels en ver van het nest weggegooid om rovers niet op het nest te attenderen. De jongen verlaten het nest na 12 tot 15 dagen. De dag van uithalen wordt door een aantal factoren bepaald. Dat is afhankelijk van het aantal jongen in het nestje maar ook van de temperatuur. En het hangt ook een beetje af van de plek waar het nest zit. Als je de kans krijgt om er later nog eens bij te komen dan wordt het uithalen zo lang mogelijk uitgesteld. Maar is die kans er niet dan worden ze ook weleens te klein meegenomen. Normaal worden ze op zijn vroegst meegenomen als de jongen een dag of zeven oud zijn maar als je ze langer kunt laten zitten moet je dat doen. In vrijwel alle gevallen worden de jongen met nest en al meegenomen. Het verhaal dat echte kenners het verschil tussen mannen en poppen in het nest kunnen zien dient met een flinke korrel zout te worden genomen. De een ziet het kennelijk wel en de ander niet. De meeste vinkenkenners nemen altijd alles mee. Thuis aangekomen wordt het nestje (“ut nestje”) in een bloempot of overpot gezet. Er wordt een doek overheen gelegd en de jonge vinken worden een paar uren met rust gelaten. Dan doek eraf en meteen “tjoeken”. Ze gapen vrijwel zeker en je moet je er van

overtuigen dat ze allemaal iets hebben gekregen. Als ze niet meer gapen dan gaat de doek er weer overheen. Het opfokken gebeurt met een mengsel van miereneitjes en eivoer met een druppeltje melk of een druppeltje water. Kees Bekkers adviseerde een beginnende vinkenliefhebber die ook eens een nestje jonge vinken wilde grootbrengen om ze vooral rijstepap te voeren. Het geheel mag overigens niet te nat zijn. Voor het voeren wordt een apart houtje gebruikt. Het is een heel karwei en het moet ieder uur gebeuren. Natuurlijk niet 's nachts. Maar wel vanaf het moment dat het licht begint te worden. En het is nog best een kunst om ze daarna op zaad te krijgen. Als de jongen volgroeid raken en goed in de stoppeltjes zitten gaan ze in een open kooi. Zo'n kooi is ongeveer 60 cm breed en 40 cm hoog en diep. De spijlen van zo'n kooi moeten verticaal staan. De jonge vogels vliegen er tegenaan en vallen dan naar de bodem. Als de spijlen horizontaal zouden staan dan blijven de jonge vogels hangen en beschadigen dan hun vleugels. De jonge vogels worden nog een tijdje om de twee uren doorgevoerd terwijl er al wel extra voer in een bakje wordt aangeboden. Dat voer bestaat uit een goed mengsel van gekiemd zaad, wat miereneitjes en eroverheen gebrokkeld kleine stukjes heel vette cake. Geleidelijkaan ook ongekiemd zaad en steeds moet een open bakje met drinkwater ter beschikking zijn. Op onze vraag of we aan een compleet vinkennestje kunnen komen omdat we een dergelijk nestje zo mooi vinden hoorden we dat zoiets geen probleem is. "Het schönste vinkennestje vende bij un vink die verlut is." (Die dus om welke reden dan ook niet tot broeden is gekomen). Uitgevlogen jonge vinken (takkelingen) zitten meestal in iets grotere groepjes bij elkaar. Als je een dergelijke plaats weet, vaak in een eikenbos, dan is het zaak om een voederplaats te maken. Op een plekje van een halve meter breed en enkele meters lang wordt hoofdzakelijk hennepzaad (kempzaad), vermengd met een klein beetje witzaad en onkruidzaad of overmaal gestrooid en de dagen daarna wordt gecontroleerd of het zaad wordt gepeld. Maar elke vanger heeft zijn eigen voedermethode. De ene voert alleen hennep omdat al het andere zaad gemakkelijk gaat kiemen en de andere koopt gewoon het goedkoopste zaadmengsel. "Als het zaad teveel schiet, dan zitten er niet veel vinken op het plein" is een uitspraak die wij nogal met stelligheid hoorden uitspreken. De lengte van het pleintje heb je nodig om vogels de gelegenheid te geven een beetje uit elkaar neer te strijken. Op kleine pleintjes vallen ze te dicht bij elkaar en ze gaan dan onderling veel meer vechten om het voedsel. Bovendien zijn de meest gebruikte netten ook een meter of drie lang. Er zijn ook gevallen bekend waar met netten tot negen meter wordt gevangen. Er is enig verschil van inzicht over het aanleggen van zo'n "pleintje". Wel is iedereen het er over eens dat met het voeren in de tweede helft van mei begonnen moet worden en met het vangen eind mei begin juni. Soms worden meerdere voederplekken aangelegd in de bossen ("in de maast") of in een eikenbosje. Elke dag daarna bijvoeren totdat de voederplek met vaste regelmaat wordt bezocht. Als er veel

gedoe is op een pleintje en er veel wordt geruzied dan zitten er veel mannen bij. En dan een keer vóórdat het licht wordt lijmpijlen schuin (2 vingers hoog) en haaks op elkaar steken en de boel in de gaten houden. De lijmpijlen zijn roestige hevels (hulpmiddelen voor het omhoog en omlaag bewegen van de kettingdraden op een weefgetouw). In de textielstad Tilburg waren daar miljoenen van aanwezig. Buntpijlen zien de vogels eerder staan. Als ze er op vallen heb je ze te pakken als je tenminste goed hebt gesteld. Geleidelijk raakt het vangen met lijmpijlen uit de mode. Een andere methode om bij de voederplaats te vangen is het opstellen in alle vroegte van een hangnetje. Het is minder tijdrovend en heel effectief. Dat netje moet helemaal zijn ingericht voor de

betreffende vangplaats zodat je weinig tijd nodig hebt om het op te hangen. Het liefst tussen een paar bomen aan spijkers en strak gehouden met de hulp van enkele postelastieken. Om snel te kunnen werken is het van belang dat het netje aan de bovenkant links en rechts is gemerkt zodat je weet wat boven, onder, voor en achter is. De elastieken aan de zijkant zitten op een afstand van 42 cm van elkaar. Controleren of de ontstane "builen" werken door b.v. een shagbuil tegen het netje te gooien. Het netje moet tussen de voerplaats en het hout hangen en is dan vrijwel onzichtbaar voor de vogels. Er is ook een methode bekend waarbij met een liggend net wordt gevangen. Dat net van b.v. 5 x 2 meter wordt dan op ruim een meter hoogte boven de voerplaats strak gehouden door ijzeren staven van gedraaid betonijzer die schuin in de grond worden gestoken. Alle vogels die naar de al dagen gebruikte voerplaats komen vliegen zeker in het net. Als een grotere vogel (b.v. een merel) in het net landt, veert dat zeker een meter naar beneden door. Voer- en vangplaatsen liggen meestal in een bos of aan een bosrand (soms ook in een maïsveld) en worden ieder jaar opnieuw gebruikt. Meestal worden de poppen meteen losgelaten. Als ook voor vrienden en kennissen wordt gevangen dan worden de jongste vinken, en dus ook de kleinste, voor zichzelf bewaard in verband met de mogelijkheid om ze iets gemakkelijker te kunnen ringen met originele ringen. Met het vangen van jonge vinken wordt eind mei al begonnen en in de derde week van september gestopt. Dan begint zo langzamerhand de vogeltrek. De betere vogelvangsters nemen geen oude vogels mee. Die worden losgelaten. Voor het vervoeren van de gevangen vogels werd vroeger een soort grote knikkerzak van vitrage gebruikt. Thuis worden ze in een grote zogenaamde "stalleuper" gezet met op de bodem een goed zaadmengsel waaronder hennepzaad. Daarnaast een handvol miereneitjes en een open drinkpot. Een dergelijke "leuper" had vroeger in plaats van een deurtje aan de bovenkant een lange herensok. De kans van ontsnappen is dan zeker niet aanwezig. Na inzetten van de vogels werd een knoop in die sok gelegd. Na twee weken gaan ze uit de "leuper" en worden ze met b.v. 4 stuks in een open kooi (b.v. een merelskooi) gezet op een plaats waar veel wordt gelopen. Het is de bedoeling dat ze dan "zeeg" (tam) worden. Begin maart moeten vinken zeker apart worden gezet want vooral opgebrachte vinken zijn heel dikwijls deugnieten. Een andere bekende vinkenvanger vervoert de gevangen jonge vinken in kleine "leupers" en zet ze meteen met 5 stuks in open kooien. Hij neemt alleen de mannen mee en laat de poppen op de vangplaats meteen los. Hij herkent ze voor 100% zeker aan de zwarte veren bij de man die bij de pop grijs zijn. Vinken komen in bepaalde gebieden steeds voor. We kwamen in het bezit van een oude videoband met daarop prachtige opnamen van een aantal jonge vinken in een nestje die gevoerd werden door een zelf opgebrachte pop. Volgens kenners doen vrijwel alle opgebrachte poppen dat na enkele dagen bij de jongen te hebben gezeten. De eerste dagen moeten de jongen nog gevoerd worden door de vinkenliefhebber maar geleidelijk aan gaat de pop meevoeren. De ene pop doet het beter dan de andere maar het merendeel van de opgebrachte poppen voert na enkele dagen de jonge vinken. Soms voert ze echter alleen maar met miereneitjes en als die een klein beetje blauw beginnen te worden dan worden ze al niet meer gepakt. Er moeten dus volop miereneitjes in voorraad zijn als met deze methode wordt begonnen. Maar er zijn ook gevallen bekend van poppen die vrijwel alles voeren wat wordt aangeboden. Helemaal probleemloos verloopt deze methode niet altijd. Het blijft moeilijk om de jonge vogels op zaad te krijgen en bovendien gaat zo'n pop nog wel eens aan de stoppelveertjes van de jongen zitten trekken waardoor ze soms uit het nest vallen. Dan heb je dus de verkeerde pop te pakken en die moet niet meer worden gebruikt voor dat doel. Goed in de gaten houden dus.

Een oude vink wordt in het voorjaar gevangen omdat die heel goed zingt. Daarvoor heb je nodig een broekvink, een zingende vink (vroeger) of een bandrecorder (tegenwoordig) en lijmpijlen. Een broekvink is een vink die is voorzien van een zogenaamde "broek". Dat is een tuigje van zacht leer (zeemleer of leer van glacé dameshandschoenen). De kop gaat in de midden door het tuigje en door elke zijkant van het tuigje gaat eerst een vleugel aan elke

kant naar voren toe en dan van achter uit ook een poot aan elke kant. Tussen de poten komen de twee delen van het tuigje bij elkaar en daar zit een warteltje. Dan is verder nog nodig een grote spijker met daaraan een klein touwtje waaraan een veiligheidsspeld is bevestigd. Als de vink gebruikt wordt om te lokken dan wordt de veiligheidsspeld aan het warteltje van "de broek" bevestigd en de spijker wordt in de grond geduwd. Een dergelijke broekvink wordt thuis regelmatig aan de grond vast gezet om te laten wennen. Kenners zeggen dat zo'n broekvink moet fladderen als je er langs loopt en ook moet pinken. Doet ze geen van beiden dan is ze niets waard als broekvink. Als broekvink wordt een vink gebruikt die niet voor de zang wordt gehouden. Ze wordt meestal in de winter op doortrek gevangen en is "unne waol". Als het vangseizoen afgelopen was werd de broekvink doodgeknepen volgens de ouderen want een dergelijke vink laat je niet los in je eigen omgeving met het risico dat hij paart met de plaatselijke vinken. Op het moment van vangen wordt een ring van rechtopstaande lijmpijlen gesteld (doorsnede 30 cm). Acht pijlen zijn vaak al voldoende en daarin wordt de broekvink gezet. Er zijn vangers die de buitenste slagpennen van de broekvink afknippen om zo een kleinere cirkel te kunnen stellen en te voorkomen dat de broekvink aan de lijmpijlen blijft hangen. Vaak is het niet eens nodig om een zingende vink te laten horen want dan heeft de vink die zijn territorium verdedigt al de aanval op de broekvink ingezet en hangt hij al vast aan de lijmpijlen. Vroeger reden de vangers alleen maar rond met een broekvink in hun zak of fietstas. Men heeft alleen succes als de broekvink beweegt en als die stil bleef zitten dan werd er met een takje gegooid om er beweging in te krijgen. Daarom wordt er getwijfeld aan de effectiviteit van het werken met een opgezette vink als lokker. Maar als het niet vlug gaat dan helpt vinkenzang. Voordat er bandrecorders waren werd dan een zingende vink meegenomen van huis. Zo'n vink moest wel zingen op dat moment en om die daarvoor af te richten werd die thuis neergehangen op een plaats waar veel mensen langs kwamen. Vaak werd de kooi ook nog aan de wasdraad gehangen zodat de kooi steeds in beweging was en er werd ook nog regelmatig tegen de kooi getikt. Alles om de vink te laten wennen aan beweging in de fietstas. Een vink die ooit aan de lijmpijlen van de ring heeft gehangen maar los is geraakt vang je nooit meer volgens sommigen. Je ziet dat vlug want dan vliegt de te vangen vink telkens laag over de ring heen. Echte vakmensen leggen dan een tak vol met lijmpijlen naast de ring en zo goed als zeker valt de vink daar op en kan alsnog worden meegenomen. Als een goed zingende vink wordt weggevangen wordt de plaats meestal snel door een andere man ingenomen. Het is voorgekomen dat op dezelfde plaats binnen zeer korte tijd drie mannen werden gevangen. Een verse vink die in de natuur al zingt zal vermoedelijk datzelfde jaar niet meer zingen maar wachten tot het volgende voorjaar. Dat is de reden dat deze vorm van vinkenvangen niet zo veel wordt gebruikt. Alle inspanningen om aan vinken te komen waren en zijn er op gericht om een of meerdere goed zingende vinken achter op de plaats te hebben hangen en dan te genieten van de vinkenslagen. Voor het zover is zijn een aantal wetenswaardigheden nog van belang. Een prima zingende vink in de natuur laat vaak ook andere slechtere slagen horen op het moment dat hij onder druk wordt gezet. Door er in de buurt te gaan staan en te "tjoeken" lok je dat al uit. Ze zijn nogal eens slechter dan je op voorhand denkt. Verder is voor de doorgewinterde vinkenier duidelijk dat je van een jonge vink die komt van ouders met een korte slag nooit een goede zanger maakt. Dat jonge vinken de slag van een zeer goede vink overnemen als je ze er naast hangt wordt door niemand bevestigd. Want dan zou het heel gemakkelijk zijn om aan een aantal goed zingende vinken te komen. Nu wordt door de deskundigen beweerd, dat slecht 1 op de 30 jonge vinken een "goei" zal zijn. En alom heerst de mening dat de slag van de vinken in de loop van de laatste 50 jaren korter is geworden en er zit niet veel variatie meer in de slagen. Dat heeft alles te maken met de verandering van biotoop waarin vinken zich ophouden. Vroeger waren er veel boomgaarden achter de boerderijen en elke boer had wel enkele stapels hout liggen. Zeer geschikt als broedplaats voor vinken. Ook het opdringende verkeer heeft zijn steentje bijgedragen. Volgens de

inmiddels 93 jarige Kees Bekkers kon je vroeger aan de slag van een vink horen of die uit Goirle kwam of b.v. uit de Chaamse bossen ("Chaomse maast") of van de Bredaseweg. Waar of niet waar het blijft een prachtig verhaal. De kooitjes waarin die vinken zaten en zitten werden steeds beter. De vinken werden gehouden als "open vink", dus in een kooi met spijltjes, in een "gedoekte kooi" dus in een kooi waar simpelweg de voorkant is afgedekt door een stukje laken of in een "glaskooi" waarbij het stukje laken is vervangen door stukjes matglas. In de twee laatste oplossingen ziet de vink de omgeving niet. In die gevallen zingen ze meer en beter omdat ze niet worden afgeleid. In vroegere tijden werden ook nog wel blinde vinken gehouden. Vinken die, na goed gewend te zijn aan de kooi, blind gemaakt werden met een gloeiende pen. Die pen werd in de buurt van het ooglid gehouden en dat werd heel licht dichtgeschroeid. Eerst één oog en later ook het tweede oog. Hoe minder beschadiging hoe beter. Bij deze methode was herstel nog mogelijk. Het werd ook wel gedaan door de steel van een gloeiende tabakspijp te halen en het beetje vocht dat op de steel achterbleef in de ogen van de vink te sproeien door in de steel te blazen. Hier was herstel niet meer mogelijk. Steeds meer wordt weer overgegaan naar de open kooien omdat het voor de liefhebber toch ook heel aantrekkelijk is om de lichamelijke inspanningen van de vink te kunnen bewonderen. Het blijkt volgens kenners zo te zijn dat een vink in een kleine kooi met een tweesprong, twee zitstokjes onderin op dezelfde hoogte, beter en meer zingt dan in een kooi met een driesprong, twee zitstokjes onderin en het middelste zitstokje bovenin. En de tweesprong wordt dan vaak nog vervangen door drie zitstokjes op dezelfde hoogte (een triple). Maar zeker is hoe kleiner de kooi, hoe meer zang. We hoorden overigens ook een verhaal van een vink die op de ene plaats niet wilde zingen maar op een ander adres wel.

In de loop van de tijd is er wel het een en ander veranderd bij het opkooien en in conditie houden van de vinken. Vroeger werd bijvoorbeeld alleen zwart en wit zaad gegeven. Tegenwoordig is dat een veel gevarieerder mengsel o.a. bestaande uit nootzoet (raapzaad rood), wit zaad, hennep (kempzaad), slazaad, darrie, katjang, boekweit, zonnebloempitjes en safloorpitjes tweemaal in de week aangevuld met wat miereneitjes. Het belang van "baden" wordt ook al lang onderkend. De vader van een van onze informateurs nam een flinke slok water in zijn mond en spuugde dat al sproeiend over de vink. Hij herhaalde dat enkele malen. Nu wordt een vink ongeveer om de twee weken bij goed weer uit de kooi gehaald en in een emmer gezet waarin op de bodem een klein laagje lauw water is gedaan. Een doek er overheen en ondertussen de kooi schoonmaken. De eerste keer moeten ze nog even geholpen worden om zich nat te maken maar daarna hoor je ze flink baden in de emmer. Ze zingen die dag langer dan normaal en zien er zichtbaar beter uit. En dan is er nog het verhaal van de maanvink (maonvink). Het is nog niet duidelijk waarom zo'n vink deze naam heeft gekregen. Maar het is te zien wanneer je met een dergelijke vink hebt te maken. Spreidt de 12 staartpennen uit en kijk naar de buitenste pennen aan elke kant. Bij een gewone vink hebben de twee buitenste pennen aan iedere kant kleine witte vlaggetjes (zoompjes). Een maanvink heeft die aan de drie buitenste pennen aan elke kant. Het zijn meestal heel drukke vinken. Met zingende vinken werden en worden ook wedstrijden gehouden. De vink met het meeste aantal slagen wint. Ze worden op ½ meter afstand naast elkaar gezet en op een vierkante stok worden de complete vinkenslagen genoteerd. "Wie, wie, wie is de voedstervader van Christus geweest" moest het vroeger zijn volgens onze pa. Bij zo'n wedstrijd is dan goed te horen dat er een veelheid aan verschillende slagen is waar te nemen. Aan die verschillende slagen worden ook nog namen toegekend. We kennen de tjo tjo, de kwie kwie, de wotje wie, de bossie wie en de kloekert. Voor een echt goed zingende vink worden nog steeds hoge bedragen aan geld ontvangen. Als een liefhebber zin heeft in een vink die hem qua zang goed bevalt dan worden prijzen tot € 250,= betaald. Tijdens onze gesprekken hoorden we van een liefhebber die circa 25 jonge vinken had opgekooid die tegen het einde van het jaar in de schuur worden opgehangen en gedurende 16 uren per dag

van licht worden voorzien. Hij heeft zendapparatuur geïnstalleerd verbonden met luidsprekers binnen in huis. Daar houdt hij als hij thuis is in de gaten of er al gezongen wordt. Hij haalt de kooitjes dan met enkele tegelijk naar binnen en geeft de vinken een kans om hun zang te laten horen. Op die manier krijgt men natuurlijk vinken die met Kerstmis al binnen zingen. En zolang ze niet naar buiten gaan blijven ze zingen. En dat kan zelfs zijn tot aan Augustus. Ze mogen vóór die tijd wel naar buiten maar lopen dan een kans om in de rui te schieten. Een “goei” vink wordt later nooit meer binnen gezet. De liefhebbers hebben er een enorme hekel aan als hun vink zit te “wieten” of te “schooien”. Hoe meer “drift” er op een vink zit hoe korter de slagen worden. Nergens worden zoveel vinken gevangen als in onze omgeving en dat vangen heeft er niet toe geleid dat ze er niet meer vóórkomen op den duur. Integendeel, vooral de laatste jaren komt de vink in steeds grotere aantallen voor. Dat heeft er misschien ook wel een beetje mee te maken dat veel nesten worden uitgehaald. De vinken beginnen dan een volgend nest en van de opgebrachte vinken worden de jonge poppen losgelaten. Die jonge poppen werden vroeger nog wel eens bewaard tot het voorjaar en dan in de buurt van goede vinken losgelaten in de hoop dat daardoor de slag van meer vinken zou verbeteren. Een beetje afhankelijk waar de volière staat is het ook mogelijk om vinken in een klepkooi te vangen. Die kan gewoon aan de volière worden gehangen of in de buurt daarvan maar dan moet er wel een lokvink ingezet worden. Natuurlijk mag er niet gevangen worden tijdens het broedseizoen want dan is het risico groot dat er ergens jongen zonder verzorging komen te zitten. Als klepkooi hebben we heel veel verschillende modellen gezien maar de vroeger meest voorkomende klepkooi was er een met een centraal gedeelte voor de lokvogel(s) en vier vangcompartimenten. Twee boven op het gedeelte van de lokvogel en één aan elke zijkant.

Joan Bosch in zijn volière met aan de buitenkant een klepkooi in werking

Vinken werden vroeger ook veelvuldig op “het vinkenslag” gevangen. Maar dat was tijdens de trek en de vinken die dan werden gevangen waren voor onze begrippen qua zang niet goed genoeg om ze op te kooien. Ze werden meer als bijproduct gezien waarvan er hooguit enkelen werden bewaard om in het voorjaar als broekvink te fungeren. Dat een dergelijke vangopstelling toch “vinkenslag” werd genoemd heeft waarschijnlijk alles te maken met het feit dat door de eeuwen heen dit soort slagnetten werd gebruikt om vogels voor de consumptie te vangen. En daar waren deze vinken natuurlijk goed genoeg voor. Sinds kort

zijn op meerdere plaatsen zogenaamde inloopvangkooitjes in gebruik en die zijn ook heel effectief. Het zijn van fijn gaas gemaakte kooien niet hoger dan 15 cm. In het midden is een vak waar een lokvogel inzit en aan de zijkanten zijn aparte vakken gemaakt met naar binnen gerichte trechtertjes van b.v. 10 cm lang. Maar er zijn ook modellen met schuifdeurtjes die met een draadje omhoog worden gehouden en die dichtvallen na het passeren door de vogel. En ze lopen er in gegarandeerd en kunnen er niet meer uit. Ze worden gebruikt boven op een voederplaats die door jonge vinken wordt bezocht. Mocht er in de woonomgeving een vink komen wonen dan is het zinvol om in de loop van het broedseizoen steeds op dezelfde plaats elke dag een beetje kempzaad te voeren. Ze komen dat steeds ophalen als ze er aan gewend zijn en brengen aan het eind van het broedseizoen ook de jongen mee.

In alle verhalen hebben we een prachtig Tilburgs woordgebruik met betrekking tot het vangen en houden van vinken gehoord. Een vink kan “verlut” zijn. Ze kan “schooien” en “wieten”. Ze is druk of “zeeg”. Als je “tjoekt” dan reageert ze. Ze komt groot in “un nistje”. Als ze gevangen is gaat ze in “unne leuper”.

In het boek “HALT ...! POLITIE” lasen we een verhaal over het vangen van vinken met behulp van staltnetten. *“Zo wil ik hier zeker niet vergeten te vermelden, de wijze waarop in de zomer jonge vinken worden gevangen. Het vangen van jonge vinken vindt plaats zo in de maanden juli en augustus en wel in percelen dennenbos waar deze jonge wildzangers zich gedurende langere tijd ophouden. Door de vogelvanger zijn de vinken al lang ontdekt en hij heeft al weken tevoren een voerplaats aangelegd. Zo’n voerplaats beslaat een oppervlakte van drie bij anderhalve meter. Het aanleggen ervan bestaat uit het verwijderen van terplaatse neergekomen dennennaalden, hetgeen zodanig moet geschieden, dat alleen zwarte grond of donkerbruine humus zichtbaar is. Is de vogelvanger eenmaal zo ver gevorderd, dan strooit hij op zo’n plaats een grote hoeveelheid hennepzaad uit. Omdat de ondergrond donker is en goed aftekt bij het veel lichtere hennepzaad valt de voerplaats, ook voor de vogels, meteen op. Iedere dag controleert de vogelvanger het uitgestrooide zaad. Als er lege bolsters (“bluisters”) en vogeluitwerpselen worden aangetroffen, dan weet hij dat de vogels zijn aangelegde voerakker hebben gevonden. Als dat het geval is, zal hij waarschijnlijk nog enkele dagen wachten met het opstellen van de vangmiddelen. Eerst als de vogels vertrouwd zijn geraakt aan de open plek in het bos waar het eten zomaar voor hen klaar ligt, zal de vogelvanger toeslaan. Zodra het licht wordt en een nieuwe dag begint, strijken de jonge vinken bij tientallen neer op de voerplaats want door het geduldige wachten van de vogelvanger is het niet bij een enkeling gebleven die de voerplaats heeft ontdekt. De vogelaar weet op een gegeven moment genoeg van het doen en laten van de jonge vinken af en zal ook precies op tijd met zijn vangmiddelen ter plaatse aanwezig zijn. Tussen twee in de grond gestoken staanders wordt op de voerplaats het dunne nylonnet gespannen terwijl bovendien, tussen het uitgestrooide zaad, met vogellijm ingesmeerde buntstengels worden geplaatst, zodat zowat elke vogel die de voerplaats bezoekt gevangen wordt. Gewoontegetrouw zit in een apart vogelkooitje een vink die als lokvogel nabij de voerplaats is neergezet. Het komt ook voor dat zo’n vogel niet in een kooi zit opgesloten. In dat geval is de lokvogel voorzien van een zogenaamd broekje waaraan een nylondraad is bevestigd. Het andere einde van die draad is bevestigd aan een lange spijker die in de onmiddellijke nabijheid van de voerplaats in de grond is gedrukt. Op die manier wordt het wegvliegen van de lokvogel verhinderd. Zoals de voorafgaande dagen komen de jonge vinken naar de voor hen bekende voerplaats. Omdat het staltnet praktisch niet is te zien en ze bovendien nog worden gelokt door hun soortgenoot vliegen zij zonder aarzeling op de vangplaats af. Velen van hen raken verward in het net en de vogels die bij toeval het net ontweken zitten in de kortste keren geheel onder de vogellijm. In sommige delen van ons bewakingsgebied kwam het vangen van jonge vinken erg veel voor. Meestal zochten we na de middag in de daarvoor geschikte dennenbossen naar ingerichte voerplaatsen. We wisten er meer dan tien liggen. Maar het was natuurlijk gokken waar de vogelvangsters de volgende morgen zouden toeslaan. Aangezien de vogelvangsters vaak meer geluk hadden dan wij, keerden*

we dikwijls zonder succes huiswaarts. Toch hielden we moedig vol en zo kon het gebeuren dat we op een gegeven dag toch succes hadden. De vogelvangers zelf leidden ons feilloos naar hun vangplek. In eerste instantie waren we weer bij de verkeerde voederplaats toen een voor ons nog onzichtbare vogelvanger een geweldige fout maakte. Hij had een sigaar opgestoken en de reuk daarvan drong door tot de plaats waar wij ons bevonden. Geholpen door de wind konden we gemakkelijk de richting bepalen waarin we moesten gaan zoeken. Terwijl wij ijverig voortslopen ontdekten we amper twintig meter van ons verwijderd twee personen die bezig waren met het plaatsen van lijfstokjes. In de nabijheid zagen we ook een staltnet opgesteld. Twee vogelkooitjes voorzien van lokvogels waren al neergezet. Nadat ze de gehele voerplaats nog eens gecontroleerd hadden, kwamen ze in onze richting gewandeld. We kwamen overeind en de vogelvangers begrepen wel dat hun doen en laten was gevolgd en gaven alles toe.”

Keep of Kwèèk (Fringilla montifringilla)

De keep komt een flink stuk noordelijker voor dan de vink en trekt in het voorjaar een maand later dan de vink. In onze streken zit hij niet in grote aantallen maar elke vogelvanger treft hem toch regelmatig aan vooral tijdens de najaarstrek als ze afzakken naar onze streken. We kennen de keep meestal slechts in zijn wintergedaante. Vooral de mannetjes vallen op door hun zwarte kop. De onregelmatigheid waarmee de invasies van jaar tot jaar vóórkomen, hangt af van het voedselaanbod in hun geboorteland. De natuurlijke verhoudingen in de noordelijke wouden zijn zeer onstabiel, omdat de zaadproductie van jaar tot jaar verschilt. Je kunt ze bij ons nog het meeste aantreffen op de beukenootjes, dat is hun lievelingskostje. Ze zijn tamelijk vechtlustig ook onder elkaar en zij verjagen andere vogels op hun voederplaatsen. De keep eet hetzelfde als de vink en ook het nest is hetzelfde. Ze wordt gevangen met netten, in klepkooien en met lijmpijlen. Maar niet zoals een vink met een ring van lijmpijlen want broedgevallen zijn bij ons niet zeer frequent. In de volière zijn ze goed te houden. In de vrije natuur verorbert de keep in de zomermaanden vrij veel insecten en dus is zacht voer en af en toe een meelworm op zijn plaats naast het gewone zaadmengsel. Ook groenvoer en gekiemde zaden worden graag opgenomen. “Thuis heb ik nog een kwèèk mee drie jong” is een veel gebezigd grapje als vogelvangers over vrouw en kinderen praten.

Kneu of kneuter (Carduelis cannabina)

Een kneu is een van de beste zangers van de wildzangvogels en het is een genot om op een mooie zomeravond in de buurt van de volière te gaan zitten om alleen maar te kijken en te luisteren naar deze knappe zanger. De mannen hebben een karmijnrode borst en voorhoofd. De pop heeft dat niet en is meer gestreept. De kneu wordt tot een van de beste zangers onder de wildzangvogels gerekend. De zang is aangenaam, zeer afwisselend en tamelijk luid.

Alhoewel de kneu zeer geschikt is om in een volière te houden, wordt hij toch niet zo tam en vertrouwelijk als het sijsje, de putter en de goudvink. Spijtig genoeg verliest hij in gevangenschap zelfs met de beste verzorging zijn karmijnrode kleur op borst en voorhoofd. Omdat de kneu oliehoudende zaden verkiest komt het vooral in een kleine kooi vlug tot vervetting. De kneu is een vogelsoort die ook veel wordt gevangen. Dat vraagt weer om een speciale benadering. Die kunnen het best gevangen worden op zogenaamde “verkensroes” (varkensgras) en op zwarte grond, liefst iets oplopend, waarop plakken vogelmuur (“miert”)

worden neergelegd. Je vangt ze het beste op de terugtrek in februari of maart. Maar op de trek in september oktober kan ook. In plaats van “miert” worden dan “molmtakken”, die dan veel zaad bevatten, gebruikt om de kneuters aan te trekken. De officiële naam voor die “molmtakken” is bijvoet. De “molmtakken” worden ergens naast het aangelegde pleintje geplaatst met de bedoeling dat de kneuters er in vallen en vervolgens op het pleintje tussen de lijmtakken. Je hebt een plek van ongeveer 1 meter breed en 4 meter lang nodig. Maar als er “verkensroes” op een pad staat kan dat ook heel goed. Hier vertelde een van de vogelvangsters ons nog een mooi verhaal. Hij had met zijn maat net een flink stuk pad volgelegd met lijmpijlen toen er een man verscheen met een klein poedeltje en dat beestje zat natuurlijk in een mum van tijd van voor naar achter en van onder tot boven onder de lijmpijlen. Zij lieten zich natuurlijk niet zien. Voordat er gevangen wordt eerst enkele dagen voeren met rood koolzaad (nootzoet of raapzaad rood) en een klein beetje negerzaad. De topper onder de kneutervangers, Jaon Bosch, proefde zelf of het wel goed was. En dan op een morgen voordat het licht wordt het hele gebiedje volsteken met lijmpijlen. Vroeger werden vooral buntpijlen gebruikt maar die hebben het nadeel dat ze erg licht van kleur worden. Dat is te ondervangen als je de buntpijlen snijdt als ze nog groen zijn en dan meteen in een krant wikkelt. Dan blijven ze jarenlang groen. Maar vaak werden roestige hevels uit de textielindustrie gebruikt. De lijmpijlen worden thuis al ingesmeerd en in zeildoek vervoerd op het lichaam waardoor de lijm soepel blijft. Er wordt wild door elkaar heen gestoken en als er heel weinig tijd meer is tot het licht wordt dan worden de lijmpijlen er opgegooid. En dan maar afwachten. Je hoeft er niet meteen bovenop te zitten want kneuters blijven gemakkelijk lang aan de lijm hangen in tegenstelling tot verschillende andere vogelsoorten. Ze worden meegenomen in een iets vergrote knikkerzak van vitrage nadat de vleugels zijn ingewreven met zand om de lijm niet meer te laten plakken. Thuis worden de kneuters met een beetje boter ingesmeerd of soms ook afgedaan met wasbenzine dan kunnen ze meteen weer vliegen. En de poppen worden losgelaten. Ze gaan dan in een grote “stalleuper” en krijgen hetzelfde zaad dat bij het vangen is gegeven aangevuld met een beetje universeelvoer. In vroegere tijden werden de kneuters niet gevoerd maar werden ze uitsluitend gevangen op de toen nog veel voorkomende koolzaadvelden. Dat gebeurde van half juli tot half augustus en vooral in de week voor de kermis. Kneuters worden veel minder uitgehaald dan vinken maar het gebeurt wel een enkele keer. Het nest wordt op lage plaatsen aangelegd. Bij zelf opgebrachte en bij jong gevangen kneuters kun je vrij snel zien wat de mannen zijn. De vleugels uitspreiden en kijken naar de grote slagpennen. De mannen hebben een witte streep die praktisch tegen de schacht van de slagpen zit en bij de poppen zit die streep daar zeker een millimeter vanaf. Als je het nestje met jonge kneuters vindt en je ziet kans om de oude erbij te vangen dan blijven die voeren. Om die oude vogels te vangen werd een klepkooitje gebruikt dat uit twee boven elkaar liggende compartimenten bestaat. Onderin, aan drie kanten dicht en aan de vierde kant een schuifje. Daarin werd het nestje met jongen geplaatst en in de buurt van de vindplaats gehangen. Het bovenste deel bestaat uit een enkelvoudig klepkooitje. De jongen zijn te zien door een bodem van spijltjes tussen de twee compartimenten en ze zijn natuurlijk ook te horen door de oudervogels. Omdat kneuters in grote groepen trekken, eind augustus schieten ook de hier gebroede jonge kneuters bij elkaar tot grotere groepen, heb je er snel een flink aantal van te pakken en is de noodzaak van uithalen niet zo vlug aanwezig. Die grote aantallen komen de laatste jaren niet zoveel meer voor omdat de geschikte plekken om te foerageren niet meer aanwezig zijn. Soms wordt bij het vangen van kneuters nog een distel erbij gezet om een putter te kunnen vangen als die toevallig langs komt. Kneuters (en heel veel andere vogels) werden vroeger ook veelvuldig gevangen op het zogenaamde “vinkenslag”. Bij ons was dat een opstelling van 15 meter lang. Die bestond uit een dubbel slaand net van 2 meter aan elke kant, dat open werd gelegd naar buiten toe. Daardoor ontstaat in het midden een plein van 15 x 3,70 meter. Er moet namelijk een overslag zijn van ongeveer 30 centimeter. Op het plein zitten verspreid

een aantal lokvogels van verschillende vogelsoorten (in ons geval vooral kneuters, putters en schrijvers) aan een zogenaamd “ruurke”, een hefboompje dat met een touwtje kan worden opgewipt waardoor de er met een “broek” aan vastzittende vogels een vliegende beweging gaan maken. Daarmee kun je uit de verte aanvliegende vogels lokken. Maar als ze vlakbij zijn mag er geen beweging meer zijn. “Nie ruuren as ze er boven hangen”. Want dan jaag je ze juist weg. En als een klucht kneuters valt dan moet je het net al dicht slaan als de kneuters nog zo’n 30 cm boven de grond zijn want ze hebben vaak de neiging om meteen nadat ze de grond raken weer omhoog te gaan als ze iets onverwachts zien. En dan gaan ze steil omhoog. Aan de buitenkant van het net zitten half in de grond gegraven een aantal lokvogels (putters, kneuters, een geelgors) in heel kleine kooitjes die van boven ook van spijltjes zijn voorzien. Daar wordt meestal een klein koolblad opgelegd om ze niet te veel te laten opvallen. De lokvogels reageren toch voornamelijk op het geluid dat ze horen van de aanvliegende vogels. De netten werden vanuit een schuilhut dichtgetrokken. Na elke “trek” wel er voor zorgen dat er geen veertjes (vérkjes) op het plein achterblijven. Ikzelf heb enige jaren ervaring met een dergelijk “vinkenslag” want eind jaren vijftig, begin jaren zestig, heb ik bij Dré Jonkers in Aarle regelmatig mee aan het “vinkenslag” mogen zitten. Dat was net vóór en onmiddellijk na ons trouwen. Daarvoor had ik een officiële Belgische vergunning. Dat ik hier terecht kwam was louter toeval en had alles te maken met het feit dat ik bij Brouwers Lakenfabrieken werkte en daar samenwerkte met Louis Dusee en Joan Verhoeven die in Aarle al vele jaren meevingen. Voor het opzetten van een vinkenslag was het wel handig als je relaties had met een weverij want voor een grote vangopstelling had je enorme veren nodig die in ieder geval werden gebruikt aan de slaghouten van een buckskingetouw. Meestal gingen we tijdens de trek, oktober en november, ’s zaterdags op de fiets naar Jonkers en waren we daar een uur voordat het licht werd om alles in gereedheid te brengen. Alles wat werd gevangen werd in Aarle achtergelaten want er was toentertijd enorm strenge controle door de vliegende brigade in dat gebied. De vogels werden in de loop van de week opgehaald. Samen met ons Jeanne ging ik zondag na de middag ook wel eens vogels ophalen. Die werden dan één voor één in een nylonkous geknoopt en bij ons Jeanne onder haar boezem gehangen. Die had er dus weer een functie bij en ik hoefde niet op een vogeltje te kijken. Daar werd in al die jaren nooit gezocht. Althans niet door de controleurs. Vers gevangen vogels moet je bezig houden. Regelmatig kijken of ze niet dik gaan zitten en ze eventueel opporren en veel verschillende zaden aanbieden. De echte kenners van de kneuter onderscheiden naast de rode kneuter ook een grijze, een bruine en zelfs een met een gele borst. De laatste worden zelden gezien en aangeduid als “heikneuter”. Ik dacht dat je die alleen bij mensen tegenkwam. De grijze en bruine kneuters zouden beter zingen en ook sterker zijn. En laatst hoorden we ook het woord “peekneuter” gebruiken als aanduiding voor een heel bepaalde rode kleur. De borst en het voorhoofd van het mannetje van een zogenaamde “peekneuter” zijn oranje in plaats van rood. Nog niet zo lang geleden hebben wij kunnen constateren dat het vangen met zogenaamde inloopvangkooien ook heel goed werkt. Zo’n kooi van stevig gaas bestaat uit een centraal gedeelte waarin een kneuter zit opgekooid. Rondom dit gedeelte is een achttal vangkooitjes geformeerd van hetzelfde gaas en elk kooitje voorzien van een omhoog te schuiven deurtje dat door een klein mechaniekje op hoogte wordt gehouden. Een inlopende kneuter beroert een draadje waardoor het deurtje naar beneden valt. De kooi is niet hoger dan ongeveer 15 cm. Het werkt kinderlijk eenvoudig en kneuters hebben toch kennelijk de gewoonte om vlakbij de opgekooide kneuter neer te strijken en er dan over de grond naar toe te lopen. De kooi was opgesteld op een stukje begroeid land waarvan een vierkante meter was zwart geharkt. Het was toen ongeveer half maart en toen zag je al veel koppeltjes ontstaan. In de meeste gevallen werd tegelijk met een man ook een pop gevangen in het kooitje ernaast. Groot voordeel van zo’n vangkooi is dat je er niet bij hoeft te blijven en af en toe maar eens poolshoogte hoeft te nemen.

In het boek "HALT...! POLITIE" kwamen we voor het vangen van kneuters nog een andere vangmethode, dan we tot nu toe hebben beschreven, tegen. We lazen daar het volgende: *"Het was half april en zoals zo veel vogelsoorten hadden ook de kneuen grote groepen gevormd. Wij bevonden ons in een gebied waar elk jaar omstreeks die tijd erg veel kneuen werden gevangen. Vooral dat jaar waren de vogelvangsters actief en dat kwam omdat kneuen erg veel geld opbrachten. De velden die de vangers voor deze soort van vogelvangsterij uitzochten, waren bouwlanden die met vele soorten onkruidzaden waren begroeid. De middelen die ze er voor nodig hadden waren enkele hoopjes mest, een vogelkooitje met daarin een kneu als lokvogel, en uiteraard een hoeveelheid lijnstokjes. Honderden van die lijnstokjes werden op de hoopjes mest geplaatst en als daarna het vogelkooitje met de lokvogel in de nabijheid van die plaats werd opgesteld, was de vangplaats gereed. Als er kneuen in de nabijheid van de vangplaats kwamen, begon de lokvogel te roepen en overvliegende vogels van die soort, streken dan meestal neer op de hoopjes mest, waar ze dan direct in aanraking kwamen met de vogellijn. Ze waren dan ook meteen gevangen. In het terrein waar we ons bevonden, stond hier en daar een boerderij vanwaar wij, met behulp van een verre kijker, onopgemerkt het in de wijde omgeving gelegen landschap observeerden. Bij één van die gelegenheden zagen wij, misschien wel een kilometer van ons verwijderd, dat twee personen zich in dat veld ophielden. Zij stonden in gebukte houding bij enkele hoopjes mest. Uit hun bewegingen maakten wij op dat ze doende waren om de mesthopen vol met lijnstokjes te plaatsen. Terwijl wij hen in hun bewegingen volgden zagen we dat één van die personen overeind kwam om vervolgens in de richting te wandelen van een schuurtje. Toen deze persoon bij het schuurtje kwam, stond hij stil om aandachtig de omgeving te bespieden. Kennelijk achtte hij de kust veilig, want na enige ogenblikken ging hij naar binnen. Zijn verblijf in dat gebouwtje was maar van korte duur. Al vlug kwam hij daaruit weer tevoorschijn. Hij had nu een vogelkooitje bij zich en wandelde terug naar de vangplaats. Nadat het vogelkooitje was opgesteld gingen de mannen het schuurtje binnen om vandaar de vangsterij te volgen. Dit gaf ons de gelegenheid om ongemerkt te naderen. In het gebied kwamen ontstellend veel kneuen voor. Regelmatig zagen we ze in onze nabijheid. Ze waren niet bang of schuw en iedere keer als ze gestoord wegvlogen, streken ze tien meter verder weer neer. Wij zullen ongeveer zestig meter van het schuurtje verwijderd zijn geweest, toen beide mannen daaruit tevoorschijn kwamen en in de richting van de vangplaats liepen. Zoals later bleek waren er enkele kneuen met de vogellijn in aanraking gekomen. Was dat nu maar enkele ogenblikken later gebeurd, dan hadden wij tenminste onopgemerkt het schuurtje kunnen bereiken en was de hele affaire een stuk gemakkelijker geweest. Wij werden ontdekt en de mannen gingen er meteen vandoor. Met de hond aan de lijn zetten wij de achtervolging in. Eén van hen gaf het al vlug op en bleef staan. Deze werd opgevangen door mijn maat. De andere persoon, die een voorsprong had van zo'n tachtig meter, ging echter door. De afstand tussen hem en mij werd steeds groter. Toch bleef ik hem achtervolgen en probeerde van alles om op hem in te lopen. Ongeveer honderd meter verder moest ik het opgeven. Ik was bek-af. Zo goed en zo kwaad als ik dat nog kon riep ik de man toe:- blijf staan of ik stuur de hond-. De man draaide zich om en riep terug:- stik maar-. Daarop liet ik de hond los. Als een pijl uit een boog vertrok deze richting vogelvangster. Hij had hem zo te pakken en nog voor ik ter plekke kwam had hij de vogelvangster veranderd in een vogelverschrikker. Zijn jas en zijn broek waren totaal verscheurd. De vogelvangster nam het erg sportief op en zei: -ik heb er zelf om gevraagd maar de volgende keer ga ik weer op de vlucht-. Samen keerden we terug naar de vangplek en verwijderden daar de lijnstokjes. De vogels hebben we afgedragen aan de daarvoor aangewezen opslaghoudster".*

VERLOFBRIEF VOOR HET VOGELVANGEN MET NETTEN

afgeleverd aan de H. *VAN RYSDYK*
Herricus F.
te Billewisp (Lave)
 Handtekening van de titularis.

Jaar	Arrondissement : BRUSSEL VERLOFBRIEF N° <i>62</i>	Handtekening van de Arrondissementscommissaris.
1960		Provinciale taxe
1961		Provinciale taxe
1962	Bovengedeelte van het fiscaal zegel	Provinciale taxe
1963	Bovengedeelte van het fiscaal zegel	Provinciale taxe
1964	Bovengedeelte van het fiscaal zegel	Provinciale taxe

VERLOFBRIEF VOOR HET VOGELVANGEN MET NETTEN

afgeleverd aan de H. *JONKERS*
..Andreas.. Aerlestraat, 22
..Landbouwer..
..POPPEL..
 Handtekening van de titularis.

Jaar	Arrondissement : TURNHOUT VERLOFBRIEF Nr. <i>272</i>	Handtekening van de Arrondissementscommissaris.
1970		Provinciale taks
1971		Provinciale taks
1972	Bovengedeelten van de fiscale zegels	Provinciale taks
1973	Bovengedeelten van de fiscale zegels	Provinciale taks
1974	Bovengedeelten van de fiscale zegels	Provinciale taks

Nationale Federatie der Belgische Vogelvangers-Vogelliefhebbers

V.Z.W.D. - Staatsblad Nr. 85 - 1953 - Zetel Gent

Vlaamse Afdeling „DE WITTE SPREEUWEN”

Wet op vogelvangst - K.B. van 12 september 1956 - Artikel 11

TOELATINGSBEWIJS VANGPERIODE

Ik ondergetekende, dhr. Jonkers Andre adres: Merck 22
eigenaar, huurder of rechthebbende, verklaar dat de Heer H. van Rijswijk
adres: Wandelboslaan 41 in het bezit van een officieel vangverlof Nr. 521
afgeleverd door de diensten Arrond. Commissariaat Brussel
prov. Brussel gedurende de wettige vangperiode 19 67 op mijn eigendom,
of gronden door mij in huur, de vogelvangst mag uitvoeren met net of slagkooi.

TITULARIS VANGVERLOF

DE EIGENAAR OF RECHTHEBBENDE

Titularis is lid der Federatie N.F.B.V.V.
door de Plaatselijke Bond

Datum 24-9-67

VOGELKUNDIGEKRING
"De Goudvink"
RAVELS-WEELDE-POPPEL

PARKET VAN DE OFFICIER VAN JUSTITIE TE BREDA

Dagvaarding van verdachte

De Officier van Justitie in het Arrondissement Breda
dagvaardt

Parketnummer

51815/61 D.

Hendrikus Franciscus Josephus van Rijswijk
Geboren te Tilburg 25 december 1933
Textiel Technicus
Wonende te Tilburg
Wandelboslaan 41

MAANDAG

19 feb. 1962

, te 15 uur,

om te verschijnen op
ter terechtzitting van het Kantongerecht te

Tilburg

teneinde terecht te staan ter zake dat hij op of omstreeks 5 oktober 1961,
onder de gemeente Goirle, een aantal beschermde vogels in de
zin der Vogelwet 1936, te weten elf sijnen (Carduelis Spinus)
vanuit België in Nederland heeft ingevoerd, althans heeft
vervoerd over de Nieuwkerksedijk.

Distelvink of putter (*Carduelis carduelis*)

We onderscheiden bij de putter een kleine en een grotere soort. De kleintjes komen in onze streken het meest voor als broedvogel en als trekvogel. Putters zijn meestal passanten en worden vooral gezien op uitgebloeide distels. Heel behendig klautert hij op de stengels en op de vruchtlichamen. De vlucht van de putter is golvend. In grote sierlijke bogen dansen ze door de lucht. Het is een prachtig gezicht om een vlucht putters in de herfst op distels en klissen te zien rondklauteren. Ze zijn opgewekt en attent en laten regelmatig de lokroep, die als “stiglitz” klinkt, horen. De plaats waar je de putters vangt is belangrijker dan het materiaal waarmee je ze vangt. We hebben gemerkt dat putters nogal eens worden gevangen bij het vissen b.v. aan

de Maas door lijmpijlen te plaatsen op enkele distels. Meestal staat er wel een draad als afrastering in de buurt. Dat is handig want dan kunnen de putters daarop gaan zitten voordat ze op de distels landen. Zo'n distel wordt van huis uit meegenomen en is enigszins geprepareerd. Op de eerst plaats is onder aan de voet een flinke spijker (een 10 duimer wordt gezegd) gebonden zodat de distel in de grond kan worden gestoken. Op de distel worden een aantal lijmpijlen gelegd. Dat gaat gemakkelijker als de distel enigszins schuin in de grond is geplaatst. Het beste is het om allebei de uitvoeringen te installeren. En dan maar geduld hebben. Want dat heb je zeker nodig bij het vangen van putters. Als een putter vast zit gaat die meteen hangen en valt dan dikwijls op de grond. Daar moeten dus ook lijmpijlen liggen. Het nadeel van distels is dat ze meestal tegelijk in bloei staan en snel uitvallen. Daarom is het handig om er een paar te prepareren. Een aantal koppen wordt met naaigaren dicht gehouden. Eén kop mooi open maken zodat die heel wit is van bovenaf gezien en dan inspuiten met haarlak. In december, januari en februari vang je putters alleen maar op kaardenbollen. Je hebt nodig een aantal takken kaardenbollen, een hoeveelheid losse kaardenbollen, een putter aan de broek en een hangnet of treknet. Voor het hangnet zit de putter aan de broek. En het voordeel van een putter is dat die roept zelfs als die aan de broek zit. Voor de putter liggen een hoeveelheid kaardenbollen op de grond en daar weer vóór staan de takken kaardenbollen. De opstelling moet goed gekozen zijn want de putters die er op zitten moeten opvliegen in de richting van het net. En dus loopt de vanger achter de putters om. Putters laten zich heel goed voorzichtig opdrijven. Putters worden ook met een “top” gevangen. Een klein latje waaraan de mogelijkheid is gemaakt om er enkele lijmpijlen op te zetten. Dat wordt dan langs een distel gebonden en dan is het afwachten. Via via hoorden we dat een wat oudere vanger die al jaren gespecialiseerd is in het vangen van putters deze met lijmpijlen vangt op een door hem aangelegde voederplaats tussen de zomerdistels en de kaardenbollen. Om gevangen putters op zaad te krijgen moeten ze eerst weer een tijdje in een “stalleuper” zitten. Naast water wordt daarin meestal wit zaad en negerzaad verstrekt. Gooi er in ieder geval ook wat koolzaad bij want heel veel overtrekkende putters hebben een tijd lang op grote koolzaadvelden doorgebracht b.v. in Zeeland. Bij een putter lijkt het in eerste instantie niet zo voor de hand te liggen om koolzaad er bij te doen. Van een oude doorgewinterde Belgische vogelvanger hoorden we dat hij de vers gevangen putters nooit langer dan één dag in een stalleuper houdt maar ze meteen in een grote kooi zet waar meerdere vogelsoorten inzitten en het aanbod van zaad heel divers is. Hij had nooit veel uitval. Putters werden ook regelmatig gevangen op het “vinkenslag” zoals boven omschreven. We hoorden ook van het vangen van putters met behulp van kleine klapnetjes (40 x 20 cm). Op een klein platformpje worden of kaardenbollen of paardebloemen aangeboden. Er wordt een lokker naast het netje geplaatst. De lokvogel wel goed beschermen

door extra fijne gaas over het kooitje te spannen. Het voordeel van deze vangmethode met een netje is dat je er niet bij hoeft te blijven. Een vanger werkt dan meestal met meerdere netjes op verschillende plaatsen en gaat dan rondfietsen om ze in de gaten te houden. Het ziet er naar uit dat de putter in onze streken in steeds grotere aantallen voorkomt en dan speciaal in het Noordwestelijke deel van de stad. In de Reeshof zijn al broedende putters gevonden en in het boekje "De Oude Ley" uitgegeven door het Natuurmuseum Brabant zijn daarover ook cijfers gepubliceerd. Op 11 juli 2002 zijn er 9 gezien in de Brand in Udenhout, 20 augustus meer dan 40 in het Noorderbos, 27 augustus meer dan 75 in het Noorderbos, 3 september 20 bij het Leikeven, 6 september meer dan 30 bij het Leikeven en meer dan 20 in het Noorderbos, 11 september 6 bij het Leikeven, 15 september 5 in het Noorderbos en 27 september meer dan 50 bij het Leikeven.

Vroeger zag je bij veel liefhebbers een putter in de keuken hangen in een typische putterkooi waarbij de putter zowel het zaad als het water moest bemachtigen door een touwtje binnen te halen. Hij pakte dan steeds het touwtje een eindje verder en zette er zijn poot op. Het voer zat in een karretje en het water werd met een vingerhoed opgehaald. Bastaardputters deden dat kunstje trouwens ook heel goed. Maar heel veel andere vogelsoorten doen het ook. Bijvoorbeeld "biedieven", koolmezen dus. Het vergt nogal wat aandacht om ze dat kunstje te leren en er wordt ook flink met zaad gemorst. Meestal werd zo'n putter op "den aorrecht" in de keuken gezet waar die weken moest staan voordat hij het kunstje kende. Maar tegenwoordig wil men alles schoner hebben in de keuken en is er minder ruimte voor dit soort zaken. Of zoals een liefhebber het uitdrukte "vruuger toen ze alleen nog mar unne vèèger had mocht ik alles, mar tegenworrig hee ze unne stofzuiger en nou maag dé nie mir". Op dit moment wordt al veel gekweekt met putters in aparte broedkooien en de resultaten zijn heel goed. Niet zo'n goede kenners van het verschil tussen man en pop van een putter moeten goed opletten als ze een koppel willen kopen. Op beurzen worden regelmatig koppels aangeboden die bestaan uit een mooie (un schôôn) en een lelijke (un lilleke) pop. Van vroeger zijn nog enkele streken bekend die er toe moesten dienen om de koper op het verkeerde been te zetten. Zo was er iemand die "de schoefte" (de schouders) van een pop met een viltstift zwart maakte en ze dan verkocht als man. Ook waren er kunstjes om verse putters te verkopen alsof ze al "op zaad zaten". De putters hingen in aparte kooitjes tegen de volièrre aan en kregen veel negerzaad te eten. Uit de volièrre werden handenvol gepeld zaad geraapt en over de bodem van de putterkooi gestrooid. Ze lieten dan trots zien dat er al volop wit zaad was gepeld. We hoorden dat grote hoeveelheden te verhandelen putters iets speciaals door het drinkwater krijgen. Dat zou gaan om delen chloor en kalk waardoor de maagfunctie wordt verbeterd. Ze frissen daar kennelijk flink van op. Maar zekerheid valt over dit soort zaken natuurlijk heel moeilijk te krijgen. Het blijft de vraag of dit een bekend gegeven is en of de bescherming slechts van tijdelijke aard is. Tijdens de zomervakanties in Zuidelijke landen (Griekenland en Spanje b.v.) zijn de putters een dagelijkse verschijning op de campings. Karel bestudeerde met behulp van een verkijker op een camping in Luxemburg een groepje putters dat het zaad van paardenbloemen kwam oogsten. De putters vlogen niet op de bloem maar liepen over de grond naar een bloem toe en pikten het bloemsteeltje aan de onderkant kapot waardoor de bloem omviel en het zaad kon worden bereikt. Wij hadden nog nooit eerder van dit gedrag gehoord. Naarmate je zuidelijker komt worden de putters overigens kleiner. In "de witte spreeuwen" van maart 1985 lezen we een verhaal van een Belgische liefhebber over de verzorging van zijn putter. *"Wil men hem echt lang houden, dan moet men hem zeer netjes verzorgen. Geen vogel kuist zich zoveel en baadt zoveel als een distelvink. Het komt zelden voor dat hij op het zand zit. Mijn distelvink is nu al acht jaar bij mij en hij zingt nog altijd vlot. Als voedsel krijgt hij maanzaad, geplet (niet veel) negerzaad, distel- en slazaad. Als groenvoer krijgt hij de gekende vogelmuur die hij graag eet. Aan een goed verzorgde distelvink kan men veel jaren vreugde beleven."*

En in “onze vogels” van februari 1969 stond een verhaal over de ouderdom van een putterman.

*“Ook wil ik iets vertellen over mijn ervaring welke ik heb gehad met een putter. Meer dan 30 jaar ben ik reeds volièrehouder. Hierin heb ik kanaries en enkele tropische vogels. Ook behoorde hierbij een man-putter, welke ik destijds van een kennis heb overgenomen. Deze putter moet dus al enkele jaren oud geweest zijn voordat deze in mijn volière kwam. En nu komt het, hij is bij mij **24 jaar** in leven gebleven. De laatste jaren was hij gepaard met een kanariepop. Ik heb hier zeker 18 jongen mee gekweekt. Prachtzangers en mooi van kleur. Zelfs het laatste jaar voordat de putter stierf kweekte ik nog een nestje met 4 jongen, welke alle door de putter mee werden grootgebracht.”*

Sijns en barmsijs (Carduelis spinus en Carduelis flammea)

Het sijsje is een monter en opgewekt vogeltje dat voortreffelijk klautert en vaak omgekeerd aan b.v. elzentakken hangt. Het is steeds in beweging en schijnt niet moe te worden. Het verschil tussen de mannetjes en de popjes is heel goed te zien. Voor veel vangers is het een gegeven dat sijsjes vanaf Rielse kermis (half september) kunnen worden gevangen. Sijsjes worden op een “top” gevangen of met een lijmpijl aan een visroei (sijsjes tikken). Een top wordt van tevoren klaargemaakt, een zogenaamde vaste top. Het kan zijn een elektriciteitsbuisje of een boomtak met daarop zijtakjes die zijn ingesneden om lijmpijlen in te steken. Zo’n top moet iets boven het hout b.v. een bos met elzenproppen uitsteken. Na het vangen van enkele sijsjes

moeten er weer lijmpijlen worden bijgestoken. Maar ook bij het vangen van sijsjes wordt de laatste tijd veelvuldig het hangnet gebruikt. In alle gevallen is een loksijnsje in een klein kooitje nodig om de vangst beter te laten verlopen. In de tijd dat ikzelf in Aarle vogeltjes ging vangen, was er een aparte vangopstelling voor het vangen van sijsjes gemaakt tegen een bosrand met veel elzenstruiken. Er werd gewerkt met een enkelslaand net van 10 meter lang en een hoogte van 1,20 meter. Dit net werd naar buiten toe teruggevouwen waardoor een plein ontstond van 10 x 2,40 meter. Dit net sloeg van de bomen af dicht, omdat opvliegende sijsjes de neiging hebben om naar het hout te vliegen. Aan de randen van het net waren enkele vangkooitjes met loksijnsjes (en barmsijsjes) ingegraven en op het pleintje zaten enkele sijsjes aan de broek waarvan één ook nog aan “un ruurke”. Ook hier werd het net vanuit een schuilhutje bediend. De eerste sijsjes die doorkomen zijn veel popjes want die komen het eerste. Ze laten zich heel gemakkelijk vangen en blijven ook zonder problemen in leven. Wanneer het later wordt in de tijd zijn sijsjes wat moeilijker levend te houden. Als er in september veel sijsjes werden gezien dan beloofde het een heel goed seizoen te worden. Sijsjes worden ook vrij gemakkelijk aan de volière gevangen b.v. in een klepkooi of met een top. Het sijsjes tikken vergt nog wel enige handigheid. Dat moet zeer rustig gebeuren want als één sijsje uit de groep iets in de gaten krijgt begint dat “te kwêêken” en vliegt alles weg. Een van onze informanten vertelde dat hij meerdere keren met “de visroei” en daarop een lijmpijl sijsjes heeft gevangen. Er was een apart gaatje gemaakt in een oude vishengeltop (een stukje ventielslang van een fietsband is ook heel handig om een lijmpijl tussen te steken) en daarin ging een lijmpijltje. En als je dan een beetje productie wilt maken dan legt men dat lijmpijltje op de rug van een sijsje, brengt dat mee naar beneden, de lijmpijl met sijs op de grond gooien en weer een nieuw lijmpijltje opsteken. De sijsjes met de lijmpijlen op de grond blijven wel liggen totdat de troep sijsjes waaruit getikt wordt weer is weggevlogen. En een van onze vaste informanten smeert simpelweg de hele top van zijn “visroei” in met lijm. En als de zaak enigszins vuil is geworden dan met een stevige doek de zaak afpoetsen en

opnieuw insmeren. Als de zon schijnt is het overigens beter om met een geroeste hevel te tikken dan met een buntpijl want die wordt vrij gemakkelijk door de vogels gezien. Toen een van de zonen van een liefhebber dat kunstje ook eens wilde uitproberen en stapje voor stapje heel voorzichtig richting sijsjes ging, begon die steeds erger te beven en op het laatst liep hij keihard tegen een zinken emmer op en waren de vogels gevlogen. Toen diezelfde informant 12 jaren oud was, dat was in 1936, ging die al met een buurman vanuit de Slotstraat bij de Piushaven waar hij woonde naar het gebied achter de Trappisten om sijsjes te gaan vangen. Zij maakten een pleintje van enkele meters lang en stelden een enkel klapnetje van dezelfde lengte op tegen de struiken. Van een paraplubalein hadden ze een "ruurke" gemaakt met daaraan een broeksijse. Een "ruurke" is een eenvoudig hefboompje dat omhoog bewogen kan worden waardoor je in staat bent om met behulp van een draadje het sijsje te laten opvliegen om de aandacht van overtrekkende sijsjes te trekken. Toen ze volledig waren geïnstalleerd en volledig geconcentreerd zaten te wachten werden ze verrast door twee toentertijd zeer bekende politiemannen die ook nog een grote bouvier bij zich hadden. Natuurlijk waren ze alles kwijt. Alleen de buurman kreeg een proces verbaal en moest later fl. 10.= betalen. Toentertijd een flink bedrag.

Wat kennelijk vrijwel niemand weet is dat sijsjes ook graag het zaad van berkenbomen lusten. Maar dat zaad valt in september en het is dus zaak om daarvan zoveel mogelijk te verzamelen. Dat gebeurt het gemakkelijkst op een plaats waar veel berkenbomen aan het water staan. Het zaad valt op het water, blijft drijven en schiet bijeen op een bepaalde plaats. Schep daarvan zoveel mogelijk op en droog dat goed. Strooi dat onder de plaats waar je sijsjes gaat vangen. Bijvoorbeeld met een top bij elzenbosjes en je zult veel sijsjes op de grond kunnen vangen met lijm of treknet.

Voor het vangen in de eigen tuin komen waarschijnlijk de klepkooi, het klapnetje en de top het meest in aanmerking. Een paar elzentakken met proppen afsnijden en die boven de klepkooi monteren. Het houten platformje dat de klep omhoog houdt wordt "sprenkeltje"

genoemd. Voor een top is het handig om ergens een paal neer te zetten met daaraan een bus waarin elke keer opnieuw een top kan worden geplaatst.

Barmsijsjes worden het meest gezien tussen een groepje sijsjes en die worden dus op dezelfde wijze gevangen. De barsijsjes worden nog onderverdeeld in drie verschillende groepen die iets verschillen in kleur maar in de praktijk wordt daar niet op gelet. In de eigen woonomgeving komen sijsjes vaak af op de

vetbollen en de pinda's die mensen 's winters buiten hangen voor de vogels. Als dat wordt geconstateerd dan deze vetbollen ook gebruiken in de klepkooien. In het voorjaar blijken netjes met pinda's ook goed te voldoen. Merkwaardig is daarbij wel dat de sijsjes voorkeur hebben voor rode netjes. Het is een bekend feit dat sijsjes die vroeg (oktober) worden gevangen vrijwel nooit snel dood gaan. Het wordt een stuk moeilijker als het gevoren heeft en ze volop van elzenproppen hebben gegeten. Dan is extra aandacht gewenst. Een zeer bekende liefhebber voert deze vers gevangen sijsjes mondjesmaat bij met universeelvoer. Elke dag een klein beetje. Het lijkt ook heel goed te zijn om sijsjes in de volière iedere week een beetje universeelvoer te geven, aangevuld met een beetje miereneitjes. Voor dat doel is het handig om enkele kilo's verdeeld in kleine wekelijkse pakketjes in de diepvries te leggen. De sijsjes die op de terugtrek (maart/april) worden gevangen overleven ook heel gemakkelijk. Als je sijsjes in de kooi hebt dan moet je altijd goed opletten als je de deur open doet want ze hebben de neiging om je tegemoet te vliegen. "Bij mij vliegen ze regelmatig weg" vertelde ons een zeer bekende liefhebber. Tijdens onze bezoeken zagen we op een bepaald moment een sijsje waarvan het petje niet zwart maar geel was. Echt een unicum. We wisten wel dat er verschil was tussen sijsjes met en zonder baardje. Wat wel opvalt bij het

vangen van sijsjes is dat je enkele dagen hele kluchten kunt aantreffen en de dagen daarna vrijwel geen enkel sijsje te zien is. Volgens een bekende vogelvanger heeft dat alles te maken met de aanwezigheid van roofvogels op dat moment. Sijsjes zijn heel gezellige kooivogeltjes die de hele dag zingen. De zang stelt niet al te veel voor maar het is toch een genot om die beestjes bezig te horen. De zang van barmsijsjes stelt nog minder voor en is iets te vergelijken met de zang van een groenvink, een reeks kwetterende geluiden, vermengd met roepgeluiden. Mannetjes van sijsjes kunnen gemakkelijk bij elkaar worden gehouden. Maar voor het houden van meer dan één mannetje van de barmsijs in dezelfde kooi wordt gewaarschuwd; eentje zal er hoogstwaarschijnlijk het loodje leggen. Meerdere keren is bewezen dat sijsjes het tot ver boven de tien jaar uithouden in een voliëre met goede verzorging. Ze overleven ook de hardste winters in gevangenschap.

In het boek "HALT...! POLITIE" lazen we over de vangst van barmsijsjes en fraters het volgende:

"Op een dag deelde een jachtopziener ons mee dat hij al verschillende keren een man had zien rondscharrelen in de schorren (een deel van de Schelde richting Hoogerheide) die deel uitmaakten van een jachtgebied waarop hij toezicht had. Hoewel hij de man al verschillende keren in zijn doen en laten had gevolgd was hem nooit iets bijzonders opgevallen. Toch vertrouwde hij de zaak niet en meende dat de bewuste persoon daar niet met de beste bedoelingen rondliep. Die dag waren we door andere werkzaamheden niet meer in de gelegenheid om de betreffende schorren te gaan bekijken. De volgende dag echter wel en toen waren we daar al vroeg aanwezig. Het was laag tij en in de grote kreken die links en rechts door de schorren liepen stond geen drup water. Er lag sneeuw en het was vreselijk koud. De temperatuur lag zo'n graad of zes beneden het vriespunt en een harde noordenwind joeg de sneeuw hier en daar tot hopen bijeen. Ook de schorren, die bij de laatste vloedstroom niet geheel waren ondergelopen, waren op sommige plaatsen met een dun laagje sneeuw bedekt. De bruine stengels van de afgestorven lamsorenplanten, die in de schorren veelvuldig voorkwamen, waren bezet met duizenden wildzangvogels. In de sneeuw zochten vele van deze vogels naar het zaad dat door de planten zo rijkelijk was uitgestrooid en in de aangeslibde grond was achtergebleven. Het viel ons op dat het overgrote deel van de hier bedoelde vogels barmsijsen en fraters waren. De grijsbruin gestreepte barmsijsen met hun helder rode petjes en hun zwarte kin staken af bij het wit van de sneeuw waarbij zij niet onderdeden voor de fraters die met hun lichtgele snavels en hun rozeachtige stuit in groten getale aanwezig waren. Toen we de plaats bereikten waar de man regelmatig was gezien ontdekten we tussen de lamsorenplanten een grote tak waarop hier en daar nog enkele lijnstokjes waren gesteld. Door de weersomstandigheden hadden de lijnstokjes niet voldoende kleefkracht meer om er mee te kunnen vangen. In de directe nabijheid van die tak lagen tientallen dode barmsijsen en fraters. Aan deze vogels kleefde vogellijm en ze waren vermoedelijk ten gevolge van uitputting omgekomen. Boven ons cirkelde een blauwe kiekendief. Deze had zich al als opruimer van de dode vogels aangemeld. Terwijl wij in de schorren van de ene naar de andere plaats liepen, vlogen aanhoudend grote kluchten barmsijsen en fraters weg. Toch waren deze vogels niet bang want soms streken ze slechts enkele meters van ons verwijderd neer. Ze hadden geen oog voor de grote roofvogel hoog in de lucht. In de kreken zagen wij dat het tij was gekeerd en dat het water weer opkwam. Het was hoog tijd om het gebied te verlaten. Wij hadden genoeg gezien en namen ons voor om dat terrein zo veel mogelijk in de gaten te houden. Beschermd vogels werden er gevangen, dat stond voor ons wel vast. De schorren die door veel vogelsoorten werden bezocht, konden door de vogelvanger alleen maar betreden worden bij laag water. Daar hielden we rekening mee en de volgende dag waren we andermaal tijdig present. In de berm van de polderweg die in de richting van de schorren leidde stond een personenauto geparkeerd. Omdat de auto zo ver van de schorren verwijderd was achtergelaten, hadden wij niet het minste vermoeden dat het voertuig weleens eigendom zou kunnen zijn van de bewuste vogelvanger. Toen wij even later bij de schorren kwamen, zagen we precies zoals daags tevoren

honderden barmsijzen en fraters in dat gebied. Terwijl wij vanachter de dijk, met behulp van een verrekijker, de diverse gebieden observeerden, ontdekten we tussen de vele lamsorenplanten een ons onbekende man. Omdat er wat mist hing konden we niet vaststellen wat hij daar uitvoerde. Omdat de man een rood gekleurd plastic emmertje bij zich had en tevens een viskoffer met nog meer visserijmateriaal, beperkten we ons er toe te veronderstellen met een wormsteker te doen te hebben. Vanachter de dijk probeerden we de tak te ontdekken die wij daags tevoren hadden gevonden. Dit werd ons echter door de mist verhinderd. Omdat de man zich geruime tijd op die plaats ophield, kregen we hoe langer hoe meer de indruk dat we met de betreffende vogelvanger te maken hadden. Onze mening werd nog versterkt toen die persoon zich later in een nabij gelegen kreek verborg. Duizenden vogels vlogen in zijn nabijheid. Het leek wel of er een invasie had plaats gevonden van barmsijzen, fraters en ringmussen. De man volgde het gedrag van de vogels. Af en toe stak hij zijn hoofd tot boven de rand van de kreek om dan met veel aandacht in de richting te turen van de plaats die hij even tevoren had verlaten. Toen er een uur verstreken was moest volgens onze berekeningen het tij gaan keren. Dat hield in dat de vermoedelijke vogelvanger de schorren moest gaan verlaten. Na enige ogenblikken zagen wij de bewuste man vanuit de kreek tevoorschijn komen. Even keek hij om zich heen om daarna naar de plaats te wandelen waar hij zich tevoren geruime tijd in gebukte houding had opgehouden. Nabij die plaats liet hij het plastic emmertje en de hengels vallen. De viskoffer sleepte hij mee tussen de planten. Enkele meters verder hurkte de man neer en deponeerde hij de ene na de andere vogel, die hij in zijn onmiddellijke nabijheid opraapte, in de viskoffer. Het leek een heel karwei te zijn want tien minuten later was hij nog volop doende. Naar onze mening moest die man daar een groot aantal vogels hebben gevangen. Wij waren er erg benieuwd naar. Omdat hij toch met zijn vangst in onze richting moest komen bleven we, zij het wat ongeduldig, wachten in een oude schaapskooi achter de dijk. Om beurten hielden we de wacht. De man maakte zich in het geheel geen zorgen en had meer dan een half uur nodig om alle vogels te bergen. Eindelijk maakte hij aanstalten om te vertrekken. Toen hij even later in onze nabijheid kwam hielden we hem staande en spraken hem aan. Hij deed net of hij van een gezellige vispartij terugkeerde. Aanvankelijk meende hij met sportvissers te doen te hebben. Maar toen we hem onze waarnemingen hadden meegedeeld behoefde er geen politielegitimatie meer aan te pas te komen om hem duidelijk te maken met wie hij te doen had. Wij waren met stomheid geslagen toen wij even later vaststelden, dat hij maar liefst twee en tachtig levende wildzangvogels in de viskoffer had gewurmd. Aan al deze vogels kleefde vogellijm en sommigen zaten aan elkaar vastgeplakt. Gewikkeld in een stuk papier had de vogelvanger nog vijfhonderd lijmstokjes bij zich. Al deze stokjes betroffen buntpijlen ingesmeerd met vogellijm. Nadat wij ter plaatse de zaak hadden afgehandeld begaven wij ons snel naar een opslaghouders voor inbeslaggenomen vogels. Daar trachtten wij de lijm van de vogels te verwijderen wat ons na enkele uren lukte. In de namiddag bezochten we opnieuw de vangplaats en ontdekten dat de achtergelaten lijmstokjes nog steeds goed plakten want we konden nog ongeveer twintig vogels bevrijden. Enkele weken later hoorden we dat een vogelhandelaar barmsijzen en fraters opkocht en daar drie gulden per stuk voor betaalde.”

Groenling, groenvink of doornvink (Carduelis chloris)

Wie kent deze forse olijfgroene vink niet, waarvan het mannetje onmiddellijk opvalt door zijn heldergele vleugelvlekken, de gele grote slagpennen en staartpennen. De poppen zijn matter van kleur en neigen naar grijsgroen. Ze hebben een forse snavel (11 à 12 mm) en donkerbruine ogen. Robuuste vogels zijn het, die uit het noorden grijzer en groter, die uit het zuiden bruiner en kleiner. Het zijn zowel stand- als trekvogels. Je komt de groenling vrijwel overal tegen in parken en tuinen maar ook in gemengde bossen. Verder zijn bomengroepen langs boerderijen en bomenrijen langs wegen favoriet. Hij eet vooral bessen, bladknoppen, onkruidzaden en insecten die op de grond worden gevangen. De keuze van de nestplaats en de bouw van het nest is voorbehouden aan het vrouwtje. Ze bouwt een komvormig nest met

twijgjes, hooisprietjes, wortelvezels, mos en dierhaar. Daarin deponeert ze 5 of 6 lichtblauwe eitjes met bruine spikkels. Vanaf half april kun je de volledige legsels al aantreffen en dat gaat door tot in augustus. Na 13 of 14 dagen broeden, alleen door het vrouwtje, worden de jongen geboren. De eerste 8 dagen wordt het nest zuiver gehouden. Jonge groenvinken eten veel en vliegen met 14 dagen uit. Nog eens 14 dagen later zijn ze zelfstandig. Zij zwerven in groepjes door de velden. Groenvinken zijn echte vegetariërs, die zich voeden met onrijpe zaden en bladknoppen. Gedurende de winter storten ze zich massaal op de rozenbottels. Ze worden het meest gevangen samen met andere vogels als vinken en kneuters. Er zitten vrijwel altijd enkele exemplaren bij. Maar ze worden alleen meegenomen als er speciaal om is gevraagd. Ze worden in het najaar ook heel gemakkelijk op rozenbottels of op een zakje pinda's gevangen. In de volière zijn ze gemakkelijk te

houden mits die goed droog is en groot genoeg, want ze kunnen zich tegenover kleinere vogelsoorten weleens aggressief gedragen. De zang stelt niet veel voor. Jan P. Strijbos schrijft er in zijn boekje "De vogels rondom ons huis" als volgt over. *"Het meest horen we een lang, hees, nasaal klinkend geblèr. Vooral op drukkend warme zomerdagen kan hij dreinerig zitten blèren en zó aanhoudend, dat je jezelf afvraagt wat mankeert dat beest vandaag toch?"* Een heel ander geluid laat dr. Jac. P. Thijsse horen in zijn befaamde boek "Het Vogeljaar". *"Hij zit wel graag in de toppen van de bomen en laat dan een zonderling geluid horen. Een langgerekte roep wel twee seconden van duur, in het geheel niet klinkend of welluidend, maar toch te zacht om hem snerpend te noemen. Het is een mooiweer- en tevredenheidsgeluid en als een stuk of zes groenlingen tegelijk zo aan de gang zijn, dan begin je dat vanzelf prettig te vinden. Zingen doen ze ook dan werkelijk zeer liefelijk en zacht. Heel dikwijls zingen ze bijgaand wijsje."*

Geelgors of schrijver (Emberiza citrinella)

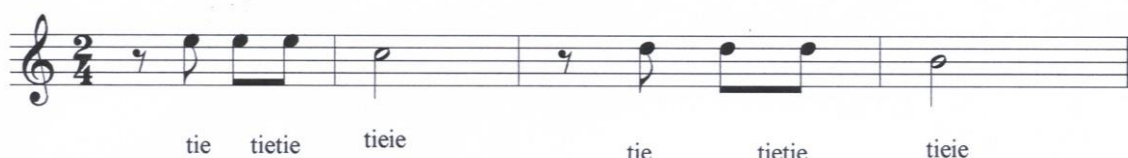

De geelgors is een kenmerkende bewoner van het cultuurlandschap met bosranden en wegranden met bomen of struiken, zandige landwegen, lage houtsingels, korenvelden en moestuinen. Als er een haverveldje in de buurt is wordt dat op prijs gesteld. Hij vermijdt tuinen en parken in dorpen en steden. In Limburg komen ze meer voor dan in onze streken. Maar hier in de buurt kun je er tegenkomen achter Reusel richting Arendonk en langs de fietsroute naar Baarle Nassau. Het voedsel voor de schrijver is zowel plantaardig als dierlijk. Veel onkruid- en graszaden en

kleine op de grond levende insecten. Het voedsel wordt op de grond gezocht. In de winter is het vooral een zaadeter. Heel vroeg in het voorjaar, soms al in februari, koppelen ze. Ze doen dat met hun typische halmdans. Met een halm in de bek springt het mannetje met neerhangende vleugels rond het wijfje en zet daarbij de opvallend kastanjebruine stuit hoog op. Het vrouwtje reageert daarop door het losgelaten halmpje van de grond op te nemen en er mee naar een nestplaats te vliegen. Het sobere nest zit op de grond of heel laag (tot een meter) boven de grond in lage struiken en bestaat uit plantenstengels, grashalmen en kleine

worteltjes. De nestkom wordt bekleed met paardenharen en schapenwol. Er worden 3 tot 6 witte eitjes met een heel typische tekening gelegd. Het vrouwtje broedt hoofdzakelijk alleen. Ze wordt alleen afgelost als ze gaat eten of drinken. De broedtijd duurt 12 tot 14 dagen. De jongen worden met veel dons geboren en voornamelijk met insecten en rupsen gevoerd. De eerste dagen uit de krop en dat zie je niet veel bij vinkachtigen. Als de jongen nog maar net twee weken oud zijn vliegen ze al uit. Als ze drie maanden oud zijn bezitten ze het volwassenen veerkleed. Geelgorzen worden heel frequent gevangen tegelijk met jonge vinken. De man van de geelgors heeft een eenvoudig liedje tie,tie,tie,tieieie. Dat blijken de beginmaten te zijn uit de 5^e symfonie van Beethoven. Zou die dit vogeltje daarvoor beluisterd hebben?

fragmentje uit symfonie nr. 5
Ludwig van Beethoven

Jac.Thijssen schreef daarover *“dit aardige liedje is van de geelgors, een vogel die zo goed is de troosteloze rechte wegen voor u wat op te vrolijken. Daar zit hij op een tak, een mooie forse vogel met een gele kop en mooie gele en bruine tinten in zijn gevederte. Iedere keer dat hij zingt, heft hij zijn snavel in de hoogte en wel bij het slot van het liedje, dat gemakkelijk na te fluiten is. Maar er zijn geen twee geelgorsliederen gelijk, hoewel ze eenzelfde schema ten grondslag hebben.”*

Waarom zouden we deze vogel “schrijver” noemen? Er is een lezing die zegt dat het komt omdat de eitjes met fijne lijntjes zijn beschreven. Ik heb deze vraag voorgelegd aan Rob Vereijken van het Natuurmuseum Brabant. Daar heb ik de vraag laten opnemen in de rubriek “Witte gij ut?” in het boekje dat wordt uitgegeven en “De Oude Ley” heet. Was heel benieuwd wat er voor antwoorden zouden verschijnen. In de uitgave van oktober 2002 is onze vraag als volgt opgenomen: *“Waar komt de naam schrèèver vandaan? Henk van Rijswijk uit Tilburg vindt de geelgors een prachtige vogel. In onze streken kwam die ook voor. Nu wordt het dier hier schrijver of unne schrèèver genoemd. Henk wil graag weten waar die benaming vandaan komt. Wordt de geelgors zo alleen in onze streek genoemd of is het een algemenere naam in Nederland”*. In de uitgave van januari 2003 blijkt dat meerdere mensen hebben gereageerd op onze vraag. De verschillende reacties leidden tot een heel interessant antwoord: *Beschreven eitjes van de geelgors. Je moet toch wel veronderstellen dat de geelgors vroeger een zeer talrijke broedvogel in Brabant was, als blijkt dat de naam schrèèver te maken heeft met de eieren van deze vogel. Vindt zo’n nestje maar eens op de grond. Er moeten er voldoende zitten om het ei ook een bekend fenomeen te laten zijn. De vader van Jan van Laarhoven uit Udenhout hoorde van zijn vader dat er op de schil van het ei allerlei patronen zitten, alsof er op geschreven is. De vogel werd daardoor ook schrèèver genoemd. Jan de Laat uit Goirle reageerde ook op deze vraag. Toen hij jong was, kende hij alleen de naam schrijver. Pas later leerde hij dat de officiële naam geelgors is. Hij heeft ook nesten van deze vogel gevonden met daarin de eieren met fraai bruinzwarte adertjes en haarlijntjes. Jan zocht ook verder in de literatuur en vond in het beroemde boek “Het Vogeljaar” een aantal vogelnamen van de geelgors waaronder schrieverik. Thijssen schrijft daarover dat deze naam doelt op zijn eitjes, die evenals die van de rietgors beschreven lijken met kabbalistische tekens. Wat kabbala is weet u misschien niet meer, maar het is de geheime leer en mystiek van de joden in de middeleeuwen. Kabbalistische tekens zijn tekens met een geheime, alleen voor ingewijden begrijpelijke betekenis. Jan de Laat vond in het boek “broedvogels” van Frans Segers, die de eerste voorzitter was van de Vlaamse*

vereniging voor vogel- en natuurstudie de benaming schrieverseieren terug. Ook hij beschreef de bijzondere tekening op de eieren. Hieruit blijkt wel dat de naam schrijver een algemeen verspreide volksnaam voor de geelgors is geweest. Een mooi en volledig antwoord op onze vraag.

In "onze vogels" van 1990 las ik een verhaaltje over een geslaagde kweek met een koppel geelgorzen. Tweemaal werd een nest gebouwd en 4 eitjes gelegd. Uit elk nest is maar 1 jong groot geworden. Maar dat lag waarschijnlijk aan het voedsel dat werd verstrekt. Dat leek mij aan de magere kant. Waarschijnlijk is het eivoer dat verderop in boekje wordt beschreven veel beter. Het viel overigens wel op dat in eerste instantie de man tijdens het broeden in een tentoonstellingskooi in het broedhok was gezet. Toen verliep het broedproces slechter dan met de man erbij. Maar dat hangt natuurlijk ook weer van het koppel en de omstandigheden af. Ook bij het broeden met goudvinken zagen we dat in het ene geval beter was om de man er af te halen en bij een ander koppel juist weer niet. Geelgorzen zijn in de volière meestal zeer verdraagzame vogels die het wel een tiental jaren kunnen uithouden volgens sommigen maar anderen vertellen weer verhalen over geelgorzen die zeer lastig zijn naar andere vogels toe. In de natuur kunnen geelgorzen ook zeer oud worden. Uit ringgegevens is gebleken dat de gemiddelde ouderdom 12 jaar bedraagt.

Schrijvers werden vooral gevangen met slagnetten. Op het slagnet bij Dré Jonkers werd ook altijd een schrijver in een lokkooi gezet. Bij het vangen van schrijvers heb je wel enige tijd nodig want ze vallen dikwijls een eindje van de lokvogel vandaan en lopen er dan heel voorzichtig naar toe. Van die eigenschap werd ook gebruik te maken bij het vangen van schrijvers met lijmpijlen. Een goed afgerichte broekschrijver (of een schrijver in een lokkooitje) werd onder een draad geplaatst waarop de te vangen schrijvers meestal gingen zitten. Er werd ook een pleintje aangelegd waarop gepelde haver (niet gebroken) werd gestrooid. De lijmpijlen werden op dezelfde wijze als bij het kneuters vangen schuin in de grond gestoken. En dat moest best een flinke plek zijn om te bereiken dat de schrijver altijd gevangen is ook als die een stukje bij de broekschrijver vandaan valt. Een eigenschap van schrijvers is zoals boven al vermeld dat die doorloopt tot aan de lokvogel. En dat betekent bij het vangen op een pleintje met lijmpijlen dat die daar ook doorloopt en binnen de kortste keren minstens de dubbele grootte heeft gekregen door de lijmpijlen die hij allemaal heeft verzameld. Ze vallen zelden op het lokkooitje.

Goudvink (*Pyrrhula pyrrhula*)

Het zien van een goudvink in de vrije natuur zal voor de meeste mensen geen alledaagse gebeurtenis zijn en een aangename verrassing betekenen. Rood en zwart overheersen in het verenkleed. Het vrouwtje is iets grijzer dan het mannetje. De zang is een wat rommelig, zacht melancholisch, fluiten. Toch geldt de goudvink in Nederland niet als een zo ongewone verschijning. Door de liefhebbers worden twee soorten onderscheiden. De normale kleine en de grotere (dubbele) goudvink. De goudvink heeft een uitgesproken voorliefde voor gemengde bossen, voorzien van dichtgroeïend onderhout. Hij heeft behoefte aan dekking. En dat is precies de reden waarom ze in bepaalde delen van het land (de Veluwe b.v.) meer gevangen worden dan in

andere delen. Vanaf koninginndag, 30 april, ging men vaak iedere zondag naar die streken. In elk paadje zat toen wel een koppel goudvinken. Meestal werden alleen de mannen gevangen. Ze hadden dan een lokker bij zich in een kooitje en de mannen werden meestal op jalouzie met een top gevangen. Onze inheemse goudvink is een standvogel-zwerver en kan

op plaatsen verschijnen waar hij als broedvogel in feite vrij onbekend is. Als voedsel worden zaden en knoppen van loofbomen gebruikt. Verder allerlei bessen van bomen en struiken en zaden van lage kruiden als paardenbloem en melkdistel. Tijdens de broedperiode worden enorme hoeveelheden spinnen gevangen. Heel typisch is dat de goudvink een voorkeur voor horizontale takken heeft en niet zoals de putter en de sijs in verticale takken klimt. Het nest ligt meestal op geringe hoogte in struikgewas of kleine heesters. In het nest worden gewoonlijk 4 of 5 blauwe, bruin gespikkelde, eitjes gelegd, die door het vrouwtje worden uitgebroed. De jongen blijven 14 dagen in het nest. Daarna worden ze nog enkele weken door de ouders gevoerd. Vooral de laatste jaren wordt de goudvink in onze omgeving weer meer gezien. Ze zijn nooit in grote aantallen bij elkaar. Het meest worden paartjes aangetroffen. Goudvinken moet je vangen tegen de heg of tussen de braamstruiken op een "top" met gedroogde kwalster (lijsterbes). We hebben tijdens onze informatiebezoeken op meerdere plaatsen flinke broedresultaten kunnen constateren. We zijn zelfs in het bezit gekomen van een film waarin het broeden met twee koppels goudvinken volledig in beeld is gebracht compleet met alle informatie over voedsel aanmaken en verstrekken. Als nestplaats zagen we een prachtige oplossing met zelfs een mogelijkheid er aan om bremtakken aan de zijkant in te steken waardoor een en ander een heel natuurlijk aanzien krijgt. Tijdens de ruiperiode wordt aan het water rood intensief van Bogena toegevoegd. De goudvink is door zijn schoonheid en zijn vertrouwelijkheid een zeer geliefde volièrevogel.

Frater (*Carduelis flavirostris*)

De frater, ook wel steenkneuter genoemd, bewoont ongeveer dezelfde gebieden als de kneuter maar komt bij ons veel minder voor. Als wintergast uit het hoge noorden houden fraters zich in onze streken op van oktober tot en met maart. Hij is nog meer een grondvogel dan de kneuter en zijn voedsel is hetzelfde. Komt veel voor op teunisbloemen. Af en toe overwinteren ze in kleine groepjes in onze omgeving. Als ze in onze streken zijn treffen we ze onder groepen kneuters aan en ze worden op dezelfde wijze gevangen als de kneuter. Wat vorm, grootte en grondkleur betreft zijn de frater en de kneu goed te vergelijken. Toch zijn er belangrijke kenmerken die een duidelijk

onderscheid mogelijk maken. Het sierend rood aan borst en voorhoofd heeft de frater niet. De bovenkant is donkerder, de onderkant lichter bruin. De keel is bruin en niet gestreept. De snavel is opvallend lichtgeel. Bij oude mannetjes is de stuit karmijnrood, bij de wijfjes is die roestgeel met kleine zwarte vlekjes. Tegenwoordig worden ze nog heel zelden gevangen. De zang is langzamer en harder dan die van de kneu. Lang aanhoudend gezang wordt van de frater nooit gehoord. Ze blijven jarenlang in goede conditie in een volière. Naast het gebruikelijke zaad dient ook groenvoer, miereneieren en kleine meelwormen te worden aangeboden. Er zijn gevallen bekend van fraters die meer dan 10 jaren in goede gezondheid in volières verbleven.

Europese kanarie (*Serinus serinus*)

De Europese kanarie lijkt enigszins op een kleine wildkleurige kanarie en is de kleinste Europese vogel onder de vinkachtigen. Hij wordt in de volksmond ook wel "girlitz" (naar het Duits) of "cini" (naar het Frans) genoemd. Ze onderscheiden zich van het sijsje vooral door de korte snavel en het ontbreken van gele vlekken aan de staart. Het vrouwtje heeft minder geel dan het mannetje. Het zijn sierlijke vogels, die vooral door hun gele stuit opvallen. Jonge vogels hebben die gele stuit nog niet. Bij ons komt de Europese kanarie als broedvogel niet

veel voor. Het is een trekvogel die einde maart al weer in onze streken wordt gesignaleerd en pas vertrekt als de winter in aantocht is. De laatste jaren wordt hij niet erg massaal gezien. Het belangrijkste element voor het woongebied is de aanwezigheid van voldoende en verscheidene soorten kruiden. Dat is eigenlijk zijn enige voedsel. Voor het zoeken daarvan begeven ze zich op de bodem. De lokroep klinkt als "girliet". De man heeft een heel aangename zang en vooral daarom maar ook omdat hij gemakkelijk is te kruisen met andere wildzangvogels is het een zeer geliefde volièrevogel. Het is een verdraagzaam vogeltje. Vers gekiemd zaad is wel aan te bevelen.

Nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*)

De koning der zangers. Ieder jaar, einde april, komt hij terug uit zijn winterverblijf. Zijn terugkeer is zeer welkom want zijn liedje overtreft alle andere vogelzang. Zijn verenkleed is niets speciaals. Het aantal plaatsen waar je een nachtegaal kunt horen zingen is de laatste halve eeuw sterk teruggelopen. Dat heeft waarschijnlijk alles te maken met het verdwijnen van een geschikt biotoop. Hij zit het liefst in gemengde, doch niet te dichte, loofbossen met een dichte ondergroei van laag struikgewas en een beschuttende bodembedekking van brede heggen, bramen, klimop, brandnetels en schermbloemen. Er moeten donkere schaduwrijke plekken zijn. En een beekje in de buurt is ook zeer welkom. De nachtegaal wordt de beste zanger van de wereld genoemd. Het gezang komt het beste tot zijn recht als de mannetjes in de avondstilte de vrouwtjes lokken die tien dagen later uit de gebieden van overwintering

terugkeren. Hij zingt een lied vol afwisseling en geheimzinnigheid. Je kunt er naar blijven luisteren en je vraagt je af waar die vogel de variaties in zijn zang vandaan haalt. Wij zijn de bevoorrechte aanhouders van zijn onovertroffen en prachtig gezang. Het voedsel bestaat uit levende insecten, wormen en slakken met in het najaar ook allerlei bessen en kleine vruchten. Hij zoekt zijn voedsel het liefst op de grond en gedraagt zich als een echte bodemvogel. Het is een

trekvoegel die eind augustus al weer vertrekt. De nachtegaal wordt gelokt met zijn eigen zang op de bandrecorder en is het gemakkelijkst te vangen met een hangnetje. Maar een klein rond netje (dat werkt als een mussenklem) met een meelworm eraan werkt ook goed. Hij is enorm nieuwsgierig en je hebt hem meestal heel snel te pakken. Een beetje krabben in de grond waardoor een klein zwart plekje ontstaat en daarop enkele lijmpijlen zetten is al voldoende om hem te vangen. Vroeger werd gezegd dat het vangen van nachtegalen op Koninginnedag kon beginnen. De nachtegaal werd vroeger met kooi en al onder een wasmand gezet. Hij zingt namelijk het beste in het halfdonker. Bij onze opa in den hof was de plek rond de wasmand helemaal plat gelopen door de katten. Als hij uitgezongen was had je er niets meer aan en werd hij losgelaten. Voor zijn nest zoekt de nachtegaal een bijna onbereikbare plek meestal omringd door braamstruiken. De niet gepaarde mannetjes worden verdreven uit een territorium en moeten elders hun onderkomen zoeken. Ze dwalen rond en het zijn deze ongepaarde mannetjes die later in de lente nog van tijd tot tijd hun gezang laten horen, want het nachtegalengezang houdt in feite op aan het einde van de maand mei. De jonge vogels zijn goed van de oude te onderscheiden omdat hun verenkleed gespikkeld is, dus min of meer de spikkeling van de lijster vertoont, iets wat eigen is aan al de vogels die met deze groep verwant zijn. Jac. P. Thijsse is ook heel enthousiast over de

nachtegaal. In zijn boek "Het Vogeljaar" zegt hij o.a. het volgende. *"En nu de nachtegaal. Dat is de koning van de Europese zangvogels. De omstandigheden waaronder het lied gebracht wordt spelen ook een rol zoals de lieve meimaand, de zachte maneschijn, de geheimzinnige nacht, het tedere groen en de streling van de lauwe voorjaarslucht langs de ontvankelijke slapen der luisteraars. Ieder geluid van de nachtegaal beschouw ik als een vermeerdering van mijn rijkdom. Dit jaar hoorde ik hem op 13 april 1904 voor het eerst en op 11 augustus voor het laatst, zeven weken na St. Jan, (24 juni) de traditionele laatste dag voor het nachtegaalslied. Wat enkel virtuositeit aangaat overtreft de nachtegaal alle andere vogels. Hij kan hoger zingen dan een sijsje, lager dan een merel, sneller dan een goudhaantje en tonen voortbrengen die langer dan twee seconden aanhouden, nu eens in het allerfijnste pianissimo, dan weer met een forto waar je van opschrikt. Hij kan uren achtereen onafgebroken zingen, maar dan bestaat zijn lied uit een aantal duidelijk te onderscheiden tiraden van korter of langer duur. Ik moet even mijn verontschuldiging aanbieden over de ontoereikendheid van mijn beschrijvingen. Gij moet in het oog houden dat ik nimmer zal proberen het nachtegaallied perfect weer te geven of het geluksgevoel bij het aanhoren ervan te vertolken. Mijn bedoeling is alleen u enkele bijzonderheden aan te wijzen, die ge gemakkelijk in het lied kunt herkennen en die u misschien een paar ogenblikken meer aan de heerlijke zanger doen wijden. Ziehier het resultaat, maar ik moet u bekennen dat ik heel wat heb laten zitten. Zowel omdat ik er geen kans toe zag om het op te tekenen alswel omdat ik wel eens een half uurtje zonder bijgedachten de muziek over mij liet heengaan.*

1. *wiet, wiet, tje, tje, tje, tje, retsjuwō !*
2. *orrr,etsjetsjetsjetsjetsjetsjetsjetsjets-woi-oit !*
3. *u, u.....,u.....,u.....,u.....,u.....*
4. *orrr, oewatl, oewatl, oewatl, oewatl, at, at, at, at, ahoedojat !*
5. *u..., u..., hu hu hu hu hu hu hujiedowiet !*
6. *orrr, orrr,orrororororororoworrortjie !*
7. *tju-, tju-, tju-, tju- tjutjutjutju tjuwierreiwieriewiep !*
8. *two woi woioe, woi woioe, woi woioe, woi, woi, wie !*
9. *wiet, wiet tjoe-o, tjoe-o, tjoe-o, tjoe-o tjoe-o, toetjowiet !*
10. *ru, ru, rururururu, woitwojtwojtwojtjie !*

Natuurlijk is het allemaal slechts bij benadering juist. Ik heb mij vastgebeten in de nachtegalenzang en bezit een hele voorraad nachtegaal-liederen. Het zijn er wel over de honderd."

Een onbekende Brabantse dichter was er kennelijk ook van onder de indruk en rijmde het volgende:

Naachtegaol, mijn hemeldierke,
mee oe wonder tierelierke,
resjen uit et paradijs,
klinkklaor dichter-onderwijs,
heel den aovond lig ik wakker,
vuul m'n eigen, ermen stakker,
kwaokende kinkenduut in 't riet
as ik löster naor ou lied.

't Vloeit fluweelig, zachjes, zuutjes,
trippetrap van kendervuutjes
over de blauwe hemelruit;
't dröppelt uit oe strotjen uit
tik-tik-tik as van 'n klökske,
tok-tok-tok as van 'n stökske,

dan, ineens, mee wilden ruk,
kletst er 'n blad mee glaswerk stuk!

't Lijkt soms op hel getinkel
van den beijaard; belgerinkel;
of er iemand giechelt, laacht,
waor ge d'ooge nie van zaagt;
dan is 't weer 'n leuk gekwetter,
zuut geneurie, scherp geschetter,
droef gesnik of luid gefluit,
achter mekaren op ruitekaduit.

Heur 'm toontjes brabbele, broebele,
heur 'm zuutjes zabbele, zoebele,
zuiver klaanke van geneucht,
puure naachtegaole-vreugd.
Lijsters, mulders (merels), wielewaole
kunnen et bij ou nie haole;
fluite gij, ge laacht ze egaol
allemaol uit, m'ne naachtegaol!

Naachtegaol, m'n hemeldierke,
mee oe wonder tierelierke,
resjen uit et paradijs,
daank oe veur oe onderwijs!
Heurde gij mijn in 't waoter kwaoke
wil er oe eige nie kwaod om maoke:
ieder zingt of kwaakt of kwekt
zoo-t-ie van-huis-uit is gebekt!

Zwartkop (*Sylvia atricapilla*)

Een vogel die nooit in de kooien van liefhebbers voorkwam maar tegenwoordig steeds meer omdat het een enorm goede zanger is en zelfs wordt aangeduid als de Noordse nachtegaal. Het is bij ons een in de zomer steeds vaker voorkomende vogel die al heel vroeg (eind september, begin oktober) vertrekt. Hij zingt veelal hoger in de bomen en op minder verborgen plaatsen dan de nachtegaal. Hij leeft van insecten, bessen en zachte boomvruchten. In zijn boek "Het Vogeljaar" zegt Jac. P. Thijsse er het volgende

over. "Als ik eens iets fins wil doorleven dan denk ik aan de zwartkop, de poët onder de poëten. Hij is gekleed in zijde en satijn en bewoont bij voorkeur deftige oude buitenplaatsen, grote sierlijke parken en de schoonste plekken van het bos. Alles is heerlijk aan deze vogel. Zijn veertjes, lichtgrijs aan de onderzijde en donkerder aan de rugkant, zijn zacht en glanzend. Glanzend is ook het donkerder kapje dat de schedel bedekt. Gitzwart bij het mannetje, kastanjebruin bij het wijfje. De mooie grote bruine ogen kijken u rustig aan. Zijn zang bestaat uit twee delen. Eerst een zacht en liefelijk onvertolgbaar geprevel en dan een strofe die u vervult met de reinste blijdschap en opgewektheid. Het zijn meer het timbre, het tempo en het rythme die het wonderschone effect teweeg brengen, dan de tonen. In het eerst schijnt het gemakkelijk

om het liedje af te beelden. Maar terwijl je noteert gaat het diertje telkens varieren. Hier heb ik een strofe:

Het schetter ètje van andere vogels ontbreekt hier geheel.”

Zanglijster (*Turdus philomelos*)

De zanglijster is van oorsprong een trekvogel maar door de zachte winters van de laatste jaren zien we ook veel lijsters in ons land overwinteren. In de loop van februari/maart, een beetje afhankelijk van het zachte weer, keren de trekvogels terug. De zanglijster komt het meest voor in gemengde loof- en naaldbossen met veel ondergroei van struikgewas. De zanglijster is meer een bosvogel dan een merel maar begint zich tegenwoordig ook meer in de nabijheid van mensen te vertonen. En naar men aanneemt zijn ze ook zeer plaatsgebonden. Ze keren dikwijls naar een eenmaal gekozen broedgebied terug. De zanglijster behoort tot de kleinere lijstersoorten. De rug is bruingekleurd, de borst is bruingeel met kleine donkere stipjes. Een typisch kenmerk is is de okergele driehoek die zich aan de onderkant van de vleugel bevindt. Tijdens de vlucht wordt deze plek goed zichtbaar. De ogen zijn donker en de spitse snavel is bruin. Het verschil tussen de man en de pop is niet te zien, ook niet door de zogenaamde experts. In tegenstelling tot de merel is de lijster een overwegend vleeseter. Het voedsel bestaat uit allerlei in en op de bodem levende dieren zoals wormen, slakken (waarvan het huis wordt opengemaakt met een steen), naaktslakken, rupsen, kevers, keverlarven (emelten) en vele andere insecten. En verder diverse soorten bessen. Van een zanglijster kun je ook een “smidse” vinden. Dat is een verzamelplaats van resten stukgeslagen huisjesslakken. Ze hebben twee methoden om wormen te verzamelen. Met zijn bek heft hij stenen en bladeren op om de daaronder schuilende wormen te verschalken. De andere methode heeft hij afgekeken van de merel en zo kan men hem in het gras zien trappelen om door de ontstane trillingen in de grond de wormen naar boven te laten komen. Vroeg in het voorjaar zet het mannetje zijn territorium af door gretig te zingen. Op het eerste gezicht lijkt het wat vreemd, dat hij zijn gebied alleen verdedigt tegen soortgenoten. Dus in één bepaald gebied kan men gelijktijdig een koppel merels en een koppel lijsters zien broeden. Omdat ze voor een deel hetzelfde voedsel eten, zou men verwachten dat ze elkaar zouden gaan bevechten. Dat is echter niet het geval. Als de broedtijd begint kan men de man rond het uitverkoren vrouwtje zien dansen met een grote slak of een worm als huwelijksgeschenk. Het nest wordt door het vrouwtje gebouwd. Het materiaal waarvan het nest wordt gemaakt is niet zo uitzonderlijk, veel meer is dat de aankleding van de nestbinnenkant, de stevigheid en de wonderbaarlijk gladde wand. Die binnenwand bestaat uit een mengsel van aarde, houtmot en speeksel, dat aan de koele en weinig zonnige nestplaatsen een uitstekende isolatie geeft. Deze isolatie is des te belangrijker als men bedenkt dat het wijfje alleen broedt en dus bij het verlaten van het nest voor korte tijd, de eitjes niet te veel kunnen afkoelen. Overigens is deze met de snavel aangebrachte en met lichaam glad gemaakte beschermingswand zo stevig, dat die dikwijls jarenlang alle weersomstandigheden doorstaat en zelfs jaren later nog als lijsternest is te herkennen. Het nest zit veelal goed verstopt op diverse hoogten en dicht tegen de stam aan. Je moet er een beetje naar zoeken. Maar als de oudervogels flink herrie beginnen te

maken ben je dicht in de buurt. Een volledig legsel bestaat uit 4 of 5 blauwgroene eieren met zeer donkere stippels. De pop broedt die eieren alleen uit in ongeveer 15 dagen. Beide ouders verzorgen de jongen. Na uiterlijk 17 dagen verlaten de jongen het nest. Een lijster broedt tweemaal per jaar. Meestal worden jonge lijsters met nest en al meegenomen als ze ongeveer 6 dagen oud zijn. Daarna zijn ze bijna niet meer te ringen. Het nest wordt in een emmer gezet met op de bodem een flinke laag zand. In het begin nog een donkerstraler er boven om ze warm te houden. Als de jonge vogels tijdens het voeren schijten dan de uitwerpselen opvangen met een lepel en in het zand gooien. Het is heel belangrijk dat het nest zuiver en droog blijft. De jongen worden gevoerd met 1 deel zelf gemaakt eivoer (zie achteraan in een apart hoofdstukje over de basis van een goed eivoer) en 1 deel universeelvoer dat met een mixer extra fijn is gemaakt. Voeg daar nog aan toe een lepel "vlietabo" (druivensuiker met vitaminen), een lepel miereneitjes en wat water. Het geheel mag niet te nat worden. Voer dit mengsel met eenzelfde voerhoutje als waarmee vinken worden gevoerd. De stompe achterkant van een suikerlepeltje is ook geschikt. Als de jongen een staartje beginnen te krijgen worden ze in een kooi gezet en verder door de tralies gevoerd. Geleidelijk het voer en water in open bakjes in de kooi zetten. Daarna wennen aan het eten van universeelvoer en vette merelkorrels af en toe aangevuld met wat eivoer en miereneitjes. Er zijn ook liefhebbers die beweren jonge lijsters alleen op te brengen met merelkorrels en daarmee goede resultaten te bereiken. Navraag maakt duidelijk dat er dan toch nogal wat uitval is en dat lang niet alle vogels groot worden. Liefhebbers die zowel lijsters als merels met de hand opbrengen vertellen dat een opgebrachte lijster "zeeger" is dan een opgebrachte merel. De zang van een lijster komt feitelijk het beste tot zijn recht als die wordt gebracht vanaf een afstand b.v. vanuit de top van een boom. Vanaf februari kunnen we de zang al horen, dikwijls zelfs nog vroeger maar bijna nooit later. Ze hebben een prachtige en zeer welluidende zang, die bestaat uit strofen die allemaal enkele keren worden herhaald. De lijster draagt zijn zang minder kalm voor dan de merel. Jac. P. Thijsse meende de volgende melodie te horen:

Motieven van de zanglijster

1. Frederiek. 2. 3. Pietje. *gliss.*

4.

5. 6. 7. *zuiver.*

8. 9. *(zeer valsch).*

tjie tjie tjie tjoo tjoo tjoo tjie tjie tjie tjowtjowtjow

Het merkwaardigste in het lied van de zanglijster is wel, dat er veel nabootsingen van andere vogels in vóórkomen. Meer dan de helft van wat een zanglijster zingt is een nabootsing. Op de meeste achterplaatsen komt de zang vaak wat hard over. Als een lijster ergens van schrikt, schijt die de hele kooi onder met natte stront. Met lijsters wordt met heel veel succes in een aparte broedkooi gekweekt. In een volièrre met andere vogels erbij gaat ook heel goed maar dan moet je vergeten dat met de andere vogels kan worden gebroed want de lijsters eten alle kleine jongen op. Tegenwoordig wordt vaak gekweekt met isabel of isabel-verervende mannen. Die zien er heel mooi uit en worden bij verkoop hoger gewaardeerd. Voor wat betreft het zingen zul je goed moeten selecteren. Er zitten veel schreeuwers bij en

het vraagt wat tijd om uiteindelijk een goede zanger met veel variatie in de zang in de kooi te krijgen. Maar als het lukt, kun je er jarenlang van genieten. De jonge vogels ondergaan het eerste jaar slechts een kleine rui. De oudervogels ondergaan een volledige rui van half juni tot eind september en deze neemt 50 tot 52 dagen in beslag.

In het boek "HALT...! POLITIE" kwamen we het volgende verhaal tegen. *"Op zekere dag ontdekten we op een perceel bouwgrond een val die wel drie meter lang en twee meter breed was. Dit vangmiddel bestaande uit een raamwerk van latten was omspannen met volièregaaas. Het was geschikt om er alle soorten vogels mee te vangen. Op de grond lagen stukken brood en diverse soorten granen. Met behulp van een veertig centimeter lang stokje dat onder één van de zijden van de val was geplaatst, was het vangmiddel opgesteld. Het trektouw dat aan dat stokje verbonden was liep in de richting van de woning. Dit huis stond wel honderd meter van de vangplaats verwijderd. Vermoedelijk was de vogelvangerij begonnen. Mussen vlogen af en aan en al vlug zaten er verschillenden onder de val bij het uitgestrooide voedsel. De vogelvanger gaf echter van zijn aanwezigheid geen blijk. Het vangmiddel werd tenminste niet in werking gesteld. Toen even later een lijster in de nabijheid van de val kwam zagen we dat het trektouw werd bewogen. Het duurde niet lang of ook deze vogel waagde zich onder het vangmiddel. Onmiddellijk werd nu het stokje vanonder de val weggetrokken en elke vogel die op dat moment op de voerplaats naar wat eten zocht was gevangen. Daar was ook de lijster bij om welke vogel het kennelijk te doen was. Het duurde niet lang of de vogelvanger kwam vanuit de bijkeuken het bouwland opgewandeld. Op zijn gemak liep hij naar de vangplaats. Een vogelkooi, die vermoedelijk bestemd was om de gevangen vogels in te bewaren droeg hij mee naar de vangplaats. Bij de val gekomen, hurkte hij neer om de lijster vanonder dat vangmiddel vandaan te halen en in de vogelkooi te stoppen. De andere gevangen vogels liet hij vrij. Nadat de man het vangmiddel weer had opgesteld, liep hij terug naar zijn woning. Op dat moment kwamen wij te voorschijn en sommeerden hem om te blijven staan. Zodra hij zich ontdekt wist, zette hij de vogelkooi op de grond en bleef op ons staan wachten. Toen we bij hem kwamen hield hij het volgende verhaal. Het heeft voor mij geen zin om er tussenuit te knippen. Op de eerste plaats kennen jullie me al en op de tweede plaats hebben jullie alles van dichtbij gevolgd. Wat jullie volgens mij ook gezien hebben is dat ik helemaal geen vogelvanger ben en tientallen vogels zomaar vrijliet. Kijk om die vogels was het mij niet begonnen. Ik had het voorzien op die smerige lijsters en merels. Daar heb ik de gehele zomer last van. Zij vreten mijn aardbeien op en in de winter vreet ik hen op. Zo doen wij dat en zo blijft de schaal in evenwicht want als ik eenmaal bezig ben, blijft zelfs de slager van mijn deur. Ik snap trouwens niet waar al die lijsters en merels vandaan blijven komen. Ik heb er dit jaar misschien al wel honderd gevangen maar elke dag komen er weer anderen onder en in de nabijheid van de val. Enkele dagen geleden ving ik er tien. Vijf ervan leven nog en zitten in een kooi. In de regel slacht ik er vijf tegelijk. Soms zijn de vogels bestemd voor de soep, een andere keer worden ze gebraden en het is zelfs voorgekomen dat ze in de kroketten terecht kwamen. Zo regel ik hier voor mezelf de vogelstand. Zij nemen mij in de zomer en ik hen in de winter."*

Jac. P. Thijsse schrijft in zijn boek "Het Vogeljaar" ook over het vangen van lijsters op een zeer speciale manier en alleen bedoeld voor de consumptie. Het boek, in twee delen, werd geschreven in 1903 en 1904 en de beschreven methode was toen kennelijk nog heel normaal. *"Ik heb in een streek gewoond, waar de lijstervangst een belangrijke factor is in het volksleven, een hoogernstig vermaak voor de kinderen, een ontspanning voor de ouderen, een aardige bijverdienste voor allen. Reeds in den zomer nemen de jongens hun voorbereidende maatregelen. Zoodra de lijsterbessen rood beginnen te worden, stappen ze naar vrienden en familie om te vragen of ze in dit of dat boschje hun boogjes (strikken) mogen hangen. In den regel lukt dat wel, tenzij de eigenaar van den een of anderen beroepsvanger een verleidelijk pachtbod heeft gekregen. Dan moet je er weer op uit om de lijsterbessen in te zamelen, want nauwelijks zijn ze rijp of talloze spreuwen zitter er achter heen en je collega's zijn ook bij de pinken. Nu doen zich interessante kwesties voor van eigendomsrecht. Zoo'n lijsterbes is toch*

eigenlijk een wilde boom, maar zijn vruchten zijn geld waard en hij groeit op den grond van een eigenaar. Doch daar breekt zoo'n schooljongen zich het hoofd niet mee, het is hem alleen te doen om kilogrammen lokaas te bezitten tegen den tijd, dat het strikken geoorloofd is. En als er een nat pak, een pak slaag of een calange (bekeuring) van den veldwachter mee gemoeid is, dan maakt dat de zaak voor hem ten slotte nog des te aantrekkelijker. Zijn vader en zijn ooms hebben dat vroeger ook gedaan en schamen zich niet om nu nog in zijn bijzijn hun jeugdige escapades met innig welbehagen te herdenken. En als nu de lijstertrek begint, dan heeft zoo'n jongen al zooveel gewerkt en gestreefd, dat hij tot alles in staat is. Hij knoopt zijn boogjes handig aan het kreupelhout, behoorlijk volgens de wet minstens één meter boven den beganen grond, voorziet ze mondjesmaat van zijn dierbare lijsterbessen en gaat dan naar kooi om heel vroeg weer bij de hand te zijn. Want ofschoon er een sterk vooroordeel bestaat tegen het plunderen van elkaars strikken, zou het toch wel kunnen, dat een goede kennis de vette boutjes uit de haren heeft gehaald. Daarom zijn de jongens 's morgens al vroeg op de been met hun hengselmand. De zon is pas op en glinstert in de dauwdruppelen en over de bonte blaren van boom en struik. Over de berkentoppen slieren ritsen groepen van mooie lijsters, koperwieken en kramsvogels. Zij zijn in den vroege morgen aangekomen en zoeken nu voedsel. Al die mooie roode lijsterbessen in het lage hout waren een meevallertje. Die zie je anders in October niet. Gretig zijn ze er op afgevlogen en nu zijn ze gevangen in paardeharen strikken. Sommigen met den kop en die zijn dan vrij gauw dood, anderen met de pooten, zoodat ze nog lang hangen te spartelen. Ijverig haalt de jongen ze uit de strik. Een druk op den kop of onder de vleugels helpt ze uit hun lijden en welgemoed gaat hij zijn prooi verkoopen bij den opkoper. Zoo gaat het voort tot Nieuwjaar. Wanneer de lijsterbessenvoorraad op raakt, dan behelpen ze zich met "rooie jopen", de vruchten van den meidoorn. Maar meestal komt het zoover niet, want na November begint de trek al merkbaar te verflauwen. Alleen bij snel invallend streng weer komen nog wat afzonderlijke oude vogels opdagen."

Merel (Turdus merula)

De merel heeft een merkwaardige verandering doorgemaakt. Vroeger was het de schuwe, afstand houdende, bosvogel. Tegenwoordig komt de merel zowel in het bos als in de omgeving van de mens voor. Na de huismus heeft de merel zich het best aangepast aan onze omgeving. Het onderscheid tussen de man en de pop is duidelijk. De man is geheel zwart met een zwakke glans en de snavel is opvallend oranjegeel. Bij de mannen wordt met het stijgen in leeftijd de snavel hoe langer hoe dieper van kleur en de roodachtige

snavels horen dus toe aan heel oude heren. De pop is donkerbruin op rug en vleugels, en grijsbruin op borst en buik. Ze hebben een hoornkleurige snavel. (Oudere wijfjes krijgen een geelachtige snavel). Merels zijn aggressieve vogels, ook tegenover soortgenoten. De zang is rijk aan volle fluittonen en gevarieerde melodietjes. Ze zingen het intensiefst in de vroege morgenuren en gedurende de vooravond. In het bijzonder bij lichte regen zingen de mannen van de merels zeer intensief. Merels hebben ook een fluisterliedje dat al vroeg in het voorjaar en zelfs soms al in november is te horen. En dan vooral als het niet echt winter wil worden. De merel begint later door te zingen dan de zanglijster, meestal pas goed in de loop van maart. Jac. P. Thijssen meende de volgende motieven te horen.

1. 2. 3.

4. 5. 6.

Beurtzang.

7. 8.

9. 10.

Hicrachter tot slot de roep van de kievit.

Het voedsel is zowat gelijk aan dat van de lijster maar ook specifiek mensenaafval van fruit en brood wordt gegeten. Een merel bouwt zijn nest op alle willekeurige geschikte en ongeschikte plaatsen. Vroeger kwam een merel ook wel in de omgeving van boerderijen voor. Je ving ze dan het handigste in een slootje langs een heg om de tuin van een boerderij. Ze hadden toentertijd de gewoonte om door een sloot te vliegen en als je dat hebt gezien dan een klein hangnetje in de sloot ophangen aan enkele takken b.v. met 4 knopspelden. Als ze er invliegen valt het netje en zit de merel er in. Een andere mogelijkheid is met een klein klapnetje dat werkt als een mussenklem maar dan iets groter. Een stukje appel er aan of een meelworm is meestal al voldoende. Als je al een merel in de kooi hebt zitten dan is het vooral in het voorjaar heel eenvoudig om merels te vangen aan die merelskooi. Merels uit de omgeving willen hun territorium afbakenen en komen vechten aan de kooi. Door er een soort erker aan de voorkant tegen te hangen met een klapnetje dat door de vechter wordt bediend is het vrij eenvoudig om een merel te vangen. Als je echter een niet schuwe (zeege) merel in de kooi wilt hebben kun je het beste een nest jongen uithalen en met de hand grootbrengen. Vroeger had elke vogelliefhebber wel een merel in een kooi zitten. Tegenwoordig alleen de echte liefhebbers van merelzang is ons opgevallen. Maar dat zijn er toch nog veel. En die zelf opgebrachte merels zingen echt veel. Daaraan en aan de gevarieerde zang herken je een goede merel. Ze zitten in een speciale kooi (merelskooi) met minimaal de afmetingen 70 cm breed en 40 cm hoog aan de zijkanten. Alleen aan de voorkant open en een spits dak dat ontstaat door 60 cm hoogte in het midden aan te houden. Er zijn grote en kleine merels. De kleintjes hebben in de volksmond de reputatie mooier te zingen. We menen ook begrepen te hebben dat de merels die uit de bossen komen beter zingen dan de merels uit de stad. In een kooi zingen merels (maar dat geldt voor alle vogels) veel meer dan in de vrije natuur. Daar hoor je natuurlijk vrij veel merelgezang maar dat komt niet steeds van dezelfde merel. Er zitten zoveel merels dat we er altijd wel enkele in de buurt hebben en we dus veel merelzang horen. Als de merel ons zijn gezang laat horen, in het begin nog aarzelend en onvolledig maar gaandeweg duidelijker en afwisselend, dan weten we dat de lente is aangebroken. Het nest dat door de pop alleen wordt gebouwd kun je tegenwoordig zowat overal aantreffen. Er wordt twee of driemaal per jaar gebroed en het legsel bestaat meestal uit 4 of 5 eieren. Na 13 of 14 dagen komen de jongen uit. De jongen blijven hooguit 18 dagen in het nest waarna ze nog eens 18 dagen door de ouders worden gevoerd. Meestal worden jonge merels met een dag of 6 met nest en al meegenomen. Daarna zijn ze bijna niet meer te ringen. Het nest wordt in een emmer gezet met op de bodem een flinke laag zand. In het begin warm houden met een donkerstraler er boven. Als de jongen tijdens het voeren schijten dan de uitwerpselen met een lepel opvangen en in het zand gooien. Het is heel belangrijk dat het nest schoon en droog blijft. De jongen worden gevoerd

met 1 deel zelfgemaakt eivoer (zie achteraan in een apart hoofdstukje over de basis van een goed eivoer) en 1 deel universeelvoer dat met een mixer extra fijn is gemaakt. Voeg daar nog aan toe een lepel "vlietabo" (druivensuiker en vitaminen), een lepel miereneitjes en wat water. Het geheel mag niet te nat worden. Voer dit mengsel met een speciaal houtje of de stompe achterkant van een theelepeltje. Als je de jongen eens extra wilt trakteren dan kan dat met een huisjesslak. Eerst het huisje stuk slaan en er afhalen, daarna de slak in kleine stukjes snijden. In het begin gaan er 10 kleine stukjes uit een slak en later als de jongen uitvliegen wordt zo'n slak in 3 delen gesneden. Het is wel een beetje een viezigheid maar de merels zijn er dol op. Als de jongen een staartje beginnen te krijgen worden ze in een kooi gezet en verder door de tralies gevoerd. Geleidelijk het voer en water in open bakjes in de kooi zetten. Daarna wennen aan universeelvoer en vette merelkorrels, af en toe aangevuld met wat eivoer en miereneitjes. De mannen herken je het snelst aan de kleur van de grote slagpennen en de staart. Die ruien niet het eerste jaar en zijn zwart bij mannen. Harrie van Belkom heeft ooit beweerd, dat een merel met jongen niet zingt maar daarmee onmiddellijk weer gaat beginnen als je de jongen uithaalt. Wij hebben niet kunnen achterhalen of deze bewering juist is. Misschien dat één van de lezers ons daarover kan informeren. We waren bij een liefhebber waar een opgebrachte merel in een kooi heel op zijn gemak volop zat te zingen. Die bleek intussen 15 jaar oud te zijn. En we hoorden meer verhalen over merels van meer dan tien jaar oud. Merels ruien langdurig vanaf eind juli tot begin oktober, zo'n 80 tot 90 dagen. In het Belgische vogelblad "de witte spreeuwen" kwamen we in april 1983 het volgende artikeltje tegen.

"Een merelpaar als pleegouders. Begin maart 1982 begon mijn kweekkoppel splitisabel zanglijster x isabel zanglijster aan een nest. De pop legde 5 eieren maar ging niet tot broeden over. Toevallig woonde ook een merelpaar in de tuin. Daarvan nam ik de eieren weg en legde er de vijf lijstereieren voor in de plaats. Het was een risico. Buiten verwachting broedde het merelpaar verder de eieren uit en voerde de jongen voorbeeldig. Het was een machtig schouwspel om dit nest met jongen te bekijken. Wat ik vroeger voor onmogelijk had gehouden werd nu werkelijkheid."

Veldleeuwerik (Alauda arvensis)

Dat is een echte lentebode. Een jubelende veldleeuwerik is dikwijls het onderwerp geweest voor talrijke dichters en zangers. Het is een onvergetelijke belevenis als je op een zonnige dag door het veld loopt en de lucht vervuld is van het gezang van de leeuwerik. Zingend gaat hij bijna loodrecht de hoogte in, zingt boven in staande vlucht verder en verstomt zelfs niet als hij in een flitsende stootvlucht met ingetrokken vleugels naar beneden komt. Pas kort boven de bodem spreidt hij de vleugels en landt heel zeker waarna hij snel wegrent. Omdat hij bij het in- en uitademen niet ophoudt met zingen, kan hij vijf minuten en langer aan één stuk zingen. Dat heeft alles te maken met het feit dat hij stembanden heeft met vijf paren spieren of membranen. In zijn afwisselend gezang zijn dikwijls de geluiden van andere vogels verweven maar het lied eindigt meestal met een als "trrieh" klinkende lokroep. Het is ook de enige vogel die bijna uitsluitend in de lucht zingt. Hij overziet dan klapwiekend zijn territorium. Met zijn lied dat regelmatig van februari tot en met juli is te horen verdedigt het mannetje zijn territorium en lokt het wijfje. Omdat ze jaarlijks twee- of driemaal broeden klinkt het jubelende gezang gedurende zo'n lange tijd van het jaar. In augustus houdt zijn gezang op. De veldleeuwerik komt het meest voor op niet te droge gronden. Hoofdzakelijk braakliggende grasrijke terreinen en open akkerlanden. Het is een vrij onopvallende vogel die op een afstand wel iets aan een mus doet denken. Maar als hij zich beweegt is vergissen

uitgesloten want een leeuwerik loopt, en als het moet heel snel. (En een mus hipt). Het is heel opvallend, dat een leeuwerik niet alleen schubben heeft aan de voorkant van zijn poten maar ook aan de achterkant, iets wat bij andere zangvogelfamilies niet voorkomt. Een veldleeuwerik is een trekvogel. In het voorjaar, vanaf eind februari, komen bij de terugtrek eerst de mannen en twee weken later pas de poppen. Je moet ze dus vroeg vangen. Het gemakkelijkst gaat dat op een open plekje in de sneeuw. Het voedsel bestaat uit gras- en onkruidzaden, kiemplantjes en allerlei in het gras levende insecten als spinnen, duizendpoten en wormen. Waarschijnlijk is niet meer dan ongeveer de helft van het voedsel plantaardig. Het nest wordt op de grond gemaakt. Het zit altijd verborgen achter een graspol of een aardkluit in een kleine uitholling in de bodem. Waarschijnlijk wordt het alleen door het vrouwtje gebouwd. Het is een vrij grof bouwsel van droge halmen, van binnen met zachte grassen bekleed. Er worden meestal twee nesten jongen grootgebracht. Ze leggen tot 5 witte, sterk bruin gespikkelde eitjes die hoofdzakelijk door het vrouwtje binnen 14 dagen worden uitbroed. De mannen zijn gedurende de broedtijd druk bezig met de bewaking van het territorium, zodat ze nauwelijks tijd hebben voor een broedaflossing. De andere mannetjes moeten in een zangwedstrijd worden neergezongen waarbij het dan dikwijls tot heftige vechtpartijen komt. Reeds na 8 dagen verlaten de jongen het nest maar zijn dan nog vliegonbekwaam. Pas na een kleine 4 weken zijn de jongen zelfstandig. De mannetjes onder hen beginnen dan al te zingen. Tot in de maand juni vindt men nesten. De herfsttrek begint in september en duurt tot in de winter. Een veldleeuwerik zingt als hij naar boven vliegt tijdens een langdurige zangvlucht en om dat in een volière ook te laten gebeuren dient men een mogelijkheid te maken om hem te laten opvliegen. Een goed uitgeprobeerde methode is om een paal van een meter lang in de kooi te zetten. Daarop een plateau te maken met daarop een flinke graspol. De leeuwerik zal daarop gaan zitten zingen. Zingt hij niet dan heb je met een pop te maken. Het onderscheid tussen een man en een pop is niet te zien. Tegenwoordig wordt ook al met veel succes met veldleeuweriken gekweekt. Maar het is vaak een probleem om de leeuwerik zijn eigen zang te laten behouden. Hij heeft de neiging om b.v. een vinkenslag over te nemen en dan vergeet hij verder zijn afkomst. Van juni tot augustus ondergaan alle leeuweriken, zowel oude als jonge vogels, een volledige rui.

In zijn boek "Het Vogeljaar" schrijft Jac. P. Thijsse over deze vogel als volgt. *"Het land wordt verdeeld. Ieder echtpaar neemt een stukje in bezit en de man verdedigt dat tegen alle aanranders. Nu is het de hele dag een vechten zonder eind. Niet kampen uit levenslust, maar echt strijden om te winnen of te verliezen. Ik heb daar wat dikwijls met groot genoegen naar zitten kijken, want vechten is zo toch eigenlijk mooi. Het is heel goed om in maart naar die leeuwerikgevechten te kijken, zittend in de luwte van een bosje en het liefst in de zon. De beste waarnemingen geschieden in de morgenuren. De commotie is vaak al in volle gang. Een bundel veren fladdert boven het veld. Het zijn twee leeuweriken. Ze houden zich haast rechtop, kop met een boos kuifje erop in de lucht, staart omlaag, weid uitgespreid met schitterende witte zijveertjes. En het aardigste is, dat ze allebei zingen zo hard ze kunnen. Niet de ellenlange extasejubel maar kleine brokjes, driftig, luid en welluidend. Telkens moeten ze ademhalen en eindelijk vallen ze neer in het gras. Daar wordt de ravotpartij voortgezet. Het lijkt alsof ze naast de landgrenzen ook de luchtgrenzen vaststellen. Is eenmaal de landverdeling goed en wel geschied, dan beginnen de paartjes aan de nestbouw. Nu zingt ook het mannetje zijn grote cantate, compleet met alle versieringen en herhalingen. Altijd zingend tot op het ogenblik dat hij als een steen uit de lucht neerploft in de nabijheid van zijn uitgangspunt. De tonen zijn zo hoog en volgen elkaar zo snel op, dat het bijna onmogelijk is de melodie te volgen, maar toch is wel te merken dat sommige strofen verscheidene malen worden herhaald. Veelal stijgen ze zo hoog, dat ge ze met het blote oog niet meer kunt zien, maar toch hoort ge nog hun blij geluid."*

Pestvogel (Bombycilla garrulus)

Ondanks zijn onsympathieke naam wordt de pestvogel tot een van onze fraaiste, zoniet de fraaiste, wintergasten gerekend. Een prachtige vogel, 18 cm groot, die aan de bovenkant grotendeels zijdeachtig rood grijsbruin is. Kenmerkend is de gele rand aan de onderkant van de staart. (Bij de Japanse pestvogel is dat oranje-rood). Opvallend is ook de naar achter afhangende rose-bruine kuif. De keel is zwart met aan weerszijden een witte baardstreep. Vooral de scharlaken rode schildjes aan de uiteinden van de slagpennen zijn bijzonder. Het verenkleed is zo dicht dat het lichaam voortreffelijk beschermd wordt tegen afkoeling. Bij vriestemperaturen tot onder de twintig graden zitten ze nog prachtig in de veren. Het verschil tussen een man en een pop is niet te zien. Sommigen beweren dat bij het mannetje het rood in de vleugels helderder is en beter zichtbaar. Het is een gezellige vogel en zeker niet schuw. Vooral in Finland treft men ze het talrijkst aan als broedvogel. Ze hebben een voorkeur voor lariksbossen met daarin veel besdragende struiken. Ze eten dan ook heel veel insecten en wel voornamelijk muggen want daar zijn er volop van in zijn leefgebied. In september loopt het goede leventje van de pestvogel definitief ten einde. De miljoenen insecten zijn verdwenen en de hongerstillende bessen moeten worden opgezocht. In de winter leven ze uitsluitend van bessen van verschillende bomen en struiken. Omdat bessen weinig voedingsstoffen bevatten, moeten ze ongeveer 170 gram, dus driemaal het eigen lichaamsgewicht, eten om de energiebalans in evenwicht te houden. Daarom is zijn eetlust enorm en laat zelfs een zekere gulzigheid zien. In ons land wordt de pestvogel sporadisch gesignaleerd tijdens de trekperiode als wintergast en dan meestal van november tot februari. Hij is dan te vinden op allerlei overgebleven bessen zoals de lijsterbes, jeneverbess, hulst, cotoneaster, vuurdoorn en rozenbottels. Deze trekbewegingen zijn zeer onregelmatig en treden ineens massaal op. In het jaar 1975 waren er ineens enorme aantallen pestvogels in onze omgeving. Bekend is dat er toen een groot aantal zijn neergestreken in de volop besdragende bomen op het Oranjeplein in Goirle. Daar zijn er toen honderden gevangen in dat jaar. Mogelijk liggen aan deze massale trekbewegingen van pestvogels populatieschommelingen ten grondslag die volgens sommige deskundigen perioden van 3-4 jaren vertonen. Vroeger beweerde men glashard dat hij om de zeven jaren verscheen. Ze verlaten zelden de koude gebieden en dan vooral wegens voedselschaarste. Ze zijn niet schuw en als ze in onze streken neerstrijken zijn ze vrij gemakkelijk te vangen. Maar je moet dan nog wel weten hoe. Een van onze informateurs kreeg vroeger van een oudere liefhebber het idee aangereikt om een top te maken en op de zijspranken een aardappel te plaatsen waarin dan weer een aantal lijmpijlen werden gestoken. Deze methode werd uitgetoet op een plaats waar toen 22 pestvogels bivakkeerden en waar veel struiken met bessen stonden. De top werd in de struiken geplaatst maar geen enkele vogel werd gevangen. Wel werd goed gekeken naar de methode van verplaatsen en van fourageren. Het bleek dat de hele groep zich op eenzelfde struik stortte en die vervolgens leeg at. Een reden om eens een heel andere methode te gebruiken. De betreffende vanger sneed een aantal berkentakjes en smeerde die helemaal in met lijm om ze vervolgens in de top van de struik te plaatsen die nu aan de beurt was om leeggegeten te worden. En deze methode werkte prima. In korte tijd werd een flink aantal van deze mooie vogels gevangen. Vroeger, maar nog niet zo lang geleden, schrokken de mensen als ze een pestvogel zagen. Men legde een verband met de invasies van pestvogels en het ontstaan van de pest. Wie een pestvogel zag, waande zich in oog met de dood. Kennelijk was de pest ooit uitgebroken tegelijk met het aanwezig zijn van grote aantallen pestvogels. In de

volière zijn ze goed te houden op universeelvoer aangevuld met rozijnen, stukjes appel, miereneitjes, meelwormen en groenvoer.

Europese kwartel (Coturnix coturnix)

Het is de kleinste inheemse hoendersoort, niet groter dan een lijster maar met een ronder lichaam, kort staartje en een typische trippelgang. De kleur van boven gezien is zandkleurig met zwarte tot geelachtige schachtstrepen. De onderkant is lichter gekleurd. Het mannetje bezit een zwarte keelvlek, het vrouwtje heeft een lichte keel. Een duidelijk onderscheid. Een kwartel vliegt vrij snel, meestal in een rechte lijn. De kwartel trekt 's nachts in min of meer grote vluchten maar heel laag, tot slechts enkele meters, vliegend. Deze kleine hoenderachtige kwieke vogel komt ons land bezoeken

vanaf half april tot september. Tijdens onze vakantie in de Spaanse Pyreneeën hebben we ze zowat elke dag gehoord in de gebieden rond de campings en op de verschillende door ons bezochte plaatsen waar de natuur nog volop rust krijgt. Heel duidelijk was het kenmerkende "kwik-me-dit" van de haan te horen. Ze houden zich vooral op tussen graanvelden en bouwlanden in de buurt van natuurlijke weiden en onkruidvelden. Er moet ook wat kreupelhout in de buurt zijn. Het nest wordt op de grond tussen hoog gras en onkruid gemaakt. Er worden tussen de 6 en de 12 eieren gelegd. De korte gedrongen peervormige eieren hebben een bruinachtig gele grondkleur. De vlekken, vegen en stippen die er op staan zijn bruinachtig getint. Er wordt in de regel slechts één broedsel per jaar grootgebracht. Vanaf einde mei tot zelfs begin september kunnen volledige legsels gevonden worden. Het haantje is zeer strijdlustig, verdedigt een bepaald gebied en heeft vermoedelijk meerdere wijfjes. Het broeden gebeurt gedurende 18 tot 20 dagen door het hennetje. Het haantje houdt de wacht om de broedster van gevaar op de hoogte te brengen. Jonge kwartels kunnen onmiddellijk zelf eten, ze verlaten ook het nest, maar het hennetje geeft ze de nodige begeleiding. Het voedsel is overwegend plantaardig. Voornamelijk de zaden van allerlei akkeronkruiden zoals ganzerik, spurrie, weegbree, duizendknoop (muisjes), muur, graszaden, diverse graansoorten en zuring. Het geluid van het hennetje is het geluid dat met een apparaatje werd gemaakt om de kwartelhaan te lokken en daarna te vangen. Ze werden en worden daarna gehouden in speciaal voor kwartels ontworpen kooien met een uitgebouwde erker die aan de bovenzijde bekleed is met een zachte stof opgevuld met watten of iets dergelijks. Bij het roepen hebben de kwartels namelijk de neiging om op te springen en om te voorkomen dat de koppen beschadigd worden is dan een dergelijk stootkussentje aangebracht. Het vangen van kwartels gebeurt met een soort fuiknet dat aan de voorkant zeer grote mazen (8 mm.) bevat waar de kwartelhaan zo doorheen loopt en even verder komt hij dan een fijnmazig net tegen. Dat net wordt opgesteld aan de voorzijde van een roggeveld waar de rogge nog maar 30 cm hoog staat. Daarbij wordt een zogenaamd kwartelfluitje als lokinstrument gebruikt waarbij het de bedoeling is dat de kwartelhaan achter een hennetje aangaat. Dit lokfluitje wordt niet met de mond maar met de hand bediend. Het zijn geitenbeentjes waaraan een zeemleren zakje is bevestigd dat is gevuld met paardenhaar. Hiermee kun je op meesterlijke wijze het hennetje imiteren waardoor het kwartelhaantje dichterbij wordt gelokt. Als je met een recorder wilt werken dan moet het geluid van de hennen worden opgenomen. De vlucht van de kwartels is trager dan bijvoorbeeld van de patrijs en ook over veel kortere afstanden. Ze leven ook meer solitair. Ze zijn zeer gevoelig voor een vochtige ondergrond. Kwartels broeden ook heel gemakkelijk in gevangenschap maar veel van de broedexemplaren die voor een Europese kwartel moeten doorgaan zullen dat blijken niet te zijn. De roep zal duidelijkheid brengen. Een kwartelhaan

roept in de volière meer als er geen hen bij zit. In het voorjaar wordt het roepen van een kwartel voorafgegaan door het z.g. “maawen” een geluid dat door het woord juist wordt weergegeven. Als iemand van plan is een Europese kwartel te gaan houden moet wel rekening gehouden worden met de burens want de kwartel roept ook regelmatig 's nachts. Het lijkt er op dat het aantal Europese kwartels weer aan het toenemen is. In de directe omgeving van Tilburg (Mariahoeve, Baarle Nassau) worden ze 's morgens vroeg en tegen de avond weer regelmatig gehoord.

Europese tortel (Streptopelia turtur)

De tortelduif is een echte zomergast in onze streken die pas laat in het voorjaar, namelijk in mei, verschijnt en vroeg in het najaar, namelijk in september, al weer vertrekt. Het vliegpatroon is snel en rechtlijnig. Deze duif komt in geheel Europa voor en ze houden zich graag op in lichte loofbossen en gemengde bossen. Bij voorkeur aan de zonnige bosranden. Hagen en houtwallen in een landbouwgebied zijn aantrekkelijk voor deze duif. Ze bouwt een ijl takkennest in bomen en struiken niet al te hoog. Het is erg moeilijk om hun nest dat bestaat uit zeer fijne dorre takjes te ontdekken. Het wordt met zo weinig materiaal gemaakt dat u het niet voor mogelijk houdt. Alleen wanneer er jongen zijn of als er een van de ouders roerloos op het nest blijft zitten kunt u het beter ontdekken. Maar dikwijls zult u de oudervogels niet op het nest aantreffen want ze hebben de eigenaardige gewoonte om van het nest weg te sluipen als ze je horen aankomen. Kennelijk om het nest niet te verraden. Dat gebeurt ook in gevangenschap. Ze hebben slechts een korte tijd om te broeden en meer dan twee legfels zitten er niet in. Met een broedtijd van 13 of 14 dagen komen de jongen ter wereld en worden dan ongeveer 8 dagen met kropmelk gevoerd. De lege eierschalen worden heel ver van het nest weggebracht. Binnen 3 weken vliegen de jongen uit en die worden dan nog tijdje door de ouders gevoerd ook al zijn die al aan een volgend legsel begonnen. Vroeger heb ik ze met onze pa wel eens uitgehaald uit het nest en met de mond grootgebracht. Dat gaat vrij goed. Een andere methode is om de eieren uit te halen en onder een lachduifje (Oost Indisch duifje werd vroeger gezegd) groot te brengen. Dat gaat probleemloos. Eenmaal in de kooi opgegroeid gaan ze vrij gemakkelijk tot broeden over en in ieder geval leggen ze bevruchte eieren zodat die weer verlegd kunnen worden. De doffers maken een heel zacht melodieus koerend geluid. Een traag weemoedig roer, roer, roer dat als je het eenmaal kent niet meer zult vergeten. Het is een genoegen om er in de natuur naar te luisteren. Helaas komen ze in onze streken de laatste jaren wat minder voor. Maar op vakantie b.v. in de Pyreneeën en in Griekenland zijn ze nog veelvuldig te horen. Ook een doffer alleen in gevangenschap zal zeker koeren en vermoedelijk nog wel meer dan met een duivin erbij. Maar in de winter is een doffer alleen vrij vervelend. Hij is in verband met de trekneigingen steeds bezig om te proberen uit de kooi te geraken. Met een duivin erbij blijft hij veel rustiger. Wij waren nog getuige van een mooi kunststukje. Een oudere kweker van veel tortelduiven stelt met behulp van een pendel vast of hij met een doffer of met een duivin heeft te maken. We moeten nog eens uitproberen of wijzelf dat kunstje ook kunnen uitvoeren. Bij een doffer gaat de pendel heen en weer slingeren en bij een duivin gaat die rondjes draaien. Die pendel ziet er uit als een koperen staafje aan een touwtje.

De vogels uit onze jeugd

Huismus. (Passer domesticus)

De meeste huismussen zijn standvogels. De huismus is een uitgesproken cultuurvolger maar hij moet wel de gelegenheid krijgen om zijn nest te bouwen. Als voedsel is zo goed als alles

bruikbaar. Zaden, vruchten, insecten en afval van de menselijke samenleving. In onze jeugd waren er veel meer huismussen dan tegenwoordig. Tenminste in onze omgeving van nieuwbouwhuizen. Want op vakantie in Griekenland en Spanje bijvoorbeeld zitten ze nog in dezelfde hoeveelheden als vroeger bij ons omdat daar in de dorpen onder de dakpannen van oude huizen nog volop nestgelegenheid is te vinden. Want onder de dakpannen broeden ze het liefst en wel

onder de eerste rij pannen. Maar ook oude huiszwaluwnesten zijn in trek. 's Nachts slaapt het mannetje buiten en zit de pop op het nest. De zorg voor de jongen is voorbeeldig. Het uitbroeden van de eieren duurt ongeveer twaalf dagen en zestien dagen later zijn de jongen vliegklaar. Dat wil zeggen dan gaan ze het proberen. En als je toevallig op zo'n dag het nest opende waren ze ineens allemaal gevlogen. Jonge, pas uitgevlogen, mussen herken je meteen aan de gele randen aan de bekjes en aan de nog erg korte staartjes. Ze vliegen nog onhandig en worden nog een aantal dagen door de ouders gevoerd. Ongeveer de helft van de uitgevlogen mussen wordt ouder dan een maand en slechts twintig procent komt het eerste jaar door. Door de jeugd van vroeger werden regelmatig jonge mussen met een dag of zeven uit het nest gehaald en met de hand grootgebracht. Dat was heel leuk om te doen en die beestjes werden redelijk tam en konden binnenshuis worden losgelaten waar ze stevast de opfokker met voer in de gaten hielden. Menige vogeltjesliefhebber is met het grootbrengen en vangen van mussen begonnen. Want mussen werden ook heel frequent met de mussenklem of met een kolenzeef gevangen. Soms werden die gevangen mussen geverfd met verf waar met Pasen de eieren mee geschilderd werden en dan weer los gelaten. De buurt was dan in verwarring en kwam vragen of de volière had open gestaan. We hoorden dat in de jaren dertig op de toenmalige vuilnisbelt achter het Leypark grote hoeveelheden mussen met mussenklemmen werden gevangen. Die werden dan vervolgens voor de consumptie gebruikt. Tegelijkertijd werden met kleine ronde klapnetjes (zeg maar een vergrote mussenklem met een netje er aan) spreuwen gevangen die ook voor dat doel werden benut. In tijden van schaarste werd elke mogelijkheid om een extra hapje vlees te krijgen gebruikt. Als we nog vroeger teruggaan in de tijd, rond 1900, werden mussen, spreuwen, eksters en vlaamse gaaien massaal gevangen om te voorkomen dat de akkers werden geplunderd waardoor de oogst minder was. Dat vangen werd gestimuleerd door een cent te betalen voor elke mussenkop die werd ingeleverd. Van de andere genoemde vogels gold één kop voor twee mussenkoppen. De vogels zelf werden alsnog opgegeten. Tijdens de trek worden op de grotere vangplaatsen nog wel eens flinke aantallen ringmussen (*Passer montanus*) gevangen. Dat is meer een bewoner van het open veld dan de huismus. Een ander onderscheid is dat er geen verschil is te zien tussen de mannen en de poppen.

In "onze vogels" van juli 1970 nog een aardig verhaal over een mus gelezen. *"Kan een mus leren zingen? In het in 1672 te Parijs uitgegeven boekwerk l'intelligence des animaux staat een waarneming van een zekere heer Barrington, die vermeldt, dat hij een jonge haast vliegvlugge huismus uit een nest had genomen en ze in gezelschap had gebracht van een vink. Later ging die mus diverse strofen van de vink overnemen en het toeval wilde dat de mus later ook het gezang van een putter hoorde. Vanaf dat moment hield de zang van de mus het midden tussen het gezang van een vink en een putter. Dezelfde waarnemer deed een roodborst in de leer bij een in gevangenschap gehouden nachtegaal. De laatste verminderde hoe langer hoe meer zijn gezang en hield er na veertien dagen helemaal mee op. Het roodborstje kweelde echter al drie of vier strofen van de nachtegaal. Het is uiteraard algemeen bekend dat zeer veel vogels het zingen moeten leren maar of een mus het gezang van een andere vogel overneemt is toch twijfelachtig."*

Kauw (*Corvus monedula*)

Het is een algemeen bekende vogel die in grotere groepen voedsel zoekt en als het kan (b.v. bij kastelen of kerken) ook in grotere groepen broedt. Er zijn geen uiterlijke verschillen tussen de geslachten. Er heerst een volkomen harmonie in de proporties van de lichaamsdelen. Ze zijn listig, diefachtig, plagerig en wreed. Je kunt ze in onze streken broedend aantreffen in schoorstenen en in hopen in de bomen. Ze zijn zelfs broedend in konijnsholen aangetroffen. De kauw is

min of meer een koloniebroeder en leeft vaak ook troepsgewijs. Ze komen in enorme aantallen vóór in Nederland. In 1983 zou uit een onderzoek zijn gebleken dat hier 55.000 broedparen huisden. Het geluid van de kauw kent iedereen en is onmiskenbaar. Kort, hoog en schrill klinkt hun “ka, ka, ka” of “tjak, tjak.” Het is een alleseter en er staan dus vele soorten voedsel op zijn menu. Van insecten en hun larven tot slakken, wormen, jonge vogels, eieren, granen, bessen en vruchten. De broedperiode strekt zich uit van april tot en met juni. Voor het bouwen van het nest is heel veel verschillend materiaal bruikbaar maar de ondergrond wordt gevormd door takken en hooi. Een volledig legsel bestaat uit 4 tot 6 eieren. Ze zijn licht helderblauw van kleur bezet met kleine stipjes en vlekjes die bruinachtig tot zwart zijn. De broedtijd is 17 tot 18 dagen. Ze verlaten na 28 dagen het nest. Elke vogelliefhebber heeft in zijn jeugd weleens een jonge kauw met de hand groot gebracht. Dat was vrij gemakkelijk om te doen en als ze op het goede moment, zo tussen de tien en de twaalf dagen (“ze moeten nog een kale kont hebben), worden uitgehaald dan gapen de jongen meteen. Als ze even aan je gewend zijn en je roept “tjan” dan zullen ze onmiddellijk allemaal gapen. Later zullen ze op die roep ook altijd reageren. Ze hechten heel gemakkelijk aan degene die ze voert maar hebben de neiging om in het voorjaar, als er gekoppeld gaat worden, weg te vliegen. Enkele van mijn kleinkinderen hebben in de zomer van 2003 nog enkele kauwen met de hand grootgebracht en daaraan veel plezier beleefd.

Vlaamse Gaai (*Garrulus glandarius*)

De Vlaamse gaai is hier een standvogel en wordt in Brabant ook wel morkolf genoemd. Het is vooral een bosvogel die een enigszins verborgen leven leidt. Iedereen kent hem wel al is het alleen maar door zijn harde geschreeuw waarmee hij elk dier waarschuwt voor de wandelaar. Het is een zeer rauwe schrille kreet “schrèèk-schrèèk. Daarnaast hebben ze nog een heel vocabulair van scherpe geluidjes. In de broedtijd is hij veel rustiger want dan wil hij niet opvallen. Net voor de winter sjuwt hij zich rot om eikels te verzamelen

die hij vervolgens op alle mogelijke plekjes verstopt voor slechte tijden. Maar hij heeft niet zo'n goed geheugen en dus kan hij een aantal van deze plekjes later niet meer terugvinden. En de natuur profiteert daar van want een flink deel van die verstopte eikels loopt in het voorjaar uit. De Vlaamse gaai nestelt in bomen. Het nest is komvormig en niet al te groot. Je vindt het niet zo gemakkelijk. Een volledig legsel bestaat uit 5 tot 7 eieren. De kleur is overwegend lichtgroen tot lichtblauw en zwart gespikkeld met aan het stompe einde een donkere krans. De broedtijd is 16 dagen. Vlaamse gaaien vormen soms een echte plaag voor het broedbestand van onze zangvogels want ze halen graag allerlei nesten leeg. Ook jonge fazanten zijn niet te versmaden. Daarnaast eten ze insecten en bessen. Het is een heel leuke vogel om als jongen met de hand groot te brengen. Je moet bij het uithalen wel heel snel zijn want een Vlaamse gaai vliegt al bij 15 tot 17 dagen uit het nest. Als hij eenmaal in

aanwezigheid van mensen is opgegroeid is het een heel gemakkelijke vogel om in een “merelskooi” te houden en dan blijft hij jarenlang in goede conditie en heel aanhankelijk. In “de witte spreeuwen” van januari 1982 lasen we een mooi stukje over de observatie van deze vogelsoort tijdens het broeden en de periode van grootbrengen. *“Het intrigeerde me bijzonder om eens een blik in zijn kraamkamer te werpen. Van de ene kant wilde ik natuurlijk al zijn gedragingen op dit gebied leren kennen, voornamelijk wilde ik echter te weten komen waarmee hij zijn jongen zoal voert wanneer ze wat groter zijn, zoals jonge hagedissen, slakken, vogeltjes enz.. Jammer genoeg is dit laatste mij niet gelukt, want van de eerste tot de laatste dag (de 21e dag) dat ik de vogels geobserveerd heb, werden de vogels uit de krop gevoerd. Maar dat is eigenlijk heel normaal, want ze transporteren tenslotte ook vaak een grote hoeveelheid eikels en beukenootjes in hun rekbare krop naar afgelegen plekjes. Het nest dat ik observeerde bevond zich op een hoogte van drie meter in een dichte, goed gevulde, spar, die aan alle kanten bovendien door dichtstaande dennen en berken beschut werd. Op 1 mei begon het wijffe de 5 eieren te bebroeden. Het drukte zich helemaal plat in de nestkom toen ik op 5 mei op een afstand van 3,5 meter voorzichtig mijn schuilplaats begon te bouwen. Alleen aan de steil omhoog stekende staart kon ik zien dat ik niet alleen was, maar zelfs scherp in de gaten werd gehouden. Nauwelijks een halve meter hoog spande ik die eerste dag het groene kunstleren zeil, dat helemaal verbleekt en vlekkerig was en dus onopvallend. Gelukkig vloog het broedende vrouwtje niet weg. Ik kwam nu iedere dag terug en na een week was mijn schuilplaats klaar, zonder dat ik het vrouwtje ook maar één keer van het nest verdreven had. Op 16 mei waren de jongen uitgekomen en de volgende dag begon ik te fotograferen. Eerst bedekte het wijffe de jongen. Maar toen ik mijn voorbereidingen trof verliet ze onopvallend het nest. Zodra ik me echter geïnstalleerd had en mijn begeleider was vertrokken, kwam ze terug en verwarmde haar jongen verder. Onder lokgeroep kwam het mannetje toen ook al spoedig naar het nest. Eerst voerde hij zijn wijffe, daarna schoof dit wat opzij, waarna hij de jongen voerde waarbij hij voortdurend onder allerlei verdraaiingen en kopschudden voedsel opbraakte. Daarna at hij de uitwerpselen van de jongen op. Nauwelijks was hij verdwenen of het wijffe bedekte de jongen weer. Dit ging zo 8 dagen door, ongeveer ieder half uur. Gedurende deze tijd voerde het wijffe slechts heel af en toe. In de tweede week veranderde hieraan niet veel. Het wijffe verwarmde de jongen nog steeds vrijwel ononderbroken maar wel gaf ze nu meer voedsel aan de jongen door. Beide vogels voerden dan samen. Echter nam het mannetje nog steeds, en dat zou ook zo blijven, het grootste deel van de voeding voor zijn rekening. Hij zorgde ook vrijwel alleen voor het zuiver houden van het nest en de jongen en dat met een grondigheid zoals ik nog nooit gezien had. Men mag deze gedragingen echter niet veralgemenen, want bij het paartje dat ik observeerde was het mannetje erg zorgeloos en vertrouwelijk, terwijl het vrouwtje zeer voorzichtig was en pas naar het nest ging wanneer ze zeker was dat er geen gevaar dreigde. Waarschijnlijk was het mannetje nog jong terwijl het wijffe door jaren ervaring in het bos erg achterdochtig was geworden. Hieruit ziet men dat het erg moeilijk is en dat men vele factoren in acht moet nemen om een algemeen beeld te krijgen. Erg kwaad werden de vlaamse gaaien toen ik, om close-ups te maken, het nest tot op enige centimeters naderde. Onder veel geschreeuw kwamen ze tot op enkele meters bij mij vandaan. Natuurlijk ken ik ook de kwade streken van de vlaamse gaai en ik hoefde ook niet erg opmerkzaam te zijn wanneer ik op de naar zijn nest komende vogel wachtte. Steeds markeerden waarschuwingsskreten van kleine vogels zijn pad. Zo heb ik ook jaren achtereen geprobeerd om kleinere vogels bij hun nest te fotograferen maar steeds waren de vlaamse gaaien ter plekke wanneer de eerste eieren waren gelegd. Sinds lang worden vlaamse gaaien als huisdier gehouden. Wil men deze vogels echter lang gezond houden dan moet men ze een veelzijdig voedsel geven. Grof universeel voer, meelwormen, kwark, hardgekookt ei, gekookte rijst, bessen, eikels, beukenootjes.”*

Lachduifje (*Streptopelia orientalis* of Oosterse tortel). Lachduifjes zijn bij de meeste liefhebbers wel bekend. Vroeger hing bij veel gezinnen ergens een koppeltje lachduifjes of Oost Indische duifjes zoals ze hier in Brabant meestal werden genoemd. Ze werden zo genoemd omdat ze door zeelieden van de Oost-Indische compagnie werden meegebracht. In de meeste gevallen hingen ze boven een deur want het bijgeloof wilde dat het stof van deze duiven heilzaam was. Het

zou onder andere preventief helpen tegen het krijgen van huidziekten als netelroos en gordelroos. Maar een andere lezing zegt dat ze boven een deur werden gehangen omdat je er dan onderdoor moest lopen en dat zou dan voorkomen dat je roos in je haren zou krijgen. In Limburg werden ze roosduifje genoemd.

De vinkenbaan

(Overgenomen uit de publicatie "Vogeltrek en Vinkenbaan" uit 1938, geschreven door de heer D. Hoos uit Monster en in het bezit van de universiteit van Amsterdam en de Provinciale bibliotheek Friesland. De heer Dirk Hoos is in 1970 overleden. Hij was de allerlaatste beroepsvanger.)

Voorwoord

De vinkenvangst is in vroeger jaren een vermaak geweest dat zelfs bij de meest aanzienlijken hoog stond aangeschreven. De vogelwet 1912 bleef de vangst voor de kooi toestaan, maar de in 1933 uitgevaardigde uitvoersbepalingen dezer wet beknotten de vinkkerij op zodanige wijze, dat zij praktisch onmogelijk werd. De vogelwet 1936 geeft wat meer ruimte. Dit en de toenemende vraag naar wildzang van de zijde der volièrehouders heeft enige opleving van het vinkersbedrijf tot gevolg gehad. Voor de wetenschap (ringonderzoek) krijgt het vinken thans ook toenemende betekenis. Hoewel niet meer aangekeken door de upper ten, is de liefhebberij, wij mogen wel zeggen de hartstocht voor de vinkensport, tot op heden blijven voortleven, maar zij heeft zich verplaatst naar een andere groep van ons volk. Dat het voor vele vinkers niet alleen de povere seizoenverdiensel, maar ook de liefde voor het vak is, die deze lieden tot het vinken drijft begrijpt ieder die weet met welk een zorg de vinkers hun levende en overige uitrusting plegen te behandelen. Uit het hierna volgend artikel van een uiterst bekwaam vakman (de heer Dirk Hoos) blijkt duidelijk tot welk een merkwaardige empirische kennis van de physiologie en de psychologie der vinkachtigen de vinkkerij heeft geleid. En tot welk een hoge trap de techniek van het vinken zich in den loop van honderden jaren heeft ontwikkeld. Dit artikel zal zeer zeker de lezers ten volle interesseeren. En tenslotte, wie bespeurt, dat hij ook met vanglust geboren is en het vinken zelf mee wil maken, stelle zich in verbinding met den heer Hoos (Haagweg 155, Monster), die gaarne bereid is, belangstellenden tegen een kleine vergoeding op zijn baan te ontvangen. De maanden October en November lenen zich voor een bezoek het beste.

Het vinken

Ik wil trachten u het een en ander over het vangen van vogels op een vinkenbaan, en wat daarmee verwant is, te vertellen. Er was een tijd, dat men zich geen buitenplaats zonder vinkenbaan kon indenken en op menig oud buiten kan men de resten van zo'n baan nog duidelijk waarnemen. Het vangen van vogels was een bedrijf van buitengewoon veel genot voor mensen, die van de natuur en haar schoonheid hielden. Zelfs gaven hogescholen aan haar leerlingen iedere herfst een zekere tijd vinken-vacantie. Met weemoed in mijn hart zie

Prent van een vinkenbaan, 16^e eeuw

ik nu naar de plaatsen, waar vroeger die banen gelegen moeten hebben en het zal niet zo heel lang meer duren of de laatste vinker van het vak is gestorven en dan weet het nageslacht weinig of niets meer van het oude vinken af. Ook hierom wil ik trachten u wat uit mijn meer dan 30-jarig vinkersberoep te vertellen.

Inrichting van de vinkenbaan

Ik dien dan te beginnen u enigszins duidelijk te maken hoe zo'n vinkenbaan er wel uitziet. Stellen we ons dan voor, dat we op een terrein zijn, waarvan het ons bekend is, dat daar trekstroom overheen komt. Om nu de juiste plaats te bepalen, waar we een baan zullen gaan maken, moeten we eerst enige trekdagen in zo'n omgeving meemaken. Om nu de dagen waarop we waarnemen niet geheel vangloos verloren te laten gaan, nemen we wat lokvogels mee, bijvoorbeeld wat sijsjes, putters, een barmsijsje enz. en natuurlijk een "vlammetje", dat is een vangnetje van klein formaat. We kunnen dan in de dagen gedurende welke we waarnemen en dus zoekende zijn waar we onze grote baan zullen aanleggen, toch nog wat vangen. Dat verhoogt de stemming en geeft gewin. We noemen zulke dagen dan ook "uitvlammen". Wanneer we nu voldoende hebben uitgevlamd en onze goede plaats gevonden hebben, kunnen we met het maken van de baan beginnen. Eerst maken we het vinkershuisje, de zogenaamde "hut". Deze kan natuurlijk van verschillende grootte zijn, doch niet te klein, want men moet al zijn boel erin kunnen bergen en dat is nog niet zo heel weinig: netten, kooien, kast voor de vogels, kachel, brandstof, kist, banken, enzovoort. Dan moet men voldoende ruimte over hebben, dat men zich goed kan bewegen en ook mogen wij niet vergeten, dat wij nog wel eens door liefhebbers zullen worden bezocht en voor hen moet er toch ook een zitplaatsje zijn. Een hutje van 3 bij 2½ meter met voorhok van ongeveer 1½ meter diepte is wel het kleinste wat wij kunnen maken. De hut wordt van enige kijkgaten voorzien, benevens een trekgat, waar de treklijn door naar binnen komt en wel de treklijn van het zogenaamde "druipnet". Dat is het net waar wel de meeste vinken op gevangen worden. Het druipnet, of liever gezegd de "druip" ligt maar enige meters van de hut verwijderd en wel in noordwestelijke richting. Dat dient daarvoor dat men niet vanuit de hut tegen de zon moet inkijken. Aan de linkerkant van de druip, dus aan de zuidwestzijde, hebben we een dijk gemaakt van plusminus 1 meter hoogte, welke we met graszoden goed hebben belegd tegen het verstuiven en met flink hoog en dood hout hebben bepoot. Het hoogste hout van ongeveer 5 tot 7 meter, hebben we in de zogenaamde "hel" geplaatst. De "hel" noemt men dat deel van den houtdijk, waar deze zich aan den achterkant van de baan ombuigt naar de zogenaamde "buitendijk". Het hout boven het "sijzenleven", dat is de plaats waar onze loksijes zijn opgesteld, kan ook wel wat hoger zijn, bijvoorbeeld 1 meter boven het andere hout uitstekend. Aan den noordoostkant is ook een dijkje aangelegd, maar van veel minder hoogte, de buitendijk, die met 50 cm op voldoende hoogte is, terwijl de houtdijk niet gauw te hoog te noemen is daar deze bij zuidwesten wind wat luwte op de baan moet

brengen, niet in het minst voor de gehaamde (van een broekje voorziene) lokvogels, de zogenaamde "lopertjes".

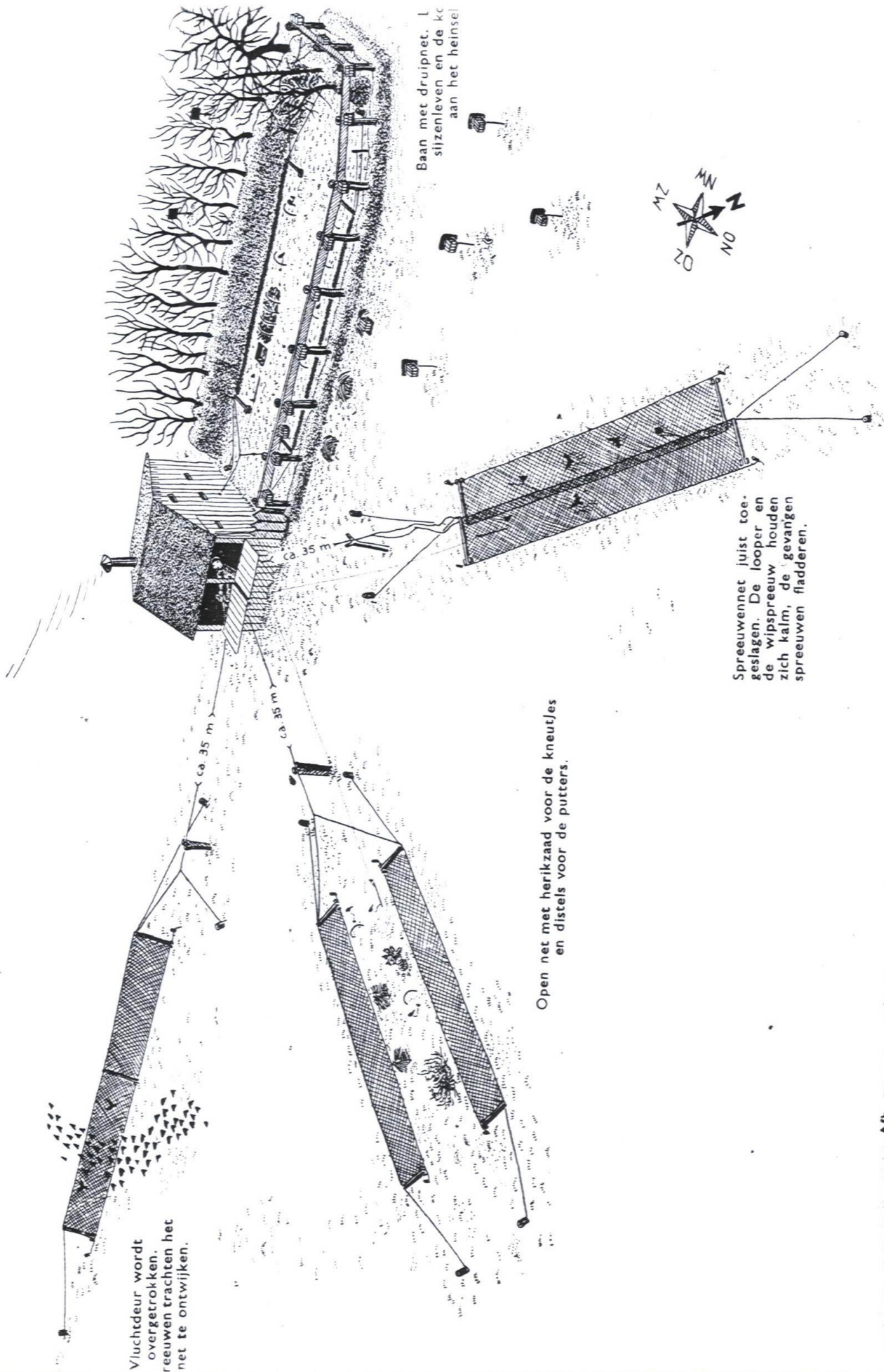
De druip zoals deze de laatste jaren werd gebruikt, was 35 voet lang, dus ongeveer 10 meter. De baan, waarop de druip komt te liggen is bijna twee keer zo lang vanwege de vóór- en achterschaarlijn. In vroeger jaren waren die druiplijnen wel twee keer zo lang en hadden dikwijls een lengte van 60 tot 70 voet. Ook was vroeger zo'n hut van steen opgetrokken en het was daarbinnen een lust om er te zijn. In mijn jongensjaren heb ik nog op zo'n baan gevinkt. Dat is nu 39 jaar geleden (schrijft hij in 1938). Het heette daar het Dekkersduin. Nu is er de Laan van Meerdervoort te den Haag. De plaats waar die baan lag, noemden we "de zak". Ik herinner mij alles nog zeer goed. Het was daar een prachtige trekkoers en ik ving,

behalve ander goed, ook grote partijen vinken. Dagen van 300 stuks waren geen zeldzaamheid. Die vinken werden gedood (de kop ingedrukt) en ik moest ze keurig "ritsen". Dat geschiedde zó. Men nam een wilgentakje van ongeveer 50 cm. lang, dit werd overlans gespleten. Dan werden er de dode vinken met hun kopjes tussen geklemd en wel zó, dat van allen de buikjes naar buiten staken. Bij iedere tien stuks vinken, die men tussen het takje geklemd had, werd een ringetje opgeschoven, dat van een dunner twijgje gemaakt was. Wanneer er nu zo 50 ingeschoven waren, werd de rits afgebonden en nog eens netjes geschikt en was dan klaar. Dan kon mijn patroon, mijnheer A., er mee lopen geuren, wat hem zeer

goed afging. Vinken vangen was toen hoofdzaak. Men moest veel sijsjes of andere mooie zangvogels laten afgaan voor wat vinken. Na de vangdag werden die dan door den heer A. met veel drukte aan zijn vrienden en kennissen weggeschonken. Maar ik dwaal van mijn onderwerp af. Behalve de druip werden ook de zogenaamde "open netten" gebruikt. Deze heten zo, omdat ze gewoonlijk op 30 tot 35 meter van de hut zijn verwijderd en geheel open, dus zonder hout erbij, liggen. Deze open netten worden niet zoals de druip door middel van gordijnlijnen bij het teruggooien (als men geslagen heeft) opgevouwen maar gewoon teruggelegd, dus zonder teruggevouwen te worden. Op dit open net, ook wel kneuennet genoemd, worden kneuen, putters, paapjes (barmsijsjes), fratertjes enz. gevangen. Dit net behoort zo ver mogelijk van de druip verwijderd te liggen, daar genoemde vogels gauw geneigd zijn naar het hout door te vliegen en dat is niet de bedoeling. Het zou ons de kans benemen een flinke slag uit zo'n partij te slaan. Deze vogels hebben namelijk de gewoonte om, wanneer zij in partijen vliegen en ergens neerstrijken dit gesloten te doen en niet als vele vinkachtige vogels wijd uit elkaar te strijken (te vallen). Wanneer het open kneuennet te dicht bij de druip zou liggen en dan ook te dicht bij het hout, is de kans veel groter dat zo'n partij vogels doorschiet en in het hout een rustje gaat nemen. Wel geeft dan de druip ons de kans (deze is immers eveneens met lokvogels bezet) maar deze kans is gewoonlijk veel kleiner dan die op het open net had kunnen zijn, omdat die vogels gewoonlijk maar met enkelen tegelijk van uit het hout op de baan neerstrijken.

Er werden ook veel spreeuwen gevangen. Dat is nu geheel afgelopen. De spreeuwen brachten voor de consumptie een behoorlijke prijs op, zodat zij voor de beroepsvinker welkome gasten waren. We hadden dan ook een "spreeuwnet", dat op dezelfde manier als het open net werkte. Dit net moet op ongeveer 35 meter van de hut verwijderd liggen en is natuurlijk ook voorzien van lokspreeuwen. Het spreeuwen-vangen is iets bijzonders en wijkt veel af van de overige vangst. Het is vol spanning en emotie maar daarover hoop ik later in dit stukje iets te vertellen. Het spreeuwnet kunnen we leggen tussen de druip en het kneuennet als er tenminste voldoende ruimte is. Ook leent zo'n spreeuwnet zich uitstekend om er leeuwerikken op te vangen, wat dan ook veel gedaan wordt.

Vluchtdoor wordt overgetrokken. reeuwen trachten het net te ontwijken.

ca. 35 m

ca. 35 m

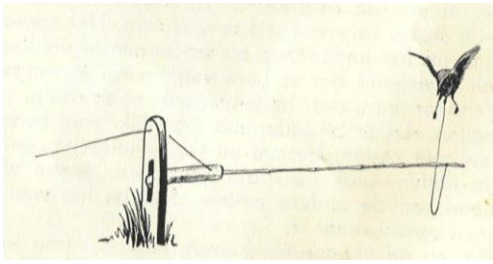
Baan met druipnet. L silzenleven en de ke aan het heinsel

Open net met herikzaad voor de kneutjes en distels voor de putters.

Spreeuwennet juist toegeslagen. De looper en de wipspreeuw houden zich kalm, de gevingen spreeuwen fladderen.

Wanneer ik nu over netten spreek, zoals druip, open net en spreekwennet, dan moet ik u zeggen, dat er bij ieder net eigenlijk twee bedoeld worden. Immers ieder net bestaat uit twee vleugels, de zogenaamde deuren, die over elkaar sluiten. Zo werken alle netten. Ook de druip heeft twee tegen elkaar inslaande deuren en verschilt dan ook alleen van de andere netten doordat het want (de boven- en de onderzijde) der beide deuren door middel van gordijnlijnen opvouwbaar is. Wat nu de vangnetten betreft, rest ons nog te spreken over de "vluchtdeur". Dit is een net van dubbele lengte, dus ongeveer 20 meter lang, maar het bestaat slechts uit één deur. Dit net wordt alleen uitgelegd als het flink waait uit zuidwestelijke richting. Dan bestaat de mogelijkheid dat veel vogels zeer laag over de grond vliegen pal tegen de wind in. De vluchtdeur ligt in zuidoostelijke richting. Zodra aan de treklijn van de vluchtdeur wordt getrokken en deze maar even met zijn bovenlijn van de grond vrijkomt, komt de wind erachter en vliegt hij buitengewoon snel over. Er worden dan ook van de vogels die laag en in de goede richting komen aanzetten vele bij hun kleed gepakt. Meestal zijn dat spreekuwen, leeuwerikken, lijsters enz. Maar als de mazen van zo'n vluchtdeur niet al te groot zijn, kan er ook nog menig vinkachtig vogeltje worden gevangen. Lokvogels worden op die vluchtdeur niet geplaatst. Dit zou immers geen zin hebben. Vogels die op zo'n manier en bij deze winden vliegen, letten niet op lokkers. Zij hebben veel haast om naar beter (veiliger?) oorden te vliegen.

Nu zullen de namen der netten u wel enigszins duidelijk zijn geworden, behalve dan die van de druip, een malle naam voor een net waar men vogels mee tracht te vangen. Toch is deze naam reeds honderden jaren oud en ik denk dat het druipnet z'n naam te danken heeft aan de omstandigheid, dat althans één der beide deuren bij regenachtig weer of bij dompige lucht in de drup onder het hout ligt. Nu iets over de maten en de maaswijdte der netten en de dikte van het katoen of garen. De lengte van de druip bedraagt 10 tot 12 meter, terwijl de breedte of in vinkerstaal gezegd de diepte van de houtdeur 9 voet (bijna 3 meter) bedraagt en van de dijkdeur 8 voet (2,65 meter). Onder de houtdeur moeten de hoogste bogen staan en deze moet dus het meeste want hebben. (De vinker spreekt niet van net maar van "want"). De netten worden gebreid van 16 draads viskatoen. Dat is goed taanhoudend en bijzonder sterk. Dit is wel nodig, want de druip is het net dat het meest te lijden heeft. Bij drukke vangdagen wordt er de gehele dag door de vinker met de klompen op gelopen en dit gaat gewoonlijk niet zo kalm als wel wenselijk is ter wille van het want. Dan zijn er dikwijls nog kijkkliefhebbers, die na iedere slag zich niet bedwingen kunnen en met hun haakschoenen aan meelopen over het want om ook te helpen vogels uit het net te halen. Ik kan mij die drift van hen best indenken, want ik heb in al die jaren dat ik het vak heb uitgeoefend, opgemerkt dat bijna ieder gezond mens met vanglust in zich geboren is. Schilders, dominees, boeren, een kapelaan en een kwakzalver, die tot mijn bezoekers behoorden, liepen fel mee alsof hun leven er van afhing. Wat heb ik daar nog vele en dikwijls prettige herinneringen aan. U zult nu wel begrijpen dat zo'n druip van stevig maaksel moet zijn. Dan komt er nog bij het voortdurend schuiven over de bogen bij iedere slag. De bogen zijn van zwaar ijzerdraad en staan gebogen over de kooitjes en de lopertjes (de broekvogels), zodat deze vrij van het want blijven. Ook worden de bogen over het elzenproppentuintje gezet, dat op het druipnet gemaakt is om het vangen van sijsjes, barsijsjes, enz. te bevorderen. En hoe hoort nu het want aan de bovenlijn bevestigd te zijn? De bovenlijn staat op een voortdurende grote spanning want dan alleen slaat het net vlug en dus goed. Nu is touw altijd zeer aan vocht onderhevig, dus krimpen en rekken is daar het gevolg van. Het want moet daarom ruim en bewegelijk aan de bovenlijn bevestigd zijn. De kantmazen van het want worden daarom groter gebreid (zogenaamde spiegel mazen). Daar wordt de bovenlijn doorheen gehaald, waardoor het want losvast aan de bovenlijn bevestigd zit. Zo kan die bovenlijn vrij krimpen en rekken zonder het want mee te wringen, wat bij het vangen grote hinder veroorzaken zou. De staven waarop de bovenlijn bevestigd wordt, zijn 1 meter lang. Dat is altijd de beste maat geweest. De ingekeepte palen, waarin de staven draaien heten "lurven" of "lurfpalen".

Het "wipje" (ruurke) is een paaltje, waarin een stok draaibaar is bevestigd. Door een dun lijntje kan dit van de hut uit worden bediend. Aan het einde van zo'n stokje is een touwtje met een gehaamde lokvogel vastgemaakt. Zo'n diertje is voldoende draadlengte gegeven, zodat het zich ruim bewegen kan. Trekt men nu van de hut uit aan het touw het stokje op, en laat

men het weer langzaam zakken, dan vliegt het vogeltje het zakkende stokje na en juist het zien van zo'n neerstrijkend vogeltje lokt de soortgenoten aan. Natuurlijk moet men niet wanneer er spreeuwen aankomen met een sijsje "wipleven" geven, maar men doet dit dan met de spreeuwenwip. "Soort zoekt soort" zegt een oud spreekwoord, dat zijn ontstaan hoogstwaarschijnlijk wel aan het vinken te danken zal hebben.

Open net, spreeuwennet en vluchtdeur behoren van fijner garen gebreid te zijn dan de druip. Vroeger was zo'n kneuennet gewoonlijk van zijde-garen gebreid en dat sloeg dan buitengewoon licht. Het fijnere garen der open netten dient voor het gezicht. Deze netten liggen, als er gevangen moet worden, in hun volle breedte vlak op de grond en steken dus met fijn garen wat minder tegen die grond af. Door deze ligging hebben die netten ook minder diepte nodig. Ze zijn gewoonlijk 6 tot 7 voet (2 meter tot 2,30 meter) diep, terwijl de staaflengte 1,50 tot 1,60 meter bedraagt. De maaswijdte van het open kneuennet is gelijk aan die van de druip, namelijk 2 centimeter. Netten met deze maaswijdte noemt men kop-open, waarmee bedoeld wordt, dat als er vogels onder geslagen zijn, deze hun kopje door het want steken en dientengevolge vast komen te liggen, wat voor de vanger begrijpelijk van groot gemak is voor het vlug uithalen der vogels. Er zijn ook kop-dichte netten en deze dienen om alle soorten, ook de kleinste, te vangen. De maat van dit kop-dichte want is 16 mm. Doch met een dergelijk want heb ik nooit gevinkt. Het was mij te lastig daar de gewone maat vogels niet vast komen te liggen en steeds maar onder de bogen heen en weer vliegen, zodat men ze dikwijls lang moet nalopen voor men ze te pakken kan krijgen om ze in de gereedstaande grote kooien te doen. Het spreeuwennet heeft dezelfde maat als het open net, behalve dan dat de maaswijdte groter is en van knoop tot knoop 2,5 cm. meet. De vluchtdeur is 20 meter lang en de maaswijdte bedraagt 2,5 centimeter. Op de vluchtdeur worden meest spreeuwen, lijsters en leeuwerikken gevangen, die dan dadelijk hun koppen door het want steken en vast liggen. De staaflengte van spreeuwennet en vluchtdeur is gelijk aan die van het open net namelijk 1,50 tot 1,60 meter.

De lokvogels

Thans zullen we het over de lokvogels hebben want het is van groot belang dat deze goed zijn. Zonder goede lokvogels kunnen we beter thuis blijven. Voor een goede vangst is het zelfs nodig met "gemuite" vogels te werken. Deze vogels hebben we reeds ongeveer een jaar in ons bezit en ze hebben de volgende behandeling ondergaan. Na in de maanden September of October van het vorige jaar gevangen te zijn, worden ze uitstekend verzorgd. De soorten die voor de muilt in aanmerking komen zijn de volgende: sijs, vink, kneu, putter, groenling, keep, geelgors, sneeuwgorst, rietgors, fratertje en ringmus. Het barmsijsje of zogenaamd paapje is niet geschikt om gemuit te worden en komt er bijna altijd met doffe stem uit. Muiten is de vogels een zekere tijd in het donker houden, teneinde hun zanglust te verdagen zo, dat ze hun voorjaarszang bewaren tot het najaar is aangebroken. De grote trek der vogels geschiedt immers in het najaar en dan moeten wij juist goed zingende vogels hebben om te dienen als lokkers. De oude vinkers zeiden "Haagse kermis in de muilt en Rotterdamse er weer uit". Haagse kermis viel in mei en de Rotterdamse in augustus. Nadat we ons er van overtuigd hebben, dat de te muiten vogels gezond, gaaf in de veren en goed van stem zijn, plaatsen we ze in een hun passend kooitje, bijvoorbeeld een geelgors in een grotere dan een sijsje. De zogenaamde "muiltkast" is van verschillende grootte gemaakt naarmate men vogels

te muiten heeft. Zij is van voren van een deur voorzien, zodat men de gekooide vogels er gemakkelijk uit kan nemen. Ervoor hangen twee gordijntjes die naar elkaar toe geschoven kunnen worden. Zij moeten van ondoorzichtige stof zijn, zodat men de muitkast er geheel mee in het donker kan zetten. Frisse lucht moet er in kunnen komen, maar in geen geval licht. Eind april of begin mei worden de vogels in de open muitkooi geplaatst. Na twee dagen schuift men de gordijntjes een eindje dicht en daarna dagelijks wat verder, totdat zij na ongeveer veertien dagen geheel in het donker zitten. Eerst voedt men de vogels om de andere dag. Later, als zij geheel in het donker zitten, dus in de muit zijn, voedt men ze om de drie dagen. Dit kan omdat ze in het donker veel minder zaad morsen. Bij het voederen let men goed op dat de vogels gezond zijn. Is er één bij, die niet goed zit, zet hem dan ergens anders neer in matig licht en bekijk hem liefst op een afstand. Is hij werkelijk niet naar behoren, zo zal hij de veren uitzetten en enigszins dik zitten. Dan moet hij er voor een tijdje uit, totdat hij weer geheel normaal is. Men merkt dan zijn kooitje met een krijtstreep en doet hem weer in de muit. Deze vogel vindt dadelijk in het donker zijn eten weer, dus behoeft hij niet meer zogenaamd "voorgelicht" te worden. De gemerkte vogel houdt men bij voertijd goed in het oog. De kast staat dan open en men kan hem goed bezien. Mocht het zijn, dat deze vogel zich voor de tweede keer niet lekker voelt, dan neemt men hem er voorgoed uit, want dan is gebleken, dat hij niet tegen de muit kan. Verder maakt men iedere week de vogels behoorlijk schoon en geeft ze fris water en vers zand. Men kan dit gerust op zijn gemak doen en de kast open laten staan. Dat hindert niets ook al zingen zij wat. Houdt uw vogels fris van lucht en schoon van kooi. Uw succes is dan verzekerd. Ongeveer half augustus begint men elke dag de gordijntjes wat open te schuiven in dezelfde mate als wij ze in mei hebben dichtgeschoven. Het zal dan spoedig een feest van zang zijn en als wij straks gaan vinken, komen we niet zonder schaatsen op het ijs. Bij vroeger knoeivinkers (wij noemden zulke lieden "klappermansvinkers") kwam het nogal eens voor, dat wanneer zij bijvoorbeeld 40 vogels in de muit stopten er nog geen 20 uitkwamen en de oorzaak was alleen dat de vogels niet naar behoren behandeld werden. De arme diertjes zaten in het vuil en waren van alle frisse lucht afgesloten. Deze vinkers beweerden met stelligheid dat het zo moest. Zij moesten over hun mest heen klimmen, dat bevorderde de rui zo werd beweerd. Ik heb deze opvatting altijd een grote stommititeit gevonden en heb zelf over mijn frisse manier van muiten nooit te klagen gehad. Wel is waar, dat men in de vinktijd uiterst voorzichtig moet zijn met de muitvogels voor vocht, regen of regenachtig dampig weer. Daar kunnen zij niet tegen. Zodra hun veertjes nat worden, vallen ze in de rui en de zang is afgelopen en dan kan men evengoed een pruim tabak in het kooitje stoppen, want daar lijkt zo'n verregende muiteling wel wat op. Het zou dus heel wat prettiger zijn, wanneer wij de gemuite vogels in augustus uitgeruid uit de muit konden halen. We zouden er dan heel wat minder voorzichtig mee behoeven om te gaan. De zomerrui in de muit is echter beslist niet te verkrijgen door de vogels bijna niet schoon te maken. Ik heb wel eens wat resultaat gehad door de vogels eind juni met behulp van een fijn bloemenspuitje met lauw water te bespuiten, maar dikwijls hielp dit ook niet. Tijdens het vinken gebruikte ik dan ook altijd stukjes glas, die daarvoor op maat gesneden waren. Deze legde ik bij regenachtig weer over de kooitjes en ik had dan ook nimmer hinder dat mijn gemuite vogels te vroeg in de rui vielen.

En nu wat over het blinden. Waarom werden de vogels geblind? Men beweerde dat ze dan beter zongen en dat is ook werkelijk het geval. Wanneer vinken blind zijn en dus minder afleiding van buiten hebben, zullen zij minder door allerlei gestoord worden. Van nature is een vink veel stugger of wilder dan vele andere vogels. Wil men van een baanvink goede zang krijgen, dan moet men zorgen, dat deze geen soortgenoten te zien krijgt. Zodra dit wel het geval is, beëindigt hij zijn zang en begint te "kwinken" zoals wij dit noemden. Ja dikwijls hoort men hem in het geheel niet meer, terwijl zij overigens toch goede zangers zijn. Dit is dan ook de reden dat de oude vinkers deze vogels geblind hielden. Nu moet men niet denken dat een blinde vink de gehele dag slaat. Wanneer men twee goed gemuite en op volle zang

zijnde vinken buiten op enkele meters van elkaar verwijderd plaatst, beginnen zij dadelijk om het hardst te slaan maar lang duurt dat niet. Al spoedig zal men bemerken, dat één van beide stopt en begint te “wieten”, een soort angstroep. Deze bange vogel is dan door z’n soortgenoot overtroffen en zingt voorlopig niet meer. Zo’n bange vink heet een luistervink. Een oud spreekwoord, dat zeker nog van de vinkenbaan stamt zegt “luistervinken deugen niet”. De naam die men aan de radio-hoorders heeft gegeven, zal zeker ook wel met het bovengenoemde in verband staan. De vink moet alleen maar horen, anders niet, zeiden de oude vinkers. Hoewel ik in mijn jonge jaren deze mannen hun blinde vogels heb zien vertroetelen alsof het hun kinderen waren, was het blinden in werkelijkheid toch niet nodig en ik ben er zelf ook nooit aan begonnen. Wel heb ik alles geprobeerd om zonder dat blinden en zonder erg nauwe kooitjes goede zangers te krijgen en dat is mij ook heel goed gelukt. De vinkjes, die ik in de eerste helft van september ving, hield ik zelf, om ze voor het volgend jaar voor lokken klaar te maken. Juist die septembervinkjes waren gewoonlijk zeer mak, althans veel makker dan de trekkers die later kwamen. Ook hadden zij dikwijls het grote voordeel, dat zij zuivere zangers waren en de zogenaamde “rezwietslag” mooi uitsloegen. Deze vinkenslag, wanneer hij goed wordt geslagen, is van buitengewone schoonheid en een bijzonder genot om aan te horen. In mijn gedachten hoor ik hem nog in mijn oren klinken. Het leek op zachte metaalklanken dat “ru-tu-tu-tutu-rezwiet”. Er waren er ook bij met mooie baritonklanken en er waren ook heel veel andere, veel minder mooie zangers onder de vinken, maar die wilden wij niet hebben. Dat waren “rebabbelaars” en die hadden voor ons geen waarde. Die goed uitgezochte makke septembertjes dan werden door mij bijzonder goed verzorgd en ze kregen in het voor jaar zelfs verse miereneieren. Daar waren ze dol op. Ik bleef die als versnapering voeren zo lang als ik ze vinden kon. Zelfs in de muilt bleef ik ze toedienen en alle te muiten vogels kregen daar ook wel eens wat van. Voor alle zaadetende vogels zijn miereneieren namelijk een prima voer voor toegift. Wanneer nu de septembertjes uit de muilt kwamen en goed door begonnen te slaan, zette ik deze vogels liefst in een drukke omgeving en dicht bij elkaar. Wanneer al deze vinkjes, gewoonlijk hield ik er acht, trots drukte goed bleven doorslaan, ging ik met hen slepen, dan hier en dan daar hangen. Ik hing de kooitjes aan een draad in een boom enz. Kortom ik bracht er veel beweging in. Als die jonge vinken in begin september aan de baan kwamen, waren ze het versjouwen gewend wat een groot voordeel is. Want ziende vinken zijn altijd min of meer van streek als zij dikwijls verplaatst worden. Men hoort hen dan wel kwinken maar gewoonlijk niet slaan en daar is het toch om te doen, anders kan men net zo goed verse vinken opkooien want die kwinken ook dadelijk. Wanneer ik de septembertjes voor lokvinken ging gebruiken, hing ik ze niet bij de andere vogels aan het zogenaamde “heinsel” (dat is een plank van ongeveer 15 meter lang, die op palen ongeveer 1 meter van de druip is opgesteld en waar men de kooitjes der gemuite vogels ophangt), maar groef voor iedere vink een kuiltje in de grond vlak bij het heinsel, zodat dit vinkengezang bij de druip het meest hoorbaar was. Op zowat 25 centimeter van bedoeld kuiltje zette ik wat hoge helm of gras in den grond en belemmerde op die manier het uitzicht voor die vinken. Zo konden ze hun soortgenoten alleen maar horen en niet zien en had ik hetzelfde resultaat bereikt als wanneer zij geblind waren. Zo is mij in den loop der jaren wel degelijk gebleken, dat het blinden niet nodig is. Wilde men nu van de ziende septembertjes de gehele dag zang hebben, dan bracht men er nooit meer dan twee naar buiten en plaatste deze zo ver mogelijk uit elkaar. Zo maakten zij elkaar minder bang, dus sloegen drukker. Als men acht stuks van deze vinken in bezit had, bracht men er om de twee uren twee naar buiten. Dit is beslist nodig, want als een ziende, slaande, vink een paar uur buiten gehangen heeft en vele soortgenooten heeft gehoord, raakt hij uitgeslagen en kwinkt alleen nog wat na. In de loop der jaren is mij gebleken, dat het allerbeste baanvangvinkje het opgebrachte is. Daar wil ik ook nog iets van gaan vertellen. Het is wel jammer, dat men deze niet gemakkelijk in aantal kan bemachtigen. Dit zou te veel werk aan de winkel geven, want om zo’n vinkje goed te maken eist veel zorg en tijd. In het voorjaar is

het zeer gemakkelijk om een vinkennestje te vinden. Wanneer men dit gevonden heeft (liefst één waarvan de vader een zuivere rezwietslag heeft) dan lette men goed op hoe het met de jonge vogels daarin staat. Te vroeg uithalen deugt niet en te laat evenmin. Wanneer men zo'n nestje met jongen te vroeg naar huis heeft gebracht, zal het grootbrengen heel veel moeilijkheden geven en wanneer men te laat doet, dan zijn zij "kwiek" d.w.z. te vlug. Men heeft ze dan wel wat stugger in de kooi, maar deze vogels zullen altijd ongenaakbaar stug blijven. Men moet ze gaan halen juist als ze beginnen te "rijzen". Dat is voldoende kracht in de pootjes hebben om zich op te heffen als zij door hun ouders gevoerd worden. We nemen dan de jongen met nestje en al mee en zorgen goed, dat zij op hun plaats in het nestje blijven liggen. Thuis gekomen zet men het nestje in een klein model bloempotje. Dan staat het stevig en men kan er rondom goed bijkomen. Men maakt dan een dun plat houtje van ongeveer 15 centimeter lang en aan de punt 3 centimeter breed en in de eerste dagen voert men de jongen daarmee eierkoeken, zogenaamde kolbijnjes, bij iedere bakker te koop. Men kan ook half om half ei en gekruimeld wittebrood tot een matig vochtig deegje verwerken. Men voedt elk vogeltje om het kwartier. Nadat men ze gevoed heeft komt er een footje, dat men dadelijk verwijderen moet want het nestje moet zo schoon mogelijk blijven. Als men ze zo twee dagen behandeld heeft, begint men met wat versnaperingen als mierenieren (vers natuurlijk), een dun stukje regenworm, een vliegje onzovoort. Een stukje fijn gehakt brandnetelblad en wat muur is ook aan te bevelen. Voer ze echter nooit overdadig. Wanneer nu de vogeltjes zo ver gevorderd zijn, dat ze naast elkaar op de stok in de kooi zitten, kan men beginnen met hun wat zwart en wit vogelzaad toe te dienen. Zij zullen dan gaan proberen dit te pellen, wat hen iedere dag beter zal gelukken. Toen wij de vogels vanuit het nest in de kooi overbrachten, hebben we van iedere vogel een paar borstveertjes uitgetrokken. Daardoor kunnen we veel eerder zien wat man of pop is. Voor die uitgetrokken veertjes komen bij de mannetjes spoedig gekleurde en bij de popjes ongekleurde in de plaats. Die popjes laten we vliegen. Gewoonlijk hebben we uit een nestje twee mannetjes over, die we, als ze goed gezond zijn, ieder apart in een ruime kooi zetten. Vooral niet op de tocht, daar kunnen ze niet tegen. Men zou ze veel veiliger in de volle wind kunnen hangen. Nu moeten we zorgen, dat ze een zuivere zang krijgen en daarvoor is nodig dat ze een goede voorzanger horen. Rebabbelaars houden we uit de buurt, want zij nemen die slechte slag dadelijk in hun gehoor over en zijn al verknoeid nog voor ze beginnen te zingen. De jonge vinkjes kunnen we in het najaar op de baan al goed gebruiken. Ze slaan dan al heel aardig en laten zich niet gemakkelijk door andere slagvinken het zwijgen opleggen. Ook kan men aan die opgebrachte vinkjes gerust hun soortgenoten laten zien, zij zullen er niet door in de war geraken. Hun verdere leven behandelt men deze vogels precies als de anderen, zij gaan dus ook in de muilt. Deze lieve, makke en prachtig slaande vogels hebben mij altijd veel geluk gegeven. Eén, genaamd Keesje, heb ik negen jaar gehad. Van de opgebrachte vogels zijn alleen de vinken en de kneutjes voor de muilt geschikt. Putter, groenling en geelgors heb ik meermalen spoedig uit de muilt moeten halen omdat zij er niet tegen konden. Kneutjes werden in vroeger jaren ook heel wat geblind, niet alleen omdat ze dan beter zingen, maar ook om het "kiegen" te beperken. Wanneer een zangkneu buiten aan de baan is en hij zijn soortgenoten ziet, zal hij gewoonlijk zijn zang staken en beginnen te kiegen. De wilde kneuen zullen wegstuiven als werden ze met een kanon beschoten. Het eigenaardige nu is, dat, hoe beter een kneu zingt, hoe meer hij ook kiegt. Een kneu die wel zingt en niet kiegt is een grote zeldzaamheid. Kan hij zijn soortgenoten wel horen maar niet zien, dan kiegt hij minder en vandaar dan ook weer het blinden van kneuen. Waarom kiegen de kneuen? Ik denk dat het een overtollige uiting van paardrift is, althans zo heeft het mij altijd toegeleken. Men vergeet niet, dat de eerste kennismaking in de paartijd bij de vogels gewoonlijk met vechten begint en vermoedelijk staat het kiegen daar wel mee in verband. Nu acht ik het blinden van kneuen nog overbodiger dan bij vinken. De kneu kiegt toch en wanneer men zo'n vogel in een kuiltje op het open net plaatst en dit goed met hoge helm afzet, wat hem het uitzicht belemmert, dan

hebben we zeker dezelfde zangresultaten als ware deze vogel geblind. Wanneer men nu eens een zingende, niet kiegende, kneu had, wat zelden voorkomt, kon men er zeker van zijn, dat de kneuenvangst zeer goed ging. Het kost dan ook heel wat moeite om een geschikt kneutje te krijgen. De beste manier is nog wel de volgende. In het najaar, bijvoorbeeld begin oktober, kooit men tien stuks makke kneutjes op. Deze zullen bij goede verzorging reeds in november aardig zingen. Breng er dan telkens twee naar buiten en houdt de anderen in de hut. Deze twee hangt men dan ongeveer 10 meter van elkaar, doch zó, dat men ze beide goed kan horen. Op die manier ziften we de kiegers er uit. Als er nu 2 of 3 bij zijn, die nog niet kiegden, dan zijn die geschikt voor de muit. En als er dan 1 bij is die het na het muiten niet doet, dan hebben we goed geboerd. Opgebrachte kneuen kunnen ook heel goed zijn en daar heb ik ook mooie vangsten mee gehad. Bij het opbrengen van kneuen handelt men precies hetzelfde als bij de vinken.

Het vangen

En nu wat over de vangst, het "vinken" zelf. De septembermaand was de langverwachte maand voor de rasvinker, de maand der maanden. De een ging wat vroeger, de ander wat later naar buiten, maar half september legden de laatste vinkers uit en met de Valkenburgse paardemarkt, die op 12 september gehouden werd, bracht de vinkenboer zijn eerste vink ter markt. Nadat wij onze netten hadden geslagen, dus op de juiste plaats in orde gebracht,

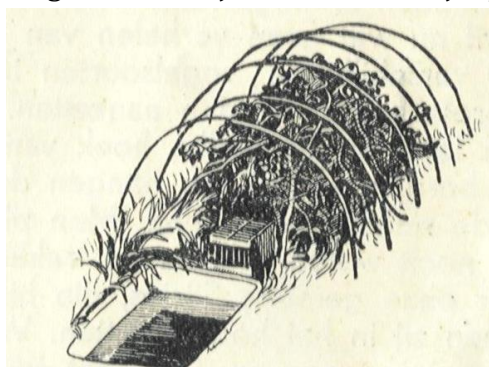

plaatsten wij ook onze bordjes. Dit zijn paaltjes met een plankje er aan gespijkerd, zodat aan dit paaltje een kooitje kon hangen. In die kooitjes werden altijd verse, dus pasgevangen, vogels gedaan. Onze gemuite vogels hielden we altijd dicht bij de baan, omdat dit de beste zangers zijn. Die bordjes werden ook achter de baan geplaatst, omdat het bij hoge wind wel eens nodig was daar vogels te hebben. De te vangen vogels kwamen dan namelijk meestal van achteren, uit zuidwestelijke richting en dan zagen onze lokkers, die aan de achter geplaatste bordjes hingen, het eerst de buit aankomen, welke door de gemuite zang werd overgenomen en in het baanhout gehaald. Het was beter als dit baanhout dood was, dan konden wij de vogels daar beter in zien zitten, dan wanneer het met blad was bedekt. Als nu alles tot zover in orde was, gingen we eerst ons best doen om wat lopertjes voor de baan te vangen, als we ze tenminste niet van andere vangers, die wat vroeger dan wij begonnen waren, hadden

gekregen. Het was namelijk vinkersgewoonte om elkaars behoefte aan vogels aan te vullen. Die eerste gevangen vogels moesten van een haampje worden voorzien. Deze haampjes of broekjes werden uit een oude glacé-handschoen geknipt en van een ringetje voorzien, gemaakt van stucadoors-koperdraad. Het haampje of broekje moest juist passend zijn anders gaf het verdrietelijkheden. Was het te nauw, dan werd de vogel daardoor verwond en was het te groot, dan vloog hij er uit. Een juist passend en goed gemaakt haampje doet de vogel echter beslist geen kwaad en deze zal met zijn haampje aan wel degelijk gaan zingen. De gehaamde vogels worden op de voor hen bestemde plaatsen neergezet en na enkele dagen zijn ze al zó gewend, alsof zij niet vastzaten, behoudens dan enkele, die zo wild van aard zijn, dat zij het nooit leren. Men doet het beste dezulken maar zo spoedig mogelijk te laten gaan. Wanneer we nu in het begin van september geheel klaar liggen, kunnen we van alles vangen, dat is te zeggen als zij komen willen, want het is nog vroeg in de tijd en de grote trek moet nog beginnen. De eerste sijsjes die doorkomen, vangen we bijna allemaal. Die zijn dan buitengewoon gemakkelijk te krijgen. De oude Nelis K. pakte er zelfs zo maar een met de hand uit het hout, terwijl zijn druip dicht lag, omdat hij zo juist geslagen had op sijsjes. Ook gebeurde het menig keer, dat die sijsjes zo maar op de dichte netten vielen. De sijsjesvang

wordt wel wat moeilijker wanneer het later in de tijd wordt. De eerste sijsjes die we te zien krijgen zijn meest popjes, die komen altijd eerder dan de mannetjes. Zij komen in deze tijd meestal in kleine partijtjes en dat belooft dan een goed sizenjaar. Ziet men ze in september niet, dan wordt het gewoonlijk mis. In september waren zij dan ook bijzonder geziene gasten, ook al omdat zij dan nog een goede prijs opbrachten. Wanneer de grote vloot ervan kwam was die goede prijs er vlug af. De mannetjes brachten in september wel 75 cent en later soms niet meer dan 20 cent per stuk op en soms nog heel wat minder. De popjes brachten in september 5 cent op en later waren zij niets waard. Dan lieten wij ze na afloop van de vangdag weer vliegen. Na afloop, omdat wij er wanneer wij ze dadelijk na het vangen weer hadden losgelaten, veel te veel last van zouden hebben gehad. Ze bleven dan maar bij de baan hangen, natuurlijk op het gezang der lokkers en wij konden die popjes gewoon niet weg krijgen wat grote hinder veroorzaakte bij 't vangen van nieuwe kluchten. Liefst hadden we om deze tijd een matige zuid-oosten of zuid-westenwind met open lucht en zon en in de vroege wat nevel, die bij dag spoedig optrok. Jammer dat het weer maar al te dikwijls anders was en dan waren de vangsten mager. "Wie 's zomers gaat vissen en 's winters gaat vinken, die zal het vlees in zijn kuipen niet stinken", zo spraken de ouden en dit was helaas maar al te waar. En toch men kon dat vinken maar niet laten. Het was ook zo schoon, die natuur en die vogels en die vanglust die ons in het bloed zat. Wij maakten onszelf wel wijs, dat het om de winst ging, maar in werkelijkheid stond de winst op het tweede plan en ging het om het vangen. Wij wisten immers van zoveel jaren ondervinding, dat het vinken ons geen gouden eieren bracht en toch, wij konden het niet laten. Naarmate de vinkentijd naderde, werden wij onrustiger en haakten zo naar septembertje, dat niemand ons houden kon als de tijd daar was. Menig goed werk heb ik daarvoor verspeeld. Het moest! Wij gingen naar buiten. Er zat drang in ons evenals bij de trekvogels zelf. Het was dan ook onuitsprekelijk schoon op onze eigen vinkenbaan.

De vinken, die we in de eerste helft van September vingen, waren de hier geborene. Zij komen op de baan in bescheiden aantal, meest één of twee stuks tegelijk. Later in de maand komen er wel meer en in October kan men ze niet meer van noordelijke trekvinken onderscheiden. Misschien zijn ze dan ook wel geheel weg. Die zogenaamde septembertjes lieten zich nogal gemakkelijk bij gunstig weer vangen. Maar bij noord-westenwind is het altijd slecht vinken vangen. Ze zitten dan met de kopjes tegen den wind in het hout, kijken onze lopertjes niet aan en vertrekken weer spoedig. Van die vroege septembervinken zag men wel zoveel mannetjes als poppen. Verder vingen we in September op de druip wat groenlingen, geelgorzen, rietgorzen, kneutjes (deze echter meer op het open net) en ook wat ringmussen. Wij noemden die "sjielpies" omdat ze zo prettig konden sjielpen. Ook heel wat

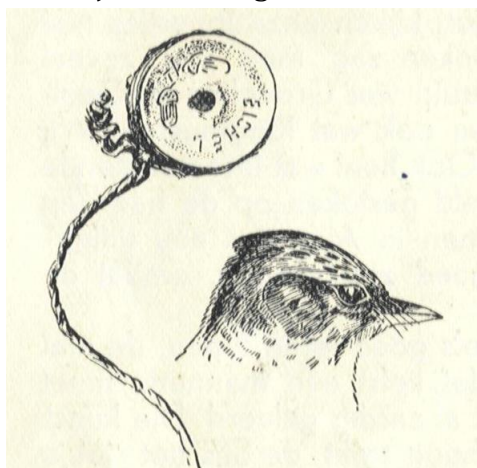

insectenetende vogels werden gevangen. Ik plaatste meelwormpjes op een speld gestoken op de baan en daar kwamen altijd die lieve gasten op af. Ik denk, wanneer men in Augustus zou uitleggen, dat men dan op die manier nog heel wat meer insectengoed zou vangen, omdat de meeste hunner in Augustus al wegtrekken. Tijdens het vangen in de begintijd hebben onze gehaamde vogels goed leren lopen. De niet goede hebben we reeds verwijderd en het sijsje op de wip, dat liefste een mannetje moet zijn omdat dit beter gezien

wordt dan een popje, heeft de kunst al aardig geleerd. Die kunst bestaat hierin, dat wanneer men van de hut uit het wipje omhoog trekt, de sijs het stokje na moet vliegen. Zo geeft zulk een "leven" een natuurlijk gezicht voor de wilde sijsjes en die zijn dan gauw geneigd op de baan te vallen. We hebben ook een flink partijtje elzenproppen gehaald in takken van 60 centimeter lang en die van het blad ontdaan, zodat er alleen de proppen aan zijn blijven zitten. Daar hebben we dan op de druip een keurig tuintje (inclusief waterbak) van gemaakt

en er flinke ijzeren bogen overheen geplaatst om het haken van het net te voorkomen. Dit propentuintje dient om de sijsjes die in het hout zijn gevallen naar beneden te lokken. Men weet dat sijsjes, barmsijsjes en ook putters er graag van eten. Opgekooide vogels zet men zo min mogelijk op de baan omdat dit altijd een onnatuurlijk gezicht geeft. Een gemuit sijsje, een gemuite putter en een vers barmsijsje zijn voor de houtkant voldoende en aan de buitendijkkant hoogstens een goed verborgen gemuite kneu. Daar dichtbij plaatst men één of twee kneulopertjes. Op het open net kan men wel wat meer kooitjes hebben, mits goed achter helm, gras of takjes verborgen. Immers, daar vallen de wilde vogels dadelijk op of in het geheel niet. Daar is geen tijd om de zaak eens goed te bekijken. Op het open net hebben we ook een wipje geplaatst en een paar lopers van kneuen verdienen eveneens aanbeveling. Wij plaatsen echter geen kneu op het wipje, omdat het nog wel eens voorkomt, dat zo'n wipkneu gaat kiegen. Een kneu wil namelijk ook wel eens gaan kiegen als hij schrikt en dan is het natuurlijk mis. Daarom deed ik altijd een pop groenling op het open-net-wipje en dat ging uitstekend. Dan hebben we daar een paar goed gemuite putters bij een flinke bos distels staan, een kneu bij wat herikzaad en bij wat andere wilde zaadrommel geelgors, rietgors en sneeuwgorst. De kneuen laten zich in September al mooi zien en in de tweede helft van deze maand komen ze in flinke partijen aanzetten en kunnen althans op een duinbaan (dat is een vinkenbaan die op duingrond ligt) goed gevangen worden. Het begint met de jonge vogels die spoedig door de oude gevolgd worden. Dit duurt zowat tot half October en dan zijn wel de meeste kneuen voorbij. Op een polderbaan kan men veel minder kneuen vangen dan op een duinbaan.

Het spreekwennet hebben we ook al uitgelegd maar niet om spreekuwen te vangen, want de jonge spreekuwen zijn dan reeds weg. Die trekken al in Augustus en de noordelijke gasten zijn er dan nog niet. Zo hebben we dit net alleen uitgelegd om een paar lopers te vangen. Hebben we die bemachtigd, wat meer geluk dan wijsheid is, (we wippen met een zwart lapje) dan worden deze eerste vogels gehaald en op de baan gebracht. Ook al weer om ze te leren lopen, wat ook deze vogels binnen een paar dagen vrij goed kunnen. De makste vogel gaat op de wip. Als we een paar leeuwerikken hebben, kunnen we ze dadelijk gebruiken, één als looper en één op het wipje. Van twee koperen jachtpatronen-doppen, waarvan we het karton tot de laatste rest hebben uitgebrand, die we daarna in elkaar hebben geschoven en waar we een gaatje in hebben gemaakt, hebben we een goed leeuwerikken-fluitje gemaakt, waarmee we deze vogels kunnen aanfluiten. Zodra wij ze zien aankomen (zij vliegen nog maar alleen of met twee tegelijk, althans niet in partijen) beginnen we met ons fluitje te roepen "pieje-pieje-pieje". Als de toon van het fluitje zuiver is, zal de wilde leeuwerik op dit geroep blijven staan en gewoonlijk naast het net neervallen. Hij ziet dan onze lopertjes, zal daarheen gaan en zit spoedig in de kooi. Dat woord "staan" wil zeggen, dat de leeuwerik reageert op het geroep en zich inhoudt. Hij zegt dan gewoonlijk "tjiz-tjiz-tjor", alsof hij wil zeggen "ja jongens, ik heb jullie leven gezien en kom dadelijk".

Het vangen van leeuwerikken hangt voor een groot deel af van een goed fluitje en ik wil daarom nog zeggen, dat wanneer men de twee hulsdoppen in elkaar geschoven heeft, een touwtje er stevig omheen gebonden moet worden, zodat er nergens lucht tussendoor kan. Dan priemt men van beide kanten een klein gaatje er doorheen en wel precies in het midden van elke dop. Men boort de gaatjes telkens wat groter tot men de juiste toon verkregen heeft. Dit werk is nogal vrij eenvoudig en lukt altijd. Men moet echter goed de toon van een trekkende leeuwerik in zich opnemen. De vluchtdeur leggen we nog niet uit. Daarvoor is het nog te vroeg in de tijd. Naarmate de tijd vordert zullen

we steeds meer trek gaan zien en de tweede helft van September komt er heel wat meer beweging in. Doch men kan ook duidelijk waarnemen, dat de trek der insectenvogels steeds minder wordt. Wanneer nu de maand October in het land is, komt de trek goed door en zien we alles, doch de vogels zijn dan heel veel minder gemakkelijk te vangen. Zij krijgen nu meer haast om weg te komen en de noordelijke gasten, de doortrekkers, komen nu ook aanzetten en die hebben al enige honderden kilometers afgelegd. Ik wil nu wat gaan verhalen van de eigenaardigheden, die zich voordoen bij het vangen van verschillende vogelsoorten in deze maand en we beginnen met de sijsjes, die nu in grote bossen komen aanzetten. Nu is het zaak om onze lokkers goed op te stellen en men lette op uit welke hoek van het terrein de meeste komen. Wij brengen in die richting wat bordjes vooruit en hangen daar "verse" sijsjes aan, die dienen om de trekkers in de goede richting te roepen. Men plaatse ook nog in zijwaartse richting wat verse sijsjes, men kan nooit weten. Als nu de trekkertjes in de goede richting zijn gehaald, zullen zij spoedig door onze gemuite sijsjes, die bij de baan zijn opgesteld, worden overgenomen en dan komen zij in het hout te zitten. Wij hebben, terwijl de wilde sijsjes vlak bij ons waren, een sijzenwipje gegeven (aan het touwtje getrokken dat naar het sijzenwipje voert). Ons wipsijsje vloog daardoor omhoog. Dit werd door de wilde sijsjes gezien en deze kwamen op dit "leven" af en ze kwamen vlak boven onze sijzenplek te zitten, juist waar we ze hebben wilden. Het wipleven moet natuurlijk juist op tijd gegeven worden. Doet men het niet of te vroeg of te laat, dan komen ze gewoonlijk toch wel in het hout, maar niet juist boven ons proppentuintje. Als we nu een dag treffen, dat de sijsjes vangbaar zijn, zullen ze spoedig naar beneden komen en op de baan neervallen. Nu slaan wij vlug de druip dicht en we hebben wat sijsjes gevangen. Er is nogal wat ondervinding voor nodig om op het juiste ogenblik te slaan, want niet alle op ons hout gekomen sijsjes willen zo vriendelijk zijn om op onze baan te vallen. Er zijn er gewoonlijk heel wat onder zo'n partij, die daar geen zin in hebben. Slechts bij uitzondering slaat men een hele bos weg. Er komen ook dagen dat de sijsjes niet vangbaar zijn en dat zijn er heel wat. Toch moeten we ons best doen om ook op zulke dagen een kooitje sijsjes te vangen en dat dit lukt hebben we voor een groot deel aan onze gemuite vriendjes te danken. Vooral als het al laat in de tijd en ongunstig vangweer is, gaan vele bossen door zonder ons hout aan te kijken. Andere strijken neer maar gaan dadelijk met de kopjes in de straffe wind zitten. Als wij nu alleen met verse lokvogels werken, beginnen deze wilde sijsjes al gauw te schateren "tjeklie, tjeklie". Dat betekent in sijzentaal betekent "Kom vrienden, ga mee, wij hebben geen tijd meer om hier langer te blijven". De verse sijsjes die wij aan de baan hebben hangen, beginnen al heel gauw mee te schateren en weg vliegt de bos en dan is onze kans verkeken. Daarom moeten wij de verse sijsjes zo ver mogelijk vooruit brengen, zodat die aan de baan niet gehoord kunnen worden. De gemuite sijsjes die we op de baan hebben gezet, weten er bij hun wilde soortgenoten de nodige rust in te brengen door hun onophoudelijk gezang. Zij roepen "tjiedel, tjiedel, tjiiiiip". De vinkers noemen dat "strijken" en de gemuite sijsjes worden daarom ook wel "strijkertjes" genoemd. De verse gehaamde sijsjes die op de baan zitten, schateren bijna niet, zodat deze ons daarin geen hinder veroorzaken. Daar de druip en het hout zo dicht bij de hut liggen, kan men van daaruit zeer duidelijk zien, hoe de wilde sijsjes op ons gezang reageren. Men ziet de rust er in komen en als er dan wat van die partij die wij in het hout hebben, gezakt zijn, zover dat zij ook nog de luwte van onze hoge houtdijk krijgen, dan zijn zij spoedig geneigd op de baan te vallen. En zo krijgen wij een kans. Lang duurt zo'n kans gewoonlijk niet, want zij hebben haast. Zo is het weer zaak om op het juiste moment te slaan. Bij welk weer en bij welke wind zijn de sijsjes het best te vangen? Ik heb altijd de beste vangsten gehad bij een matige zuidoosten- of zuidenwind en open lucht. De nacht die zo'n dag vooraf is gegaan, moet ook helder geweest zijn en liefst wat koud met iets rijp in de morgen. Dan komen ze gewoonlijk in niet te grote bossen aanzetten en vliegen ongeveer op 10 meter hoogte uit noordoostelijke richting, zodat wij ze van voren krijgen. En dan gebeurt het ook wel eens, dat er bij zijn, die zo uit de lucht op de baan vallen. Dat is natuurlijk je ware. Ook bij matige oostenwind willen ze wel eens

vangbaar zijn. Zij komen dan hoog van voren en maken veel kabaal. Wanneer sijsjes in de lucht veel roepen, is dat een teken dat ze vangbaar zijn. Maar zeggen ze weinig of niets dan is het mis. Bij noordwestelijke of zuidwestelijke wind blijven ze liever in de lucht en kunnen wij er maar weinig bij hun kleed pakken. Zulke dagen heb ik vele meegemaakt.

“De sijzen vlogen je vandaag de pet van de kop” zeiden we soms tegen elkaar. We bedoelden daar dan mee, dat er die dag geweldig veel sijzen getrokken hadden maar de vangst zo gering was geweest, dat we die wel in een zakdoek hadden kunnen knopen.

De vinken vliegen graag met zuidenwind en met een gapend luchtje (bewolkt met nu en dan wat zonneshijn). Ze komen gemakkelijker in hoog baanhout dan in laag hout. Een vink is altijd een lastige vogel geweest om te vangen, behoudens dan op enkele dagen als zij trekken willen bij zacht miezerig weer. Maar dat komt zo weinig voor, dat we er maar niet over spreken zullen. Ook de vinken hebben hun vertrekroep “tjok-tjok-tjok”, alweer het meest als ze haast hebben. Als zo’n partij in het hout gekomen is en we hadden niets beters dan verse vinken daar hangen dan zouden die al heel gauw gaan meetjokken en de klad kwam er in. Maar onze gemuite knapen sloegen dan onophoudelijk en vooral de opgebrachte vinkjes. Zoals ik reeds eerder beschreven heb, zorgde ik er altijd voor, dat mijn zingende vinken de wilde dan niet konden zien. Het getjok raakte dan wat over en de rust kwam er in, voor zover er bij vinken althans van rust gesproken kan worden. Vinken zijn nu eenmaal onrustig, wild, wantrouwend en bang. Het is net alsof ze alles wat zij op de baan te zien krijgen verdacht vinden. Er vallen er bijvoorbeeld twee op, de derde komt erbij en pats daar gaat er weer één af. Dan hebben die gasten de onhebbelijke gewoonte om recht de baan over te steken of te scheren zoals men dat noemt en daarmee steken zij de vinken die al binnen slag waren er weer af. De dichter Cats schreef daar al over:

*Wanneer de vink met snelle vlucht
Zich regelrecht gaf in de lucht
Dat hij alsdan de slag ontkwam
En zijne vrijheid wedernam*

U ziet dat in de driehonderd jaren, die wij na Cats leven, de vinken nog niet veranderd zijn. Wanneer men nu in een slagje tien tot twintig vinken slaat, dan is dat redelijk. Maar de meeste slagen zijn minder dan tien stuks. Alleen door de niet te noemen partijen die op zo’n trekdag doorgaan, komen we toch nog aan wat vinken. En een dag van 300 stuks is daardoor niet zo buitengewoon. Wat was het dan lopen voor ons vinkers.

Keepen, die gewoonlijk tussen de vinken doortrekken, laten zich gemakkelijk vangen en vliegen soms in grote partijen. Ook deze waren voor de poelier en wel bijzonder gewild, omdat zij zulke mooie witte buikjes hadden. Dat stond zo mooi in de rits. Oude tijden, oude zeden. Putteren werden er in het Westland maar weinig gevangen. Het was altijd een buitenkansje als men er een paar bemachtigd had. Deze vogels schijnen meer landinwaarts te trekken. De groenlingen, die men hier groningers noemt, werden er zo tussendoor gevangen, maar bijna nooit veel. Tien man groningers was een behoorlijke vangst. Zo ook met rietgorzen en geelgorzen. Grauwe gorzen en ijsgorzen werden heel weinig bij ons gezien en het was iets heel bijzonders als men er één gevangen had. Het kleine barmsijsje, het zogenaamde bruine paapje, komt ons in de winter nogal eens bezoeken en laat zich gewoonlijk vrij gemakkelijk vangen. Anders is het gesteld met zijn soortgenoot, de grote barmsijs of de blanke paap, in vinkerstaal gezegd. Wanneer in de tweede helft van October de wind enige dagen uit het noorden blaast en de lucht helder is, bestaat er grote kans, dat de blanken zullen komen. Het begint dan met enkele stuks. Zij komen dan hoog van voren en worden al heel spoedig gevolgd door grote kluchten van honderden stuks. Het is dan een leven van geweld als zulk een partij aankomt “tji-tji-tji en puijt, tji-tji”. Hun manier van vliegen lijkt veel op die van sijsjes. Zij vliegen gesloten, keren en wenden zeer behendig en in verbazingwekkende orde. Het lijkt net of de voorste vliegers de leiding hebben. Wanneer ons open net nu voor de papen in orde is, één op de wip en twee of drie opgekooide in kuiltjes,

dan is het zaak om op het juiste oogenblik te slaan. Want ge zult zien, dat zo'n bos, zodra zij in ons geroep zijn gekomen, zich sluiten zal en telkens over ons open net scheren in buigingen en wendingen. De troep komt steeds lager en wij wachten in volle spanning het juiste moment af totdat hij zo laag over ons net zwaait dat wij kunnen slaan. Wij loeren natuurlijk op het dikste gedeelte van de partij, dan is de hap het vetst. Het komt maar heel zelden voor, dat men zo'n partij in haar geheel weg slaat en met de helft kunnen we in den regel tevreden zijn. De paapjes, die na de open-net-slag overgeschoten zijn, zullen uit elkaar stuiven om zich dadelijk te sluiten en weer in goede orde te vliegen. Om nu bij deze vogels ook nog een kans te krijgen, moeten er op de druip ook nog wat paapjes staan, maar veel minder in aantal dan op het open net. Daar moest het geroep immers veel sterker zijn, want anders was de partij direct naar het hout doorgekomen. Nadat we nu op het open net de papenslag hebben gedaan, laten we de zaak stil liggen en blijven in de hut. De gevangen vogels onder het open net kunnen toch niet meer weg en voorlopig laten we die maar wat springen. De overgeschotenen zijn intussen in ons hout gekomen en nemen eerst wat rust. Al spoedig zullen er wat op de druip strijken en pats, daar doen we de tweede slag uit dezelfde partij. Dan de kooien naar buiten en vlug papen uithalen, want dadelijk kunnen nieuwe komen. Het gaat niet steeds zo goed. Er komen ook vele dagen, dat die gastjes ons geen grote kans geven. Wel komen ze dan op ons geroep af, maar blijven veel te hoog en trekken door. Men kan aan de vogels al horen dat zij niet te vangen zijn. Hun geroep is dan veel minder, zij "puijten" niet en wanneer ze erg stug zijn, gebeurt het dikwijls dat zij in het geheel niets zeggen.

Hoe komt het nu, dat vele vogels vandaag te vangen zijn en morgen niet? Jantje zegt dat het te koud is en Pietje zegt dat ze te veel haast hebben. Ik moet zeggen dat ik het niet weet. Men kan de paapjes bijvoorbeeld het best bij Noorderwind en heldere lucht verwachten. Zij zijn dan te vangen ook en toch heb ik ondervonden, dat ze bij Westenwind en buiig weer ook met grote partijen vlogen en te vangen waren. De volgende dag was het ogenschijnlijk hetzelfde weer en idem wind en de paapjes stoven door en waren beslist onvangbaar. Dit zijn van die natuurverschijnselen waar ik geen begrip van heb. Wanneer er paapjes vliegen is er grote kans, dat we ook fratertjes zien. Ook deze lieve vogels vliegen in grote troepen en hebben ongeveer dezelfde gewoonten als de blanke barmsijsjes. Zij vliegen gesloten, buigen en wenden zich boven het net. Dan langgerekt en dan met een ommezwaai weer gesloten, totdat we tikken kunnen. Hun geroep is ongeveer "weit-weit". We vingen veel liever fratertjes dan blanke paapjes, daar de fratertjes veel beter in prijs waren. Het fratertje is dan ook een heel lief zangertje, terwijl de papenzang heel beperkt is. Wanneer we een goed papenjaar hadden en er werden er een paar dagen heel wat gevangen zei de koopman al gauw "morgen alleen rooie". Met andere woorden wij konden de popjes niet meer kwijt en die lieten we dan in het vervolg maar vliegen nadat we eerst de rode uit het net hadden gehaald. Het is mij dikwijls opgevallen dat er zo weinig mooie rode, dus goed uitgekleurde mannetjes bij waren. Dit zijn de overjarige mannetjes en die schijnen niet graag met de jongen mee te trekken. Hoe het komt dat men niet grote partijen overjarige blanke paapjes ziet, begrijp ik niet.

Sneeuwgorzen of zogenoemde zeeputters vingen we ook vrij veel en die kan men ook bij hoge winden met heldere lucht verwachten. Ik wil niet zeggen, dat deze vogels er bij ander weer niet zijn, maar bovengenoemd weer hebben ze toch het liefst. Die gorzen hebben een eigenaardige gewoonte. Wanneer zij aankomen, soms hoog, soms laag, en door onze lokkers zijn aangeropen, vallen zij gewoonlijk niet óp het net maar er naast en lopen dan van kluitje tot kluitje, telkens luwte zoekend, naar het net toe. Wanneer wij nu op het open net een paar graszoden omgekeerd geplaatst hebben, zullen wij daarmee voordeel hebben. De zeeputters zullen spoedig achter die zoden beschutting zoeken. Bij harde wind kan men die beweging duidelijk waarnemen. Zo hebben alle vogels hun eigenaardigheden. Rietgors en geelgors doen het niet. Ik denk dat de sneeuwgorz deze gewoonte in zijn koude geboorteland heeft aangenomen. De sneeuwgorz heeft de gewoonte langs de kust te trekken en we zien deze

vogel op een polderbaan veel minder. De roep lijkt op “tjop-tjop”, net alsof het geluid uit de verte komt, terwijl ze al vlakbij zijn. Wanneer men er 25 stuks van op één dag ving was dit niet buitengewoon. Ook Franse leeuwerikken of strandleeuwerikken werden op het open net gevangen. Van deze vogel kan men in het geheel niet zeggen welk weer hij vraagt. Juist wanneer men ze in het geheel niet verwacht, staan ze voor onze neus en kunnen we er mooie klappen in doen. De strandleeuwerik is ook een vogel die graag de kust langsvliegt en op polderbanen worden ze dan ook veel minder gevangen dan in het duin. Sommige jaren waren ze er heel veel en andere jaren ziet men ze bijna niet. Met de kruisbek is het net zo. Soms ziet men er geweldig veel en dan jarenlang geen enkele. De kruisbek is een vogel, die zich gemakkelijk laat vangen, zowel op het open net als op de druip. Wanneer er wat gevangen waren, was de prijs er gauw af want voor de kooi is het een vogel van geringe waarde.

Het open net is uitstekend geschikt voor kneuen en daarom wordt dit net ook wel kneuennet genoemd. De kneuen zijn ook gesloten vliegers. Zij vliegen nooit zo verspreid uit elkaar als de vinken. Als nu zo'n partij kneuen in ons open-net-gehoor komt en we hebben daar een goede zangkneue op staan, dan zal men dadelijk de partij zich zien sluiten en buigen en wenden boven ons net. Als onze kneue nu blijft zingen en niet kliegt, kunnen we er zeker van zijn dat zo'n partij ons slag geeft. (Tussen twee haakjes, de uitdrukking een goede slag slaan is zeker ook van de vinkenbaan afkomstig.) De kneuen trekken het liefst bij lage winden, matige windsterkte en zonnig weer. Bij windstilte is er bijna geen trek, ook al is het midden in het seizoen. Alle vogels hebben wind nodig om te vliegen. Ook bij mistig weer zal de vangst gering zijn. De oude vinkers zeiden dan een mooi gedicht. “Is er 's morgens al damp, is voor je beurs de kramp. Is er geen wind, blijf dan thuis bij je kind.”

En nu wat over het spreekwenvangen. Gewoonlijk hebben we op het spreekwennet twee lopers en een vogel op de wip. Men zorgte echter, dat er geen stoters bij zijn, want als zo'n loperspreek een ruk aan de haam geeft, terwijl juist een bos spreekwien wil insteken, dan is het mis en nog voor men er op bedacht is zijn ze al weg. Wanneer zo'n loper een week nadat hij gevangen is nog zit te stoten, knip hem dan maar gerust de haam af en laat hem vliegen. Want dan is gebleken, dat hij voor de vangst niet geschikt is. We moeten gave, gezonde en vooral rustige vogels hebben. Met lage winden, vooral Zuidenwind, vliegen de spreekwien gaarne. Soms laag, soms hoog, al naar de windsterkte is. Bij sterke lage winden gebruiken we de vluchtdeur. Bij matige sterke wind vliegen ze op matige hoogte, juist wat we moeten hebben. Ze kunnen

ons leven dan op een behoorlijke afstand zien en als ons spreekwennet nu op een bergje ligt, zodat het iets boven de andere grond uitkomt, zal ons dit zeer ten nutte komen. Ook spreekwien zijn gesloten vliegers, vooral als er goede trekdrift in zit. Zij kunnen dan wel met een vaart van 50 kilometer per uur door de lucht suizen en het is dan een zeer schoon gezicht als zo'n partij plotseling inhoudt, zodra zij ons leven gezien heeft. Zij buigen dan in verbazingwekkende orde om, om daarna in te steken. We kunnen er dan heel mooie tikken onder doen en een slag van 50 stuks tegelijk is geen zeldzaamheid.

Het is van groot belang, dat er geen vee in de buurt van het spreekwennet loopt, want dan zal de vangst gering zijn, daar deze vogels graag bij het vee lopen om de door het vee ingetraptte kuiltjes af te zoeken naar wormen en insecten. Het is gewoon een ramp, wanneer men koeien in zijn omgeving heeft lopen. Iedere partij spreekwien, die men aangewipt heeft, schiet door naar de koeien en voor een flinke slag krijgt men geen kans. Bij zoekende wind, bijvoorbeeld als de wind van Zuid naar West geruimd is, vliegen de spreekwien ver uit elkaar. Wel in volkomen orde, maar niet gesloten en dan hebben we nog veel meer last van het vee, daar de

partijen dan veel langer bij de koeien vertoeven dan anders en met hun drukte en beweeglijkheid de nieuwe troepen veel beter aanlokken dan wij met onze drie lopers. Daar men op een duinbaan nooit last van vee heeft, kan men daar gewoonlijk meer spreeuwen vangen dan op een polderbaan. Op de dagen dat deze laatste vrij van vee is, kunnen we hem echter ook raken en ééns heb ik er op één dag 514 bij hun kleed gekregen. Dit is mijn hoogste spreeuwendag geweest. Ik was toen alleen op de baan en heb gelopen dat mijn tong op mijn derde knoopsgat hing. Zo gaat het altijd lang niet maar 250 stuks haalt men op een goede trekdag toch gemakkelijk. Aan zeer grote partijen spreeuwen hebben we niets. Die kijken ons leven niet aan en suizen ons in lange slierten voorbij. We moeten het hebben van de kleine bosjes van niet meer dan honderd stuks. Het spreeuwen vangen is iets waar pit in zit. Men hoeft niet lang te wachten om te weten of we wat uit zo'n partij krijgen want het is zó gebeurd. Ze doen het of ze doen het niet, er is geen getreuzel. Dit maakt het spreeuwen vangen zo interessant. Er waren dan ook veel bezoekers die alleen kwamen om spreeuwen te zien en te helpen vangen. Ik herinner me nog zeer goed hoe dominee X om het hardst liep naar het spreeuwennet en mij flink hielp om zo vlug mogelijk de volgende slag te kunnen slaan. Bij Noordenwind komen ze gewoonlijk hoog aanzetten, staan op ons wipleven en zeilen toch door. Bij hetzelfde weer zijn ze ook wel eens goed te vangen. De spreeuwen en ook de vinken werden voor het grootste deel in België verhandeld. Weliswaar was het spreeuwendagen in Nederland verboden, maar de meesten deden het toch. Er lette bijna niemand op en de verleiding was groot. Afgezien van de goede prijs welke zij opbrachten, gaf het de vanglust zoveel bevrediging. Behalve spreeuwen werden er op dit net ook leeuwerikken gevangen, maar in veel geringer aantal. Met Westenwind zal men over het algemeen de meeste leeuwerikken zien en soms komen ze dan in zeer grote partijen door. Dit duurt gewoonlijk maar een paar dagen en dan is het weer stop. De manier van vangen met het fluitje heb ik reeds beschreven.

De vluchtdeur of winddeur wordt alleen bij sterke lage winden uitgelegd wanneer de vogels laag boven de grond trekken. Als zij juist de goede richting naar ons net hebben, kunnen wij er zeer grote slagen mee doen. Een oude kennis van mij deed eens een slag van 158 vogels tegelijk. Dit is natuurlijk een bijzonder grote tik geweest, maar 50 stuks en meer heb ik zelf ontelbare keren met de winddeur geslagen. Het werk met dit net is zeer gemakkelijk. Men moet op het juiste ogenblik weten te slaan, dat is alles. Lokvogels hebben we er niet op, die zouden dan ook in geen enkele vorm van dienst zijn. Het is jammer, dat het in de trektijd niet zo heel dikwijls voorkomt, dat men de winddeur kan uitbrengen. Als de wind er voor geschikt is, is er meestal geen trek. En als er wel trek is, dient de wind ons weer niet. Op de enkele dagen dat trek en wind ons beide dienen is het echter raak op de winddeur. De vogels komen dan bos aan bos laag aanzetten en wij kunnen de ene partij na de andere slaan. Het zijn gewoonlijk spreeuwen, leeuwerikken, koperwieken, kramsvogels enz. Dan is het lopen op zo'n dag en er is gerust werk voor drie of vier man. Maar gewoonlijk was men dan alleen, want het weer is op zulke dagen niet mooi en liefhebbers blijven dan weg. Wanneer wij circa half November de grote vloot gehad hebben, komen er toch nog een paar dagen dat er veel Piepers en Tuimeliërs (Boomleeuwerikken) vliegen. Dat heb ik althans menig jaar opgemerkt en met mij vele anderen. Wij noemden dit de napret en meestal hield die met lage winden lang aan. Wanneer er zo tegen half November een koude Noord-Oosten wind opstak en het begon wat te vriezen, gebeurde het wel, dat er een trek van achteren kwam. Dan kwamen er namelijk veel vogels terug. Weliswaar lang niet zoveel als de gewone trek van voren ons bracht, maar er vlogen toch voldoende vogels om ons een goede dag te bezorgen. Vroeg in de morgen hoeven we dan niet te beginnen, de terugtrek begint pas circa negen uur. Al onze lokvogels staan goed beschut aan bordjes achter de baan en in de grond naast onze lopertjes hebben wij een stukje glas gestoken om ze te beschutten. Op de druip hebben wij een waterbak geplaatst met pekelen er in, omdat dat niet gauw bevriest. De bak is zo opgesteld, dat, als wij van de hut uit aan een touwtje trekken de bak wat schommelt en het water in

beweging komt. Als er straks vogels komen zullen die wel dorst hebben en spoedig geneigd zijn bij het water neer te strijken. Bij hoge wind vliegen de vogels laag terug en dan krijgen wij sijsjes, paapjes (barmsijsjes), fratertjes enz. altijd laag in het hout. Het is dan zaak onze lokkers zó te plaatsen, dat er grote kans bestaat, dat wij de te vangen vogels juist boven ons sijenleven krijgen waar ook ons water staat te schommelen. De druip was voor deze vangst de hoofdzaak, doch op het open net deden wij soms ook wel mooie slagen. Het spreekwennet werd meestal en de winddeur altijd binnengehouden, want voor deze spullen was er geen werk. Nog kan ik niet onvermeld laten, dat er wel eens van die terugtrekdagen waren, dat er plotseling geweldig veel vogels terug kwamen, waaronder grote bossen spreekwennet en dikwijls lijsters ons noopten zo vlug mogelijk de lopers daarvan uit te brengen. Het is mij wel gebeurd, dat ik deze maar in de haast op het open net had geplaatst, gewoon maar tussen de kooitjes van putter, kneu, frater, barmsijs en vinken. Vinken zag je dan bos na bos terugkomen. Wanneer zo'n partij vinken in het hout kwam wippen, moest je nooit lang wachten, maar vlug een tikje doen als er een paar op de baan vielen, want lang bleven ze nooit.

Er kwamen nu veel stille dagen, maar ook die waren prettig. Vooral als er nieuwe bezoekers waren die gedoopt moesten worden. Dat ging zó. Er kwam een ringmusje in het hout. Dan werd er met veel drukte tegen de nieuwe bezoeker gezegd "O, beste meneer, wees doodstil. Als ik die vogel vang is mijn dag goed." Wat is dat dan voor een vogel was gewoonlijk het antwoord. "Wees toch stil meneer, niet praten." Zo werd met alle mogelijke smoesjes de spanning verhoogd en wanneer dan zo'n musje geslagen werd holden we naar buiten en de nieuwe bezoeker holde altijd mee. Met bevende handen haalden we het musje onder het net vandaan en liepen dan zenuwachtig naar de dopeling toe en zeiden "och beste meneer, houdt U dat vogeltje even vast, dan kan ik de netten weer overgooien." Nu is zo'n ringmusje een gocheme klant en wanneer men het niet kent, weet het altijd uit je handen te vliegen. Eerst houdt het zich doodstil en dan ineens met een ruk is het weg. De nieuwe bezoeker weet dat niet en pakt het groots aan. Erg gelukkig dat men hem zoveel vertrouwen schenkt. En dan ineens is het mis en pats daar gaat het vogeltje. Duizend verontschuldigen en hoe het toch wel kwam. Na de uitleg zat de vrolijke stemming er weer in. Zo was er ook het smoesje met de keep. Keepen zijn erg bijterig en als men nu een keep gevangen had, dan zei men "het is toch eigenaardig van die vogels, dat zij altijd zo naar uien stinken. Nu moet U toch eens ruiken." Zo'n dopeling deed dat altijd en pats daar had de keep het puntje van meneer zijn neus te pakken. Dan was het weer gieren van de pret. De wel gedoopte liefhebbers die er bij waren, deden altijd flink hun best om te bereiken dat de nieuwelingen er flink in zaten. Er komen nu vele dagen met slecht weer zodat wij in het geheel niet kunnen uitleggen. Wij komen alleen buiten om de lokvogels wat frisse lucht te geven, daar blijven zij gezond bij. Zodra wij echter het geluk hebben dat er een goed pak sneeuw uit het Zuiden valt (je kunt het gewoonlijk al enige tijd van tevoren ruiken) maken wij, dat wij er vroeg bij zijn. Op de druip en de open netten maken wij flinke schone plekken, want dadelijk als de zon wat hoger staat, zullen wij trek zien van de zogenaamde vluchtelingen. Je ziet dan weer van alles en dikwijls kan men de winddeur uitleggen voor spreekwennet, leeuwerikken en veldtjakkers. Bij goede sneeuwdagen heb ik zoveel trek uit het Oosten en Noord-Oosten meegemaakt, alsof het een drukke najaarstrekdag betrof. Wij maakten dan goede dagen. De gevangen vinkachtigen waren gewoonlijk nogal zwak, zodat men ze goed verzorgen moest. Lekker warm in de hut zetten, goed in het licht en volop eten en drinken. Gewoonlijk duurde de trek niet langer dan van 9 uur tot 1 uur 's middags. Zulke sneeuwdagen waren van buitengewone schoonheid. Het was net of men de vogels door de stille ijle lucht van veel groter afstand hoorde aankomen dan bij gewone trekdagen. Als het Februari geworden is, komen er op mooie zonnige dagen en bij Zuid-Oosten wind al wat leeuwerikken terug. Zij laten zich dan gewoonlijk makkelijk vangen. In het laatste van Februari zijn ze al geneigd hun broedplaats in te nemen. Als zo'n leeuwerik het in zijn kop krijgt om zich in onze omgeving te vestigen,

kunnen we daar heel veel last van ondervinden. Want hij zal dan alle aankomende leeuwerikken bij ons vandaan vechten, waardoor het ons bijna onmogelijk wordt trekkende leeuwerikken te vangen. Het is dus zaak hem zo spoedig mogelijk te pakken te krijgen. Daar hij zich op het open net niet laat vangen, maken wij van zwaar ijzerdraad een vierkant raampje, bij voorbeeld van 20 x 75 centimeter, waarvan we de uiteinden aan elkaar solderen en dat wij met net bespannen. Nu letten we goed op waar de stand- of "houw"-leeuwerik zijn stand- of broedplaats heeft. Wij plaatsen ons netje nu midden in zijn gebied, steken het met ijzeren pluggen vast, doch zó dat het draaibaar is en bevestigen er een flink lang treklijntje aan. Nu nemen wij onze beste leeuwerik-loper en plaatsen die tegen het netje aan. De houw-leeuwerik zal dadelijk met onze leeuwerik komen vechten, zodat wij hem gemakkelijk pikken kunnen en de wond is genezen. Totdat er zich weer een andere vechtersbaas op ons terrein vestigt. Ook riet- en geelgorzen zien wij nu al terug komen en daarom hebben wij net zoveel vogels achter de baan geplaatst als er voor. Spreeuwen willen wij niet meer vangen omdat die niet meer te verkopen zijn. Daarom hebben wij in Januari onze looper-spreeuwen al laten vliegen, na vooraf hun haam te hebben afgeknipt. Deze spreeuwen zijn dan gewoonlijk erg mak geworden en blijven nog lang bij de baan. Menigmaal liet ik ze 's avonds weer binnen. Gewoonlijk blijven deze vrienden tot half April en dan zijn zij ineens spoorloos verdwenen.

Eens kwam zo'n spreeuw mij in September weer opzoeken. Ik herkende hem dadelijk aan zijn kruisbekje en aan zijn brutaliteit. Ik heb hem toen weer opgevangen en hij heeft mij de gehele winter vergezeld tot hij in Februari zonder het minste voorteken plotseling dood ging, wat mij heel erg speet. In Maart komen er al meer kneuen en gorzen en zo nu en dan een vinkje. Maar pas omstreeks de helft van deze maand komen zij met mooie partijen aanzetten. Het is eigenaardig, dat vinken dan gewoonlijk in de middag komen en nog liefst bij Zuid-Oosten wind en miezerig weer. Gewoonlijk zijn zij dan zeer goed te vangen. Er zijn maar een paar middagen, dat er dan druk vinken vliegen en het is nauwelijks een honderdste deel van wat wij in het najaar aan trek gezien hebben. De enkele zijden die wij vangen zijn bijzonder mooi geel, maar stug en moeilijk in leven te houden evenals de kneutjes. Zij zitten zingend in de kooien dood te gaan. Alle vogels zijn nu prachtig op kleur, behalve de enkele putters die we vangen. Die zijn klein en vuil van kleur, net of zij zo uit de schoorsteen gekropen zijn. April is de maand, dat wij uitleggen. Op de druip hebben wij wat meelwormen staan en vangen alle dagen insecteneters. Zij komen bijna ongemerkt van achteren in het hout, zien de meelwormen draaien die op een speld gestoken staan en in een wip zitten zij op de baan. Op die manier vangen wij alle soorten, tot zelfs klauwierien toe. Deze maand is kneuenmaand. Wij zien ze dan in mooie partijen, waaronder ook zo nu en dan een man, koperkleurig op de plaatsen waar het robijnrood moet zijn. Ik weet niet hoe dat komt. In het laatst van de maand laten zich ook nog wel de wilde tortelduifjes vangen, die komen dan heel rustig in de hel zitten. Na een kwartiertje onbeweeglijk gezeten te hebben, komen zij pardoos op de baan zeilen. Die vogels zijn heel voorzichtig. Bij het minste leven dat uit de hut komt zijn ze weg. Nu is het tijd, dat wij de vogels die we houden willen, nog eens extra gaan keuren. De goede nemen wij mee naar huis om ze voor de muilt klaar te maken. En hiermede is het baanvinken voor dit seizoen afgelopen."

Een bezoeker van een werkende vinkenbaan

Jac. P. Thijsse bezocht in 1904 nog een vinkenbaan en vermoedelijk de baan die hierboven is beschreven. Hij schrijft daarover in zijn boek "Het Vogeljaar".

"In het drukt van den trektijd bezondigde ik er mij wel eens aan, dat ik den morgen op een vinkenbaan ging doorbrengen. Het vinken is een oud en eerwaardig vermaak. De vinkenbaan, waar ik wel eens heenging, is bijna honderd jaar geleden aangelegd door een minister, die hier verpoozing kwam zoeken voor voor zijn staatszorgen. Het huisje ligt prachtig aan de noordzijde van een flink dennenbosch en is zelf geflankeerd door twee rijen elzen, esschen en ander laag struikgewas. Voor het huisje strekt zich een groote duinvlakte uit, begroeid met allerhande hout, aan de oostzijde begrensd door een nobele duinhelling, die opstijgt tot een der hoogste toppen uit de omgeving. Die helling vormt één gaaf geheel, slechts heel weinig geaccidenteerd en schaars begroeid met ijle abeeltjes en lage meidoornstruiken. Naar het noorden gaat de omtreklijn snel omlaag en verdwijnt achter hoog berkenbosch. De westzijde is minder grootsch, maar uiterst bekoorlijk. Daar liggen heuvels klein en groot, van allerlei vorm en richting, een wisselend spel van lijnen en vlakken. Enkele zijn geheel bekleed met 't heldergroene mos der duinen, andere zijn grijs van 't rendiermos. Hier steken zware peppels hun bezemtakken in de hoogte, ginds wuift een groote uitgebloeide asperge met duizenden roode kraalbessen. Door de duindoorns op de verste kling gaat een witte streep; 't is het pad, dat leidt naar andere bloemrijke valleien en frissche heuvelen. Heerlijk is het, dit alles te zien, gezeten op de overdekte bank aan de voorzijde van het huisje. Een eerste-rang-plaats op dit vogelkundig schouwtoneel. Rechts en links zitten de beide vinkers in hun blauwe kielen, den scherpen blik gericht naar 't punt waar "ze" vandaan moeten komen, de hand aan de roerlijn, het oor gespist om ieder geluid op te vangen van de waarschuwings- en lokvogels. De lokvogels zitten in kleine kooitjes, op paaltjes in rijen voor het huis. Sommige hunner zijn tijdelijk blind doordat de oogleden zijn dichtgeschroeid. Later kunnen ze weer zien. De waarschuwingsvogels staan wat hooger, die hebben allemaal hun ogen wijd open. Het zijn vinken, kepen, sijsjes, een ringmusch, een putter en verder van alles wat er te verwachten is. In een groote kooi vlak voor onze bank klauteren een drietal kruisbekken. De zon is pas op en spreidt een lichtnevel over de groote helling rechts. De witte stammen der berken komen heerlijk uit tegen het duister purper van hun bladerlooze takken; het mos der westelijke heuvels blinkt als goud. Over het berkenbosch gaat een onafgebroken stroom van bonte kraaien van het westen naar het oosten. Zij hebben in de duinen overnacht en gaan nu landwaarts in aan hun werk.

"Pink, pink", roept een van de waarschuwers. Een lokvogel schettert zijn slag, een paar andere volgen. Door den lichtnevel kunnen wij moeilijk zien, maar we hooren "juup, juup, juup" van een heelen troep vinken in de lucht. De vinkers trekken aan de roerlijnen en brengen zoo beweging in 't half dozijn vogels, die met kleine touwtjes aan het eind van elke lijn vastgelegd waren en daar tot nu toe onopgemerkt rondliepen. Nu spreiden ze vleugels en staart en dat is een heele drukte. Tegelijk gaan de lokvinken op de baan ook "pink, pink" roepen en nu zien wij ook een heelen troep kleine vogels door de lucht schieten rechtstreeks naar ons huisje, en weldra zitten ze voor 't meerendeel in de struiken achter de baan. Het is een lokken en slaan zonder ophouden, een drukte, die een levendige tegenstelling vormt met de stilte van zooeven. De vinkers hebben nu ieder het oog voor 't kijkgat, om te zien of de trekvogels uit de struiken op de baan komen, waar een paar tamme vinken rondstappen tuschen de gerst, die er mild is gestrooid. Ja, ze trippen van de twijgen in het zand en weldra loopen op iedere baan een aantal mooie manvinken met wat kepen er tusschen. Die zijn wat grooter dan de vinken, hebben mooie blauwzwarte koppen, veel roestrood aan borst en vleugels en wit aan 't eind van den rug. Als er genoeg zijn naar oordeel zetten de vinkers zich op den trekstoel, nemen het trekhout in handen en halen met een forschen ruk de beide netten over, die aan weerszijden van de baan lagen en nu over de vinken ineenslaan. Geschreeuw en gefladder, de vinkers stormen naar buiten op de netten, halen de vinken onder de netten vandaan en doen ze in de kooien. Dan neemen ze een krijtje: de ene schrijft 11, de andere 15, want er wordt zorgvuldig aantekening gehouden van

alles wat gevangen is. Nu worden de netten weer opengeslagen en weldra zitten de vinkers weer met de hand aan de roerlijn, het oog omhoog, wachtend op de nieuwe vlucht. Dan komt opeens om den noordkant van den grooten heuvel een heele troep vogels nogal hoog in de lucht, snel vliegend, een colonne van veertig breed en drie diep. Onze lokkers zwijgen. De trekkers spreken ook een andere taal: ze roepen "tri,tri,tri" of "sri, sri" en als ze over ons heen gaan, zien we aan hun lichten onderkant en roode flanken, dat we met koperwieken te doen hebben. Die vallen niet in de elzen, maar gaan een valleitje verder waar de roode vruchten van de kardinaalshoedjes ze aantrekken, of, als het lijden kan, vliegen ze nog een half uur voort. Opeens een hevig geschreeuw van de kooivogels, dan een doodelijke stilte, dan weer een gil van den kruisbek en voor de vinker naar het geweer gegrepen heeft, schiet opeens een sperwer tusschen ons en den kruisbek door, grijpt een der baanvinken, maar daar die met een kettingkje vastzit, kan hij hem niet meekrijgen en het arme dier komt met den schrik vrij. Al die vogels, vinken, kepen, koperwieken, kraaien en anderen komen door dezelfde opening in de duinen. Je zoudt niet denken, dat twintig meter hooger of lager voor de vogels nog verschil zou maken; toch is dat zoo. Ik denk dat ze zoo laag vliegen, om snel in het kreupelhout te kunnen verdwijnen wanneer een roofvogel hen overvalt. Maar de roofvogels kennen de kaart van 't land al even goed en zitten altijd in de buurt van den bergpas op den uitkijk. Overdag sperwers, buizerden en valken, 's avonds de uilen. Nu is het volstrekt niet noodig om juist op een vinkenbaan te gaan zitten als je iets van vogeltrek wilt zien. Je leert de plekjes gauw genoeg kennen."

Zangwedstrijden voor vinken

Zangwedstrijden voor vinken

(Overgenomen uit het maandblad "de witte spreeuwen" van 1988).

Op de agenda van de Gentse feesten van dinsdag 19 juli 1988 staat om 09.00 uur een wedstrijd voor "ziende" vinken gepland. Alhoewel het dan al meer dan zestig jaren verboden is om vinken blind te maken, spreekt men nog steeds over een wedstrijd voor "ziende" vinken. Men moest in de afgelopen tijd andere oplossingen zoeken om de vinken elkaar niet te laten zien. Daarvoor werden in eerste instantie de vinkenkooien met een witte doek afgesloten en later werd de glaskooi ontworpen. We zullen af en toe de echt Vlaamse termen tussen haakjes zetten omdat die zo nauw verbonden zijn met de vinkenwedstrijden (vinkenzettingen). In de agenda ziet men dat de wedstrijd aanvangt om 09.00 uur. Dit is het meest gebruikelijke uur voor een vinkenwedstijd alhoewel de laatste jaren ook de namiddagzettingen aan populariteit winnen. Het aantal gezongen liedjes ligt dan meestal lager. Reeds in 1596 wordt in een oorkonde van de stad Ieper over een vinkenwedstrijd geschreven op de eerste zondag in mei van 06.00 uur tot 07.00 uur 's morgens. Daarna werden de vogels in de kerk gezegend. De vinken zaten in een notenlaarhouten kooi met aan de voorkant "katvrij" traliewerk. Om de vogels rustig te houden werden ze blind gemaakt door het dichtlassen van de oogleden. Verder leek een wedstrijd vrij goed op wat we nu kennen. De vogels werden op een stille plaats, toen uiteraard gemakkelijker te vinden dan nu, op de grond geplaatst met een tussenruimte van 8 voet (ongeveer 2,40 m). Het liedje of de slag moest eindigen op "siskewie" en het aantal liedjes werd op een zwarte stok (de latte), te vergelijken met een stokmeter, aangestreept. Tijdens het opmaken van de uitslag werden allerhande volksspelen zoals zaklopen, lepelkoers e.d. ingericht. Pas rond de middag werden op een plechtige manier, in aanwezigheid van magistraten, notabelen en de fanfare de prijzen uitgereikt. Op dergelijke grote wedstrijden werd per groep van vier vinken (een peloton) gespeeld. Iedere vereniging vaardigde vier eigenaars (vinkeniers) van de beste vinken af. Aangezien de verplaatsingen te voet gebeurden werd dikwijls de avond ervoor al vertrokken. De "siskewie"-slag wordt ook

nu nog de Vlaamse slag genoemd. De vinkensport was vooral populair in het huidige Oost- en West-Vlaanderen. Het verbieden van het blindmaken van de vinken had natuurlijk een weerslag op de vinkensport. De oudere vinkenliefhebbers konden zich hiermee moeilijk verzoenen doch nadat men inzag dat ook “ziende” vinken het behoorlijk deden kreeg de vinkensport een nieuwe bloeiperiode. Oost- en West-Vlaamse arbeiders die in Antwerpen of Brussel gingen werken of er zich eventueel ook vestigden, brachten de vinkensport naar de provincies Brabant en Antwerpen. Ook Limburg werd voor de vinkenliefhebberij warm gemaakt. In Wallonië (Luik-Verviers-Namen) wordt op een afwijkende manier gespeeld. De vinkenzang wordt heel ruim beoordeeld. Iedere afzonderlijke slag wordt geteld en de kooien staan niet op de grond doch worden opgehangen op 1,80 m hoogte op een afstand van 40 cm van elkaar aan een soort lattenwerk. Men zou kunnen stellen dat in het vlakke gedeelte van België de siskewieslag (Vlaamse zang) de enige geldige is en dat men elders, in de meer heuvelachtige streken, heel wat ruimer is in zijn beoordeling. De Algemene Vinkeniersbond aanvaardt enkel de Vlaamse zang. Vinken met een andere slag noemt men “Walen”. Deze “Walen” kunnen wel verleerd worden aan de hand van een goede voorzanger of zoals nu veel gebeurt met een geluidscassette. Ze hervallen echter in hun moedertaal als ze opnieuw een soortgenoot horen.

We bekijken nu eens “live” een vinkenwedstrijd zoals er per seizoen duizenden worden gehouden in Vlaanderen. Na de inschrijving in het clublokaal, een plaatselijk café, en de uitloting van de standplaats begeven de liefhebbers zich naar de plaats van de wedstrijd. Meestal is dat een rustige veldweg die verkeersvrij is gemaakt en waarop met witte verf de plaatsen van de kooien zijn aangeduid met daarnaast een volgnummer. Als alle vinken op hun plaats staan in de rij (de reke) is het enkel nog wachten op het startsignaal van de commissaris. De afstand tussen de kooien bedraagt 2,40 m en tussen kooi en tekenaar – hij die het aantal liedjes noteert – bedraagt 1,25 m of de lengte van de aantekenstok. De liedjes worden hierop genoteerd. Aangezien er 200 liedjes per kant kunnen genoteerd worden gebeurt het zelden dat een tweede stok moet worden gevraagd. Vinken die meer dan 800 slagen zingen op een uur zijn immers een zeldzaamheid. Bij een vogel die zeer zachtjes zingt (een laagzanger) is het toegelaten tot op 60 cm van de kooi te gaan luisteren. Dit moet echter bij de inschrijving meegedeeld worden. Als iedereen klaar staat worden meestal drie seinen gegeven. Kleine verschillen zijn naargelang de streek mogelijk. Eerste sein “Vogels van de grond”. De vinkenier heeft nu de kooi in de hand. Tweede sein “Vogels op de grond”. De kooi wordt op de aangestipte plaats neergezet en de vinkeniers schuiven één plaats naar rechts. Zo tekent men de vogel van zijn buurman maar heeft men ook nog controle op de tekenaar van zijn eigen vogel. Derde sein “Tekenen”. Vanaf nu mag de kooi niet meer aangeraakt worden. Precies één uur na het derde sein wordt het einde van de wedstrijd aangekondigd door het eindsignaal “Regels neer” of “Regels aan de grond”. Bij grotere zettingen wordt ook gebruik gemaakt van een vlag. Bij slecht weer heeft men vanaf 30 minuten een geldige wedstrijd. Het aantal liedjes wordt dan vermenigvuldigd met vastgestelde coëfficiënten. Bijvoorbeeld 30 x 1,9, 31 x 1,842, enzovoort. Aangezien één plaats wordt opgeschoven, staat er dus niemand bij de eerste vogel. Deze wordt getekend door een door de inrichters aangeduide persoon. Het eerste half uur van de wedstrijd verlaat niemand de rij (de reke). Daarna kan de eigenaar aan de tekenaar toelating geven om niet langer bij de kooi te blijven als bijvoorbeeld de vogel het vertikt om te zingen. Wanneer aan de juistheid van de zang wordt getwijfeld, komen de inrichters die beluisteren. Vinken met een afwijkende slag kan men laten keuren door een gewestelijke zangcommissie of door een zangkeurraad. Die levert dan een zangkaart af waarop de aanvaarde en de niet aanvaarde slagen van de vogel staan genoteerd. Deze zangkaart wordt dan bij de inschrijving voorgelegd evenals een eigendomsbewijs waaruit blijkt dat men in regel is met de Belgische vogelwet.

**Vinkenconcours Izegem
(West-Vlaanderen), 1980**

Bij grote wedstrijden is een aparte uitslag voor eigen kweek vinken. Na de wedstrijd komt men terug naar het clublokaal waar menig glaasje gerstenat wordt genuttigd en eventueel nog een gratis hapje wordt aangeboden. Tweederde van de deelnemers krijgt een geldprijs en (meestal) plastic of (soms) zijden bloemen. Bij grotere evenementen worden ook wel eens trofeeën en bekertjes uitgereikt. De geldprijzen schommelen meestal tussen 120 BF (f 6,50) voor de eerste en 30 BF (F 2,50), wat precies overeen komt met het inleggeld, voor de laatste. De geldprijzen komen van een vast bedrag dat door de inrichtende maatschappij ter beschikking wordt gesteld samen met het inschrijvingsgeld van de deelnemers. Ik hoop een goed beeld te hebben gegeven van een oude populaire tak van de vogelliefhebberij in Vlaanderen. Noem het gerust folklore. U zult er de rechtgeaarde vinkenier niet mee kwetsen. Tenslotte kan ik u alleen maar aanraden om, als de gelegenheid zich voordoet, eens zo'n vinkenzetting bij te wonen. Karel en ik waren in juli 2005 in Pittem op bezoek bij André Demeijere. Die heeft een vinkenkooienmuseum met een honderdtal verschillende vinkenkooien uit diverse streken van België. Hij is in het bezit van een vijftal kooitjes uit de beginperiode van de zangwedstrijden de zogenaamde "kattebeten". Dat zijn kooitjes die werden gebruikt bij zangwedstrijden voor blinde vinken. Die konden dus geen gevaar zien aankomen en daarom was zo'n kooi voorzien van een dubbele rij tralies. Echt juweeltjes van volkskunst. Wij konden zo'n kooitje van hem overnemen. 's Avonds hebben we een zangwedstrijd voor vinken bijgewoond. Prachtig om te zien hoe hele straten worden afgezet om dit volksvermaak te kunnen laten voortbestaan. De zang die we er hoorden was niet bepaald de vinkenzang die wij prefereren want de slagen zijn daar zeer kort. "Wiet wiet suskewiet" en ze zijn klaar. Er worden veel plaatselijke regeltjes gehanteerd. Als een vink tweemaal aaneengesloten bovenstaand liedje zingt telt dat voor één. Ze noemen dat een "dubbelslager". Ze hebben ook nog een "toekapper" die zingt "wiet wiet suskewiet-wiet-wiet". Ook dat wordt voor één slag gerekend. Op de kooi staat een plaatje met de naam "toekapper". Dat is door de organisatie uitgegeven aan het begin van het seizoen en moet op de kooi blijven zitten om de teller te informeren over het soort vink dat in de kooi zit. Wij kwamen nog een heel uitzonderlijk exemplaar tegen dat aan het eind van de slag maar liefst vijf keren "wiet" produceerde. Elke vereniging in de buurt, en daar zitten er 15 vlak bij elkaar, maakt voor de zomeravonden zijn eigen regels voor de wedstrijd. In dit geval zou de hoofdprijs vallen op de vink die tussen de 390 en 410 slagen ging maken. Pas aan het eind van de wedstrijd wordt in het stamlokaal precies het getal getrokken. Als dat bijvoorbeeld 392 zou zijn dan hebben alle vinken die meer hebben gezongen geen prijs. De hoofdprijs gaat dan naar de vink die 392 slagen heeft gemaakt of naar degene die er aan de onderkant het dichtst bijzit. Een model om ook kleinere jongens aan de beurt te laten komen en niet het hele jaar de prijzen naar de grote zangers te laten gaan. Mooi om mee te maken. André had ons eerder die dag de zang laten horen van de kampioen van België van dit jaar. Die maakte in een uur tijd maar liefst ruim 1800 slagen. Een prachtig verhaal was er ook nog van een man uit de buurt die in een in grote volière een bastaardsijsjes had gekweekt. In die volière zat ook een zingende vink. Een van de bastaardsijsjes zong toen het was opgekooid alleen maar de vinkenzang. En in een flink tempo want het maakte 20 slagen per minuut waar iedereen bijstond.

Op de tentoonstelling in februari werden de vinken niet alleen op schoonheid gekeurd

Het is een traditie van jaren dat op de tentoonstelling in februari de vinken al zingen. En vooral op de zondagmorgen komen daar heel veel liefhebbers van vinkenzang uit Tilburg en de wijde omgeving op uit. De vinken zijn door de leden van de club al beoordeeld op hun zang. Er wordt op twee manieren naar de vinken geluisterd. Er is een prijs voor de vink die de beste slag laat horen en er is een prijs voor de vink die de meeste slagen per uur maakt. Ze worden dus beoordeeld op kwaliteit en kwantiteit. Het keuren op kwantiteit is boven omschreven. Het keuren op kwaliteit gebeurt als volgt. Het aantal vinken wordt ingedeeld in

b.v. vier groepen. Er worden ook vier keurmeesters aangewezen. Elke keurmeester luistert een kwartier naar de vinken in elke groep. Hij beoordeelt in elk vak de vinken op de kwaliteit van de gebrachte slagen en kent daar punten aan toe. De beste mag maximaal 30 punten krijgen en elke vink die heeft gezongen krijgt zo een bepaald aantal punten. Na een kwartier moeten de briefjes waarop de punten staan vermeld worden ingeleverd en schuift de keurmeester naar een volgend vak. Elke vink krijgt op die manier 4 x een aantal punten. Als van vier keurmeesters de punten per vink zijn opgeteld weet men welke de beste vink wordt gevonden.

Zaken die erbij horen en wetenswaardigheden

Miereneitjes verzamelen

Voor het grootbrengen van uitgehaalde jonge vogels zijn miereneitjes (poppen) nodig en die worden door de liefhebber zelf verzameld. Die moet dus eerst weten waar de nesten liggen. Dat verzamelen van miereneitjes vergt wel enige handigheid. Een paar plastic handschoenen is nodig om je tegen het mierenzuur te beschermen. Een dergelijk nest wordt voorzichtig opengelegd tot op de plaats waar de grootste hoeveelheid miereneitjes is te zien. Met twee volle handen tegelijk worden die er uitgeschept samen met een hoeveelheid mieren en in een linnen zakje gedaan. Niet de hele inhoud er uitscheppen en het nest weer netjes dicht doen want dan kan er later nog eens worden geschept. Het moet zonnig weer zijn want de eitjes moeten nog worden "uitgelopen". Dat "uitlopen" dient nog dezelfde dag te gebeuren want anders zitten er teveel blauwe miereneitjes bij. Bij een hoge temperatuur wil dat wel eens oplopen tot 30%. Voor dat "uitlopen" is een plek gele grond nodig ter grootte van een cirkel met een doorsnede van ½ meter in de zon. Aan de buitenkant wordt een klein greppeltje gegraven en daar overheen worden takjes gelegd. De inhoud van de linnen zak wordt in het midden gestort en dan beginnen de mieren de eitjes naar de greppeltjes te dragen onder de takjes en dus uit de zon. Daar hebben ze een uurtje werk mee maar dan heb je zuivere miereneitjes ter beschikking. Enkele half ingegraven sigarenkistjes waarvan de dekseltjes door een takje een centimeter worden open gezet werkt ook uitstekend. We hoorden ook van iemand dat die enkele appelmoeszeven half in de grond stopte en daaroverheen enkele takjes. Als de mieren hun werk hadden gedaan kon de inhoud van de zeven in plastic zakjes worden gedaan. Een heel zuivere methode. Maar elke liefhebber heeft zijn eigen methode bij het verzamelen van miereneitjes. Voor het grootbrengen van vinken worden de kleine miereneitjes het meest gewaardeerd. Van half mei tot september is het mogelijk om miereneitjes te verzamelen. Er zijn liefhebbers die regelmatig enkele kilo's miereneitjes gaan scheppen en laten uitlopen maar er zijn ook liefhebbers die hun hele benodigde voorraad in één week bij elkaar sprokkelen.

In "Vogelvreugd" uit de jaren zeventig stond een interessant artikel over dit onderwerp. "Miereneitjes vormen een nuttige en soms onontbeerlijke voeding voor veel kooivogels. Vele vogelkwekers verzamelen deze zelf. De mierenhopen zijn door wetten beschermd en het is verboden om ze te vernietigen. Ik heb nochtans een middel gevonden waardoor ik deze wetten naleef en toch de miereneitjes aan mijn vogels kan voorschotelen. Om regelmatig te kunnen beschikken over mierenlarven tijdens het kweekseizoen en ook om een rijke oogst aan mierenlarven te hebben, vorm ik op een kunstmatige manier nieuwe mierennesten. Door deze methode vergroot ik het aantal mierenhopen op bepaalde plekken, waar ik mierenpopulaties overbreng daar waar ze nog niet bestonden. Dankzij het verzamelen van mierenlarven kan een vogelliefhebber zeer interessante waarnemingen doen over het terrein dat bij voorkeur wordt uitgekozen, de materialen die door de mieren worden gebruikt, de ligging van de larven in het nest, de ontwikkeling of de teloorgang van het nest na het verzamelen van de larven en de meest geschikte tijd van het jaar om extra nesten aan

te leggen. Ziehier wat ik gebruik. Twee zakken van waterdichte stof van 55 cm lang en 30 cm breed, een vierkanten katoenen lap van 1,20 x 1,20 meter (b.v. een oud tafellaken), een vierkant inpakpapier van 70 x 70 cm en een klein luchtig zakje om de miereneitjes luchtig te bewaren. In de loop van april en mei bezoek ik de plekken waar ik vooraf mieren nesten heb waargenomen. Uit die nesten schep ik een gedeelte van zowel de larven, de nimfen, de mieren en het nestmateriaal. Dit alles wordt in de twee waterdichte zakken gedaan. Ik breng deze zakken naar een plek die me het best geschikt lijkt om er nieuwe mierenkolonies te herbeginnen. De mierenlarven van de maanden april en mei zijn groter dan die van de volgende maanden. De eerste worden voortplantingsmieren en de latere werkmieren. Om een gedeelte van de miereneitjes te scheiden van het bouw materiaal ga ik als volgt te werk. In de zon leg ik op de vlakke grond het katoenen tafelkleed open. De zijden daarvan worden 20 cm teruggespoeld en daaronder legt men bebladerde takjes. Op het vrijgebleven stuk katoen in het midden legt men dan het inpakpapier open en daarop giet men een gedeelte van de inhoud van de zakken en spreid deze goed uit. Dadelijk beginnen de mieren dan hun eieren, larven en nimfen weg te dragen naar de beschutte plekkjes onder teruggeslagen rand. Binnen een kwartier is een groot gedeelte van de mierenlarven in veiligheid gebracht. Het volstaat dan het inpakpapier te nemen en het overschot daarop (nimfen, mieren en bouwmaterialen) uit te schudden op een plek, die het best geschikt lijkt om er een nieuwe mierenkolonie te doen ontstaan. De bewerkingen worden herhaaldelijk opnieuw begonnen tot de twee zakken volkomen geledigd zijn. Alles wat na een kwartier wachten nog op het inpakpapier achterblijft wordt telkens weggedragen naar de plek waar we het overschot van de eerste schifting hebben gedeponneerd. Op deze plek zullen de mieren dan weldra beginnen met het opbouwen van een nieuw mierenest. Soms gebeurt het echter dat de uitgekozen nieuwe plek niet zo geschikt is. De mieren verhuizen dan naar willekeur met heel hun inboedel en beginnen ergens anders een nieuw nest te maken. Wanneer de zakken geledigd zijn en de schifting gebeurd is, neem ik het papier en ook de bebladerde takken weg en schep ik de miereneieren op om ze in het verluchttingszakje te doen. Men kan de miereneitjes laten drogen, hetzij door ze in de zon en op een goed verluchte plek te hangen, ofwel in een zachtverwarmde oven van een keukenfornuis. Zo is het mogelijk een voorraad miereneitjes te bewaren als wintervoer voor de vogels. In eenzelfde mierenest kan men drie- tot viermaal gaan oogsten met tussenpozen van een maand. Door op deze wijze te werk te gaan heb ik het aantal mierenhoppen bij mij in de buurt kunstmatig vermeerderd van 28 tot 53. Op deze manier heb ik dus bijgedragen tot een stuk natuurbescherming in beboste plekken, terwijl ik gelijktijdig voor mijn vogels in korte tijd heel wat mierenlarven heb kunnen verzamelen zonder veel te moeten zoeken."

Naast aan jonge vogels worden miereneitjes ook gegeven aan zieke vogels. Gedurende een dag of vier alleen maar miereneitjes geven. Ze raken op deze manier een aantal infecties kwijt. Met deze methode worden goede resultaten geboekt.

Zelf vogellijm maken

Een aantal vogelvangsters/vogelliefhebbers heeft zelf in het verleden vogellijm gemaakt. Het is een stinkboel en dient buitenshuis te gebeuren. Er zijn meerdere mogelijkheden om tot goede vogellijm te geraken. Ze hadden een speciaal daarvoor bestemde (gietijzeren) pan die op een eenpitsgasfornuisje of een elektrisch pitje kan worden verhit. In de pan gaat pure lijnolie, het liefst zonder siccatief. Die lijnolie werd verhit tot kooktemperatuur en gedurende zeker 1 uur doorgedookt. Dan de vlam erin steken gedurende hooguit 2 minuten en dan het geheel met een natte zak blussen. Bij dat branden gaat veel lijm verloren maar het is de snelste methode. De lijm moet op dat moment "spinnen" d.w.z. dat tussen duim en wijsvinger wordt uitgeprobeerd of er draden ontstaan van een centimeter of 3 à 4 lang. Bij een tweede methode wordt de kokende lijm niet aangestoken maar gedurende 2 tot 2½ uur doorgedookt. Het resultaat is hetzelfde maar je houdt meer lijm over. Wil je de lijm dikker

dan moet je die langer laten koken of een stukje hars meekoken. Bij een derde methode wordt in plaats van lijnolie “ongedoopte olie” gebruikt. Ook wordt gezegd dat moet worden uitgegaan van “standolie”. Het resultaat is ongeveer hetzelfde. Het is niet duidelijk of deze olie in dezelfde kwaliteit als vroeger tegenwoordig nog is te verkrijgen. Opmerking: als lijnolie met siccatief wordt gebruikt dan komt er bij elk gebruik een vel op de lijm zitten en als alleen pure lijnolie wordt gebruikt dan is dat niet.

Probeersel om van trekvinken (waolen) en jonge vinken redelijke zangers te maken

Er is een geval bekend van een oud baasje in België dat op tamelijk grote schaal probeert jonge trekvinken op te leiden tot goede zangers. Daarvoor heeft hij een kooi gebouwd van een meter of drie breed, twee meter hoog en maar 30 cm. diep. Daarin zitten alleen maar poppen. Aan twee zijden op de kop van die kooi zijn twee ronde kooien gemonteerd waarin goed zingende vinken zitten. Tegenover dit geheel zitten meerdere tientallen “waolen” opgekooid in heel simpele kooien zelfs zonder “roesten” (zitstokken). In het voorjaar houdt hij op zijn gemak al die vinken in de gaten. Op die manier selecteert hij de wat betere zangers eruit. En zijn norm is natuurlijk dat de zang goed genoeg is voor wedstrijden in België. Karel en ik waren in juli 2005 een dag te gast bij een echte Belgische vinkenier uit Pittem de heer André Demeijere. Van hem kregen we een kwekersvademeccum van de Avibo waarin o.a. de resultaten van een groot onderzoek onder de leden staan afgedrukt betreffende de zangopleiding van jonge vinken. De vragen die aan de orde kwamen staan hieronder met de antwoorden van de meerderheid:

1. Wanneer leren de jongen de zang aan? Tijdens de opgroei in het nest en onmiddellijk na het uitvliegen.
2. Op welke manier leer je de jonge vinken zang aan? Met een leervogel of CD.
3. Hoeveel liedjes moeten er minstens op een CD of bandopname staan? 10 tot 12 per minuut.
4. Wanneer en hoeveel keren per dag laat je deze liedjes horen? 3x per dag een kwartier.
5. Welk soort slotzang heeft jouw voorkeur? Suskewiet.

Humor bij een zangwedstrijd

De organisatoren van een zangwedstrijd begin jaren '70 in een tuin in de binnenstad wilden het gevoel voor humor van Karel Hermans testen. Het ging om een zangwedstrijd voor vinken in geblindeerde kooien (vrijwel allemaal glaskooien) en in één van die kooien was een blinde vink van de slager opgehangen. Tegen het einde van de strijd kreeg Karel wel een beetje argwaan, want hij hoorde geen enkele beweging in de kooi. Gelukkig had hij geen enkel streepje op de telstok gezet anders was de lol nog groter geweest natuurlijk. Karel nam de zaak heel sportief op.

Politiemensen die de oudere vogelvangsters allemaal kennen

Sprengers (de Sprenger) staat bekend als een echte vakman die precies wist wat er gaande was. Hij was heel redelijk volgens een aantal liefhebbers die er mee te maken hebben gehad. Er is ook van hem bekend dat hijzelf ook “sjaggelde” in vogels en zelf ook een volière had. Huibregts (den Huib) wordt algemeen als “unne vuilnik” aangemerkt. Je kreeg altijd meerdere processen (verboden grond, vangen, vervoeren etc.) en hij was zeer onredelijk.

Jan de Bie. Was veldwachter op het landgoed van Puijenbroek (de Puij).

P. Schetters uit Zundert. Hij heeft 17 jaar lang deel uitgemaakt van het jachtdetachment (vliegende brigade) van de rijkspolitie. Hij heeft een boek geschreven over stropen en vogeltjesvangen gezien door de ogen van de politie. Van Ad Spiljard kregen we dit boek te leen. En gedeelten daaruit zijn bij de verschillende hoofdstukken gebruikt.

Houtworm in kooitjes

Doe de kooitjes 2 weken in de diepvries.

Haal ze er 2 dagen uit.

Doe ze daarna weer 2 weken in de diepvries.

Stedelijke vogels vergeten fluitkunst

Vogels in luidruchtige steden vergeten hoe ze moeten fluiten. Dit is gebleken uit wetenschappelijk onderzoek in Oostenrijk. Stadsvogels zouden door het lawaai minder noten kennen dan plattelandsvogels. Omdat vogels elkaar niet meer kunnen horen, leren ze geen nieuwe tonen. Voor bepaalde soorten is dat problematisch. In de paartijd moeten mannetjes bepaalde wijsjes fluiten om de partner aan te trekken en omdat ze dat niet kunnen worden sommige vogelsoorten met uitsterven bedreigd. Leuk bedacht maar ik geloof er niets van.

Vogels in folklore en bijgeloof

Vogels werden vroeger dikwijls als boodschappers van onheil aangezien. De naam van de pestvogels is wel één van de bekendste voorbeelden. Bij grote uitbraken van de levensgevaarlijke ziekte pest was bedoelde vogel meestal ook in de buurt en werd de relatie snel gelegd. Het roodborstje kreeg de schuld van enkele mijnrampen in Wales, omdat het diertje telkens in de schachten werd opgemerkt rond de tijd van een ramp. De raaf geniet de faam om mensen te beschermen tegen onheilspellende gebeurtenissen. En de uil straalt vooral wijsheid uit. Ook heden ten dage worden vogels en hun gedragingen tot basis genomen voor weersvoorspellingen. Als een merel veel zingt of als de koekoek 's morgens al heel vroeg roept dan mogen we regen verwachten. De zwaluwen zijn de eerste lenteboden en als de leeuwerikken heel hoog zingen dan voorspellen ze zonneshijn.

Op vakantie in Griekenland

Tijdens onze vakantie in Griekenland in 2003 zagen we een heel onverwachte manier van vogeltjes houden en er van genieten. We waren in Moudania om te kijken naar het uitvaren om acht uur 's avonds van een flinke vloot van 21 boten die 's nachts met licht sardines ging vangen. Dat vangen gebeurt 7 dagen per week in het zomerseizoen gedurende meer dan drie maanden. Op zowat elke boot hingen meerdere vogeltjes in kooitjes. We zagen daar kanaries en de bastaarden daarvan, putters, groenvinken en sijsjes. En ze zongen volop. Toch heel apart dat die vogeltjes in conditie blijven bij zo'n schommelend schip en weinig nachtrust. En overdag bloedheet. Ze hingen wel aan draadjes zodat de kooitjes recht bleven hangen.

Het hoogste vogelverblijf ter wereld

Een stadje in Illinois in de Verenigde Staten van Amerika is bekend als de zwaluwenhoofdstad van de wereld. Het is allemaal begonnen toen heel veel jaren geleden een muskietenplaag het stadje Griggsville bedreigde. De plaatselijke bevolking ontdekte, dat de zwaluw het beste afweermiddel was. De vogels kunnen tot duizend muskieten per dag eten. Daarom begon iedereen kleine zwaluwhuisjes in zijn achtertuin te bouwen en werkte mee aan de bouw van een enorme toren om de vogels in de hoofdstad te huisvesten. De toren is twaalf meter hoog en er huizen 3000 vogels in. Alles wordt in het werk gesteld om de duizenden kleine zwaluwen te behouden en te beschermen. De toren wordt regelmatig schoongemaakt en geschilderd. En bijna elk huis in het stadje heeft zijn eigen kleine houten zwaluwonderkomen. De zwaluwen bereikten in één week meer om de plaag te verdrijven dan insecticiden in jaren hadden gedaan. Het resultaat is, dat de muskieten zijn verdwenen en de kleine zwaluwen koningen van de stad zijn.

Zelf de basis maken voor een uitstekend eivoer

Beginnen met 40 rauwe eieren in een wok. Doe daarbij 2 koppen sojamelk met calcium. Voeg een lepel "Megabactin" toe. Verwarm het geheel en roer met een houten lepel net zo lang tot er een soort roerei ontstaat. Verdeel de inhoud over 6 diepe borden (om verkleuring te voorkomen) en ga net zo lang prakken totdat alles rul is. Verdeel alles over 20 bakjes en zet die in de diepvries. Eivoer zoals dat tijdens de broedperiode wordt gegeven: Pak een bakje met het voorgaande mengsel uit de diepvries en laat dat op enkele stukken keukenrol ontdooien. Het teveel aan vocht wordt op die manier verwijderd. Voeg daar een kop gekocht eivoer ("Quito classic" van Piet van de Wouw) aan toe en meng het geheel. Bovendien nog wat extra toevoegingen als "Cometaves", "Fertibol" en miereneitjes. In de ruitijd wordt ook nog spiruline platensis toegevoegd.

Een ander geeft een mengsel van 6 gekookte eieren, 9 beschuiten en 3 lepels aves of spirulina. Weer een ander neemt 3 beschuiten, een hardgekookt ei, een maatje aves, wat pinkies, wat Nutribirdkorrels en mengt dat onder elkaar. Iets rul maken.

Zelf opfokvoer maken

Elke liefhebber heeft natuurlijk zijn eigen manier om de jonge vogels te laten voeren. En elke liefhebber vindt zijn eigen methode, die vaak langdurig is uitgetest, de beste methode. En het is een hele kunst om te weten te komen wat nu precies wordt gevoerd. Een zekere geheimhouding naar elkaar toe schijnt bij het spel te horen. Maar hier hebben we toch nog een methode (gekregen van een wat oudere liefhebber) waarbij voor het malen een opmerkelijk zelfgemaakt apparaat werd gebruikt. Gedroogd hard oud brood wordt fijn gemalen. Ongeveer een kilo zwart-wit zaad wordt samen met een flinke hoeveelheid hennep (kempzaad) ook gemalen. Drie hard gekookte eieren fijn maken en twee appels raspen. Voeg dat alles bij elkaar en doe daar op het moment van gebruik nog wat meelwormen, buffelwormen en miereneieren bij en je hebt kennelijk een prima opfokvoer.

Moet er ook nog iets in het drinkwater?

Ook daar zie je weer verschillende methodieken om de hoek komen. Een kuurtje ESB3 door het drinkwater tegen kleine kwaaltjes is heel normaal, gevolgd door een toevoeging van extra vitaminen. Of tegen coccidiose wordt gedurende twee dagen bycox gegeven, daarna nog 6 weken alleen op zondag en dan extra vitaminen er achteraan. Appelazijn, 15 ml. op een liter water, wordt ook veel in het drinkwater gebruikt. In de Belgische apotheek wordt een middeltje genaamd S-MEZ 16% verkocht dat zeer geschikt is gebleken tegen coccidiose. Vijf dagen door het drinkwater, drie dagen zuiver water en nog eens vijf dagen door het drinkwater.

Vroeger volstond men door enkele druppels jodium in het drinkwater te doen of zelfs alleen maar een roestige spijker.

Aandacht besteden aan gekiemd zaad

Ook hierbij zien we dat elke liefhebber zijn eigen methode heeft. De een gebruikt alleen nootzoetzaad en een ander haalt speciaal kiemzaad in de speciaalzaak. Ze laten allemaal iedere dag een nieuwe portie kiemen in speciaal daarvoor gefabriceerde driedelige bakken. Dan staan de kiemen er op. Iedereen voert wel elke dag gekiemd zaad.

Waaruit bestaat een goed snoepzaadmengsel?

Elke liefhebber heeft hiervoor zijn eigen samenstelling b.v. een mengsel van een pond van de soorten sesamzaad, gebroken haver, hennep (kempzaad), negerzaad, rabijszaad, mariëndistel, klaverzaad, pirella zwart, pirella wit, graszaad, slazaad, sichorijzaad, blauw maanzaad, tuinkers en safloorpitten.

Onkruidzaden, bessen, zaden en knoppen van bomen en struiken verzamelen

Het moet voor iedere vogelliefhebber duidelijk zijn, dat het verstekken van onderstaande zaden, groenvoer en bessen een welkome aanvulling is op het dagelijks verstrekte zaadmengsel. Een wandeling van een uur iedere avond is voldoende om een gevarieerd mengsel in de velden te verzamelen. Het komt dan niet alleen de gezondheid van de vogels maar ook nog de eigen gezondheid ten goede. Aangeraden wordt om de zaden per dag mee te brengen en meteen op te voeren. En zeker niets op te sparen in verband met de mogelijkheid van het ontstaan van schimmels. En elk onkruidzaad is tegenwoordig ook te koop.

1. Vogelmuur (miert).
2. Zuring. In de maanden mei en juni zijn de zaadtrossen roodgekleurd.
3. Brandnetel. In juli en augustus zijn de zaden geschikt om te oogsten.
4. Allerlei graszaden.
5. Paardebloem. Je moet er vlug bij zijn om te plukken. Het beste net voordat de zaadbol geheel open is. De zaadknoppen zijn ook goed in de diepvries te bewaren om later te gebruiken. Eventueel de witte pluiskopjes afknippen.
6. Varkensgras ook wel "vèrkensroes" genoemd.
7. Weegbree ook wel rattenstaart genaamd. Groen oogsten en thuis in de zon drogen. Dan geschikt om heel de winter te voeren.
8. Distelsoorten. Levert door de pluizen wel een enorme rotzooi op in de kooi. Reden waarom meerdere liefhebbers er van afzien om ze te gebruiken.
9. Koolzaad.
10. Bijvoet, gewoonlijk molm genoemd.
11. Herderstasje. Bloeit het hele jaar door.
12. Vogelwikke. De zwarte peultjes verzamelen.
13. Teunisbloem. De bloemen zijn geel van kleur en bloeien van juni tot en met oktober. De plant geeft veel zaad. Oogsten voordat het zaad rijp is en thuis drogen op een krant of doek want het zaad valt er uit.
14. Koekoeksbloem. Bloeit van mei tot en met oktober.
15. Berkenzaad van de z.g. ruwe berk. Het is nogal een gedoe om het zaad te verzamelen.
16. Elzenzaad (proppen).
17. Duizendblad, bij ons ook bekend als "muisjes.
18. Lijsterbessen. De struiken dragen vruchten van juni tot en met december.
19. Rozenbottels van diverse soorten wilde rozen.
20. Blauwe bosbessen. Van juli tot en met september.
21. Hulstbessen. De bomen dragen vruchten van augustus tot en met april.
22. Vlierbessen. Van augustus tot en met oktober zijn ze te verzamelen.
23. Bessen van de meidoorn. De bomen dragen vruchten van juli tot en met januari.
24. Bramen. De vruchten zijn rijp vanaf juli tot en met augustus.
25. In het vroege voorjaar knoppen van prunus, hazelaar en fruitbomen. Vooral voor wildzangvogels. Deze bladknoppen bevatten naast een enorme groeikracht ook een schat aan kleine insecten. Voorwaarde is echter knoppen te geven die nog dicht zijn. Twijgjes snijden met de knoppen er aan en zo voeren. Wie dit probeert zal versteld staan van de snelheid waarmee de takjes worden kaalgegeten.

Kooitjes en vangmiddelen

De vangkooitjes uit het verleden zijn vrij gemakkelijk naar de maker terug te voeren. De kooitjes waar de spijltjes door gevlochten draadjes worden bijeen gehouden zijn allemaal gemaakt door Frieke Laureijssen. Degenen die hem gekend hebben zeggen dat hij elke avond doende was met het vlechten van die draadjes. Overdag zaagde hij de plankjes en de latjes. Wij zijn heel blij dat we een volledige ongebruikte set lokkooitjes (voor sijs, kneu en

goudvink) gemaakt door Frieke hebben gekregen. De schenker kocht ze meer dan veertig jaren geleden voor F. 1,10 per stuk. Toen ze later F. 1,20 moesten gaan kosten had Frieke moeite om dat aan zijn klanten te vertellen. In de wintermaanden maakte hij de lokkooitjes en in de zomer maakte hij broedblokken voor duiven. Jan Kleijn soldeerde de verbindingen nog met een heel ouderwetse soldeerbout die op de kachel of op het gas warm gemaakt moest worden. De vader van Karel had weer een andere heel speciale methode. Nog niet zo lang geleden liep Karel nog tegen een prachtig verhaal aan. Hij was bezig om in de schuur enkele lokkooitjes na te maken toen een van zijn buurtbewoners, een politieagent, binnenkwam om gereedschap te lenen. "Wat ben je nu aan het doen?" was de vraag. Na uitleg van Karel zei de man dat hij in de schuur ook zo'n kooitje had staan. Dat mocht Karel wel hebben. Toen het kooitje werd aangereikt schrok Karel zich een ongeluk. Hij zag meteen dat dit een kooitje was dat zijn vader had gemaakt. "Kijk maar op de onderkant daar staan de letters A.H. (van Jaonus Hermans) ingebrand". En dat klopte. Dat kooitje was samen met een aantal vogels meer dan veertig jaren geleden afgepakt van pa Hermans. Kennelijk hadden vroegere politiecollega's de buit mee naar huis genomen. Mooi dat zo iets na zoveel tijd nog boven water komt.

Iedereen wijst er op dat het gat waar de kop van het vogeltje door moet kunnen groot genoeg moet zijn. Er komen tegenwoordig heel veel kooien in de handel waarvan dat onderdeel niet goed is verzorgd met als gevolg veel sterfte onder de vogels. De vader van Karel had daar een vaste maat voor namelijk het handvat van een oude vijl. De minimale maten voor een merelskooi zijn volgens Jo Hulsman 65 cm breed, 35 cm diep, aan de zijkanten 42 cm hoog en in het midden 45 cm hoog. Maar we hebben ze ook gezien van 70 en zelfs 85 cm breed, 40 cm diep, aan de zijkanten 45 cm hoog en in het midden 65 cm hoog. Prachtige voorbeelden van huisvljijt zijn we tegengekomen. Karel heeft een aantal verschillende kooien nagemaakt en van één kooi (de lokkooi) precies vastgelegd hoe die gefabriceerd kan worden. Ook de hulpmiddelen (materialen, boormallen en buigmallen) die er bij nodig zijn heeft hij omschreven. De maten en tekeningen staan hier vermeld.

Benodigde onderdelen:

1. Vurenhouten latjes 50 x 10.
2. Triplex 3 mm. voor bodem en schuif aan de onderzijde.
3. Gestrekte spijlen van \varnothing 1,5 of 1,6 mm.
4. Spijkertjes 20 mm lang.
5. Soldeerbout 75-100 watt plus soldeertin.
6. Boor- en montagemallen.

Kooitjes voor lokvogels

Sijs

Kneu

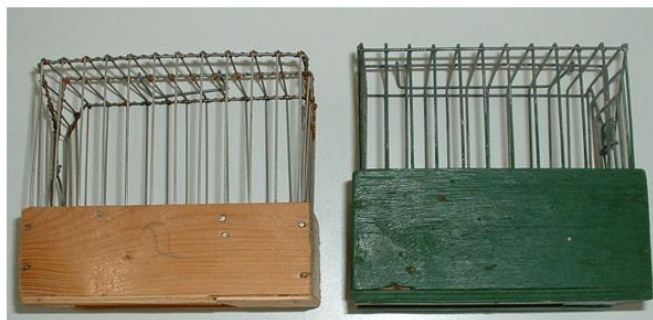
Goudvink

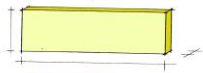
Onderzijde lokkooi

**Kooitjes gemaakt
door Frieke Laureijssen**

**Let op het vlechtwerk
van koperdraad.**

Houtafmeting:

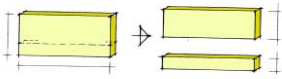

2x 175 x 50 mm

1x 112 x 50 mm

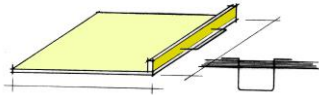

2x 112 x 50 verzagen naar 35 mm.

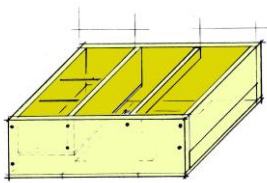
Er blijven 2 restlatjes over voor een roest (zitstokje) plus de kop van de schuif.

Montage bodemschuif:

Triplex 110 x 160 mm. Handgreep is een spijl van 1,5 mm rond in 2 gaatjes gestoken en omgebogen.

Montage kooiframe (gespijkerd):

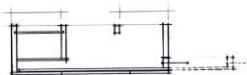

Voerbak op 50 mm van links.

Zitstok op 50 mm van rechts.

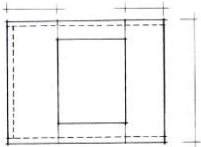
Bodemtriplex 3 mm.

Twee spijltjes in voerbak.

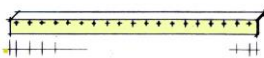
Voerbak en triplex schuif.

Bodemtriplex en zitstok.

Bodemaanzicht kooitje.

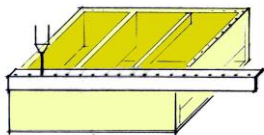
Het boren van de gaten voor de spijlen:

Hoekijzer 15 x 15 mm of 20 x 20 mm.

Afstand tussen de gaten voor de spijlen is 12,5 mm.

Beginsteek is 6 mm.

Rondom boren van het frame.

14 x in de lengte.

9 of 11 x in de breedte.

Het buigen van de spijlen:

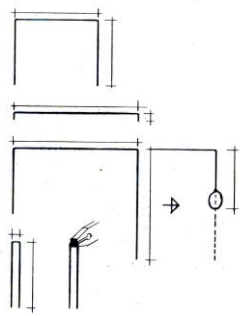
Buigmal voor de spijlen:

Er zitten 3 gaten van 1,6 of 1,7 mm in en een sleufje op het eind.

De lengtemaat van de spijl zit tussen gat 1 en de sleuf.

De breedtemaat van de spijl zit tussen gat 2 en de sleuf. De tussenmaat (korte buiging) zit tussen gat 3 en de sleuf.

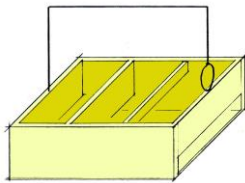
Breedtemaat spijlen (14x) 120 x 95 mm.

Lengtemaat spijlen (3x) 180 mm.

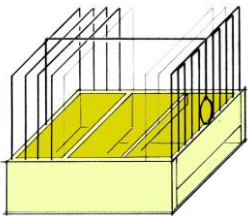
Aan de ene kant 95 mm lang en aan de andere kant 160 mm lang.

Eén lange kant gebruiken om de voederopening (rond 25 mm) te buigen. De tussenmaat spijlen is 10 x 95 mm. Die 10 mm kan ook met de combinatietang gebogen worden.

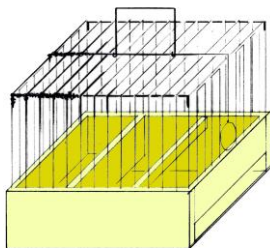
Monteren van de spijlen:

Eerst de spijl met de voederopening monteren.

De 14 breedtespijlen daaroverheen.

De korse spijlen monteren.
Vervolgens vlechten of solderen

Proemen in de zaadbak

Jaon Bosch had in de zaadbak altijd enkele proemen (glazen knikkers) liggen om knoeien met zaad te voorkomen.

Slimme vogels zijn nooit te dik

Er is een onderzoek gedaan naar het gebruik van voedsel door vogels. In eerste instantie ben je geneigd om te denken dat vogels altijd zullen proberen zo veel mogelijk te eten, maar dat blijkt niet zo te zijn. Onderzoekers hebben op bepaalde plaatsen heel veel voedsel aangeboden en op andere plaatsen juist niet. Ze hebben gebruik gemaakt van een heel slim mechanisme om de vogels te wegen. Dat weegschaaltje was onderdeel van de voedertafel en zodanig gemaakt dat vogels er gemakkelijk via een zitstokje op gingen zitten. Binnen kon dan het gewicht worden afgelezen. Zo kwamen ze tot de ontdekking dat er geen verschil tussen de gewichten van de vogels van de diverse voederplaatsen waarvan sommigen heel overvloedig van voedsel waren voorzien. De doorsnee vogel blijkt net zo beducht voor overgewicht als voor verhongering. Elke vogel blijkt een heel verfijnde strategie uit te stippelen om optimaal in conditie te zijn en te blijven. Die weet precies wanneer hij moet eten om voldoende dik en lekker lichtgewicht te zijn. Alertte vogels willen niet te vet zijn. Ze

willen kennelijk wendbaar blijven voor het geval ze moeten vluchten voor een roofvogel bijvoorbeeld. Ze zoeken liever het optimum dan het maximum is de conclusie.

Biggencompost

Bij een bepaalde liefhebber kwamen we het gebruik van biggencompost tegen. Deze compost is verkrijgbaar bij de boerenbond en bevat heel veel mineralen en sporenelementen. Eenmaal per week strooit hij daarvan enkele scheppen op de vloer van de volière en binnen enkele ogenblikken zitten alle vogels op de grond en pikken flink van het spul en een half uur later is alles verdwenen. Ik heb dat ook uitprobeerd maar bij mij raken ze het niet aan.

Erkende vogelvangsters

Jaon Bosch, Harrie van Belkom, Jaonus Hermans, Kees Bekkers, Jaon Huiskens, Fransje Michielsen, Dré Jonkers uit Aarle, Louis Dusee, Jaon Verhoeven, Frieke Laureijssen, Pierre Smits, Jaoneke de Rooij, Eduard Wagemakers, Jos Lemans, Gerard Havermans, "kop" Thijs, Pietje Haans, Drik Pennen en heel veel andere. "De witte" van Lieshout was een betaalde vanger in dienst van de firma de Rooij uit de Jan Aartestraat. Die fabrikanten waren echte wildzangliefhebbers. Harrie van Gils uit Goirle bracht de bestellingen aan wildzangvogels weg in de kinderwagen samen met zijn vrouw. De kinderwagen diende als opslagplaats voor een aantal transportkooitjes (leupers).

Kees Bekkers

Joan Bosch

Jaonus Hermans

Dré Jonkers

Janus de vogelsnapper

Dit is het verhaal van een zeer fraai Tilburgs sprekende bekende Tilburger. Hij was enkele jaren geleden eens op een receptie en ontmoette daar een mevrouw die heel erg was geïnteresseerd in zijn verhalen over de textielindustrie en zijn kennis over de mogelijkheden tot het vangen van vogels. Ze had nog een onderwerp nodig voor het maken van een sprookje voor een sprookjesfestival in het Wilhelminapark. En hier lagen de onderwerpen voor het grijpen. Met een knipoog naar de naam van deze textielman bedacht ze het volgende sprookje, dat toentertijd meerdere keren in het park werd verteld.

"Janus de vogelsnapper. Kleine Janus was gek van vogeltjes en liep met zijn neus in de lucht om ze te volgen. Hij wist precies waar de merels, lijsters en vinken zaten en kon ze perfect imiteren. Passanten keken verbaasd naar de jongen die mooier floot dan de vogels zelf. De jonge Janus werkte vanaf zijn veertiende jaar in de textiel als aanknoper (aonkneuper dus). Heel precies werk. Geen moment kon hij voor zich uitstaren of er werd geroepen "hé snotneus, let je wel op?" Het was er stoffig en warm en de machines maakten een hels kabaal. Toch was Janus, net als de meeste arbeiders, trots dat hij in de textiel werkte. Het was per slot van rekening een kunstzinnig vak. Je werkte samen aan schitterende damasten kleden en prachtige wollen stoffen tot aan degelijk linnengoed. De lonen waren echter laag en de werktijden lang. Eén vrije dag per week was eerder uitzondering dan regel. Voor Janus bleef

er weinig tijd over voor zijn vogelliefde en op zondag moest hij naar de kerk. Elk vrij uurtje ging hij op vogeljacht. Hij herkende ze onmiddellijk aan zang en vlucht. Zijn droom was om de grootste volière van de stad te hebben met de fraaiste soorten.

Als iemand in de ene textielfabriek iets verkeerd had gedaan, stond die voor zes weken zonder geld op straat en kon niet bij een andere fabriek aan de slag. Janus was binnen negen jaar van aanknoper tot wever opgeklommen, maar wilde ander werk. Tijdens het schaften ging hij elders solliciteren. Zijn chef kwam er achter en Janus werd op staande voet ontslagen. Gelukkig vond hij tijdelijk werk in een toddenhal, waar gebruikte kleding werd gesorteerd. De sfeer was prettiger dan in de fabriek. Het vrouwvolk verwendde hem met snoepjes en met nog wel meer. Het was er zwaar sjouwen en hij werkte er ruim een jaar. Janus trouwde maar bleef een vrijbouter die zich niet gauw door iemand liet afschrikken. Van de toddenhal ging hij achtereenvolgens naar een bandenfabriek, de dekenfabriek en weer terug in de textielfabriek. In de tuin van zijn moeder had hij inmiddels kooien geplaatst waar zijn gevangen vogels een best leven kregen. Toen de hele maatschappij veranderde, de vraag naar dure stoffen terugliep en de mensen massaal in spijkerbroeken uit het buitenland gingen lopen werden bijna alle fabrieken in de stad gesloten of failliet verklaard. De textielbaronnen stelden hun familiekapitaal veilig en namen niet de moeite om het personeel te bedanken. Hoe eerder iemand zelf ontslag nam hoe groter de vertrekpremie. Janus stapte meteen op, pakte de hoogste premie, kocht er een huisje van en kon eindelijk met vrouw en kinderen op zichzelf gaan wonen. Hij vond een baan die beter verdiende dan ooit en bouwde prachtige goudkleurige volières in zijn tuin. Steeds vaker wisten kenners de weg naar zijn verzameling te vinden. Maar zijn liefde voor de vogels maakte hem ook overmoedig. Vlakbij het stadspark ontdekte hij een zwerm puttertjes. Hij kroop over een hoge muur van een voormalige textielfabriek en plaatste lijmstokken. Het ene vogeltje na het andere werd gesnapt. Dolgelukkig keerde hij met zijn buit terug. Maar iemand had de politie gewaarschuwd. Diezelfde avond stonden er vier ambtenaren van de vogelcontroledienst en vier agenten in zijn tuin. Alle vogels werden meegenomen. Zijn wereld stortte in en met een gebroken hart sloot Janus zich op in één van zijn lege kooien. De volgende ochtend was hij gevlogen. Er klonken rauwe kreten van een kraai, die een zwarte schaduw wierp over zijn huisje. "Kraaa, Kraaa". Het zijn de vette vogels die zichzelf bedruipen. Elke andere wordt vroeg of laat gesnapt."

Een vink van Jan Bouland werd door een slang opgegeten

Enkele jaren geleden vond Jan in een vinkenkooitje waarin hij zijn vink verwachtte een rattenslang van een meter lang en een duim dik. Dat beest had kennelijk zijn vink verorberd want er was een flink opgezette plek op de buik van de slang. En daarom kon die ook niet meer door de tralies naar buiten. Medewerkers van het reptielenhuis hebben de slang meegenomen. Het ging om een ongevaarlijke wurgslang zoals die vaak door beginnende liefhebbers van reptielen worden gehouden. Met dit incident haalde Jan zelfs de televisie.

Bericht van Joke Staps in "de witte spreeuwen" van mei 1983

Om te beginnen wil ik u duidelijk zeggen dat ik Nederlands-Brabantse ben. Mijn man heeft wildzangvogels als hobby. Toen wij vorig jaar juni bij een vrouwtjesvink 4 jonkies hadden, hebben we ze met nest en al in huis gehaald. Doch na een paar dagen bleek DAT vrouwtje niet zo goed te voeren en dus moest DIT vrouwtje het maar doen. Dat is prima gegaan en na ongeveer drie weken konden ze met kooi en voer naar buiten. Ik kon hen dan in de tuin voeren. Mijn man heeft nog een hobby namelijk vissen. Op een goede dag had hij bij zijn thuiskomst na het vissen nog wat maden over. Dus ook hij nog even voeren. En ja hoor hij vergat het deurtje te sluiten. Drie van de vier jonge vinken kozen de vrijheid. Twee daarvan kon hij zo van de volière plukken, maar de vlugste zat in een wip in een hoge boom achter ons huis op een pleintje. Dus mijn man met de vishengel, die te kort bleek te zijn (ongeveer 9

meter) er achteraan. Met een lange vriend (ruim 2 meter) die er ook niet bij kon. Ze hebben daar een uur gestaan. Zelf stond ik nog in de tuin in de lucht te turen en opeens vloog er een jonge vink op ons eigen rode pannendak. Ik dacht "dat is ie". Dus ik roepen en inderdaad hij kroop naar beneden. Ik haalde vlug een bakje voer en een lucifer waar ik ze mee had gevoerd en ging er mee naar boven. Daar hing ik door het raam van de slaapkamer. De vink sprong zo op het voerbakje want die had honger. Al ben ik geen voorstander van vogels in de hand, ik heb me er toen maar tegen verzet en ben met het beestje in de hand naar het pleintje gelopen om te vragen of die kerels dat vogeltje zochten. Die twee mannen zijn er nog niet overheen. De vink maakt het nu (februari 1983) nog prima. Ik ook!! Aan u, Belg, moet ik toch niet zeggen wat ik ze voerde?? Vette korrel, made, geknipte meelwormen (even in heet water), miereneieren en insectenvoer. Dit tot een papje vermengen en voederen maar. Na verloop van tijd wat vaste insecten en na een week of vier aten ze zaad. Ze hadden mij niet meer nodig en ik kon op vakantie.

Bijkomend plezier tijdens het vangen

We hoorden nog een verhaal uit het verleden. Twee maten gingen regelmatig met elkaar vogeltjes vangen. Op een keer was het ook weer zover en zaten ze aan de boskant rustig te wachten op wat er komen ging. "Ik loop even naar die boerderij want ik moet *schijten*" zei een van de twee. Dat duurde toch wel heel lang vond de ander en die ging eens op onderzoek uit. En wat zag hij? Zijn maat lag met de boerin in bed.

Vogelvangers met veel fantasie

Natuurlijk hebben vogelvangers veel fantasie nodig bij het ontwerpen van de beste vangmethode maar tijdens onze gesprekken werden we ook geconfronteerd met verhalen waar wij in eerste instantie veel vraagtekens bij hebben. Zo is er het verhaal dat een vanger van een bevriende boswachter een hoeveelheid "slaappoeder" had gekregen. Het zaad voor de voederplaats werd vochtig gemaakt en gemengd met die gemelde poeder. Je kunt dan rustig een tijdje weggaan want de vogels die op het pleintje komen eten vallen prompt in slaap en die hoeft dan later maar te komen oprapen. De bevriende boswachter had nog een betere methode ontwikkeld. Die had naar het pleintje toe een gasleiding ingegraven en als er vogels verschenen zette hij vanuit een beschutte plaats een gastank open en bedwelmde op die manier tijdelijk de vogels. Het verhaal van de slaappoeder hoorden we later nog eens. Maar daarbij bleek dat het met succes werd gebruikt bij de vangst van fazanten. De dieren vliegen namelijk nog wel op voordat ze in slaap vallen. En een fazant vind je gemakkelijk terug maar een klein vogeltje niet.

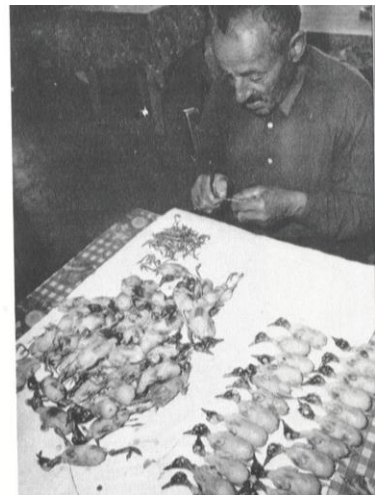
Vogeltrek vroeger en nu

Uit oude geschriften weten we dat vogeltrek de mens altijd heeft bezig gehouden. Plotseling kwamen vogels en op een later tijdstip verdwenen ze. Dat was ook in de grijze oudheid een verschijnsel dat diepe indruk maakte, zonder dat men echter wist wat er nu feitelijk gebeurde. Dat geheimzinnige komen en gaan van vogels gaf dan ook stof tot allerlei vreemde speculaties. En het heeft heel lang geduurd voordat men werkelijk enig inzicht kreeg in dat merkwaardige gedrag van vogels om te komen en te verdwijnen. Groot was de belangstelling voor het wegtrekken en terugkeren van de vogels, maar die belangstelling leidde meestal niet tot juiste waarnemingen en conclusies. Men besteedde aandacht aan de aankomstdata van bepaalde vogelsoorten en aan de tijd dat bijvoorbeeld de zwaluwen er weer waren. Dat had alles te maken met de zichtbare vogeltrek. De onzichtbare vogeltrek, die zich 's nachts of op grote hoogte afspeelt, leidde alleen maar tot het constateren van de aanwezigheid of de afwezigheid van bepaalde vogelsoorten. En omdat men omtrent de rui, het verschil in verenkleed bij mannetjes en bij vrouwtjes en het verschil tussen zomerkleed en winterkleed slechts een heel vage kennis bezat, is het begrijpelijk dat er zelfs in meer wetenschappelijke

geschriften een chaos van veronderstellingen bestond, zoals het houden van een winterslaap door vogels en zelfs werd gedacht aan de mogelijkheid dat een vogelsoort in een andere kon veranderen. Het contact dat men met de vogeltrek had lag natuurlijk op het terrein van de jacht en dan in het bijzonder de jacht op en de vangst van trekvogels. Het ringen van vogels heeft een hele ommekeer teweeg gebracht in het onderzoek naar het leven van de trekvogels. De Deense leraar H. Mortensen was de eerste die in 1899 begon met het merken van ooievaars en eenden met aluminium ringen om de poten. Het was een briljant idee dat de wetenschap van de vogeltrek een wijde vlucht heeft gegeven. In ons land werd het ringenonderzoek in 1911 ter hand genomen. Uit de meldingen zijn zeer interessante gegevens te halen. Wie had ooit gedacht, dat we tijdens de trektijd regelmatig koolmezen uit Rusland op bezoek krijgen? En dan het roodborstje, dat zich zó aan ons heeft gewend dat hij zich tot vlakbij laat benaderen. In één maand tijd kunnen wel twintig verschillende roodborstjes langskomen. Een groenling, die op 15 maart 1968 op het Duitse eiland Spiekeroog werd geringd, liet zich op 18 december van dat jaar in een tuin in Hilversum verschalken. Op 7 april 1969 werd dezelfde vogel in Kiel gevangen en op 7 januari 1970 liet hij zich weer in dezelfde tuin in Hilversum vangen. Een gierzwaluw werd in Wageningen op 6 juli 1959 geringd en werd op hetzelfde plekje op 30 juni 1972, dertien jaar later, weer gevangen. Dankzij het ringenonderzoek is men al veel te weten gekomen over de ouderdom die vogels kunnen bereiken. Een winterkoninkje van 5½ jaar, een appelvink, huismus en vink van 10 jaar, een roodborst en een koekoek van 12 jaar, een ekster en een wielewaal van 14 jaar, een sperwer, Kievit en houtduif van 16 jaar, een vlaamse gaai en een koperwiek van 18 jaar, een spreeuw en een merel van 20 jaar, een buizerd van 25 jaar, een ooievaar van 29 jaar, een zilvermeeuw van 31 jaar en een wilde eend van 41 jaar.

Vogels vangen voor consumptie

In de landen rond de Middellandse zee zoals Italië, Frankrijk, Spanje en vooral ook Cyprus werden vogels tot voor kort vrijwel alleen maar gevangen en geschoten om te worden opgegeten. Vooral in de tijd van de vogeltrek hebben alle zichzelf respecterende restaurants vogeltjes op het menu staan. In de streek rond Bergamo is het dan tijd voor een bijzonder gerecht van de streek "Polenta e uccelli." De restaurants hebben borden buiten staan waarop deze Polenta wordt aanbevolen, zoals bij ons in de tijd van de mosselen gebeurt. De restaurants doen er tot het einde van het jaar goede zaken mee. Polenta is een koek van maisgries, gegarneerd met geroosterde vogeltjes, inclusief kop en pootjes. Op de Polenta worden verschillende soorten vogeltjes gebruikt, al naar de smaak die zij blijken te hebben voor de fijnproevers. Vinken, mezen, nachtegalen, roodborstjes, leeuwerikken, merels en lijsters behoren tot de soorten die erbij worden verorberd. Het is nu ook de tijd, dat er bij

slagers en poeliers bakken en schalen vol vogeltjes in de etalage liggen. Er is blijkbaar een ononderbroken aanvoer van nieuwe oogst, maar toch nog niet genoeg. Ook de import uit omringende landen loopt op volle toeren. Op één dag werden uit Tunesië 70.000 vogeltjes aangevoerd. Ruim 2000 kilo netto, keurig verpakt in 171 dozen. Het eten van trekvogels is ook op Cyprus een oude gewoonte. Maar er is ook een heel netwerk opgezet om een groot deel van de gevangen vogels te exporteren. Per jaar worden er ruim vijf miljoen vogels gevangen. Ze worden veel

ingemaakt als cocktail-delicatesse, een bezigheid die op Cyprus tot een echte huisindustrie is uitgegroeid. Twaalf van die geplukte vogeltjes gaan in een glazen potje en worden als lekkernij uitgevoerd. In het zuidwesten van Frankrijk worden jaarlijks vele tienduizenden zanglijsters, leeuwerikken en ortolanen tot paté verwerkt. Ze worden met slagnetten gevangen. Volgens een toeristische folder uit Les Landes worden ze ook gesmoord in armagnac. Het is daar een specifiek gerecht. Een oude gastronomische traditie wil dat de fijnproever zijn servet over het hoofd slaat om de fijne geur zo veel mogelijk te kunnen bewaren, terwijl hij dan in stille overpeinzing van de delicatessen kan genieten. Rond Mont Ventoux wordt de toerist een specialiteit van de Provence aangeboden namelijk lijsterpaté met truffels. Deze "paté de Grives" wordt in de restaurants als een bijzonder voorgerecht aanbevolen. Rond Avignon is deze paté algemeen verkrijgbaar.

Veugeltjes-prutters-praot (Cees Robben, prent van de week)

D'r zaat er list 'n veugeltje te zingen in de zon.
 Ik had nog nôôt zôê iets geheurd zoo as dèzingen kon.
 Toen vroeg men unne buitenmeens zeg witte wè dè is?
 Un sijsje zik....hij grinnikte meneer dè hedde mis.
 Des dôôdgewôôn 'n kneuterke en ziede daor die kwèèk.
 En heurde diejen kwartel slaon daor aon d'n beeksen dèèk.
 We kuierden toen saomen op en diejen vremde gaast
 Vertelde me van hanneken die huizen in de maast.
 Ik heurde van d'n tuureluut, van takkeling en waol
 Van schrèèverkes en zwollemen 'n smeug schôôn verhaal.
 Toen wees ie me 'n nistje aon en zeej "dè is verlut"
 As ik die jong te pakken krèèg o wee as ik ze snut.
 Toen was de beurt aon smellekes, aon klampers en d'n uil
 Aon kölders die bij vennekes wè vruchten in 't vuil.
 'k wier volgepropt meej biediefkes, meej grouwkes en nog meer
 mee gèèle wiewouws, tèerpötjes, koekoeken zonder eer.
 Ik zeej saluu en gonk naor huis en dao jè dè was link
 Laag op m'n bordje bij m'n brôôd ok nog 'n blende vink.

Hoe een dichter de verschillende vogelgeluiden beschrijft

In het boek "Het Vogeljaar" wordt Guido Gezelle (1830-1899) aangehaald omdat die op onnavolgbare wijze weergeeft hoe hij de vogels beluistert. Onderstaand stukje is een klein deel van een acht pagina's groot gedicht.

Zanggebroeders uit het woud

met uw talen duizendvoud:

gij, die kwinkt en gij die kwedelt,

gij, die schuifelt en die vedelt,

*gij, die neuriet, gij die tiert,
gij, die piept en tiereliert,
gij, die wistelt en die teutert,
gij, die knotert en die kneutert,
gij, die wispelt en die fluit,
gij, die tjept en tureluit,
gij, die tatert en die kwettert,
gij, die klapt en lacht en schettert,
vezelt, orgelt, zingt en speelt,
lispelt, ritselt, tjelpt en kweelt,*

Een onbekende Brabantse dichter doet een oproep aan alle zangvogels.

Mistal zing ik plat, royaol
in mijn aawe moedertaol:
'k liet den örgel lustig tjengele,
draaide rustig mee den zwengel en
'k zing gin nederlandse lettere...
'k heurde hier en daor wel kettere,
spotte, giechelen om dè simpel
fluiten van dieën boerekinkel,
mar ik trok er me niks van aon,
vaast van plan m'ne gang te gaon.
'k Laot 'n kinkeduutje kwaoke,
'k moet op tijd 'n zuchje slaoke,
'k wil ok 'ns giechele, muzikaol,
in mijn lollige moedertaol.
'k Laot d'r klaanke locht uitwaaie,
'k laot ze van mijn lippe zwaai
rond, gezond en breed en stoer
lijk de ermen van den boer
die z'n zaod zaait op den ekker.
Kos mijn lied mar, as 'ne wekker,
wakker roepen al wè slaopt,
al wè luilakt, rekt en gaopt!
Kos 'k 'n bende aander örgels,
mussen, kinkeduuten-görgels,
of nog liever naachtegaole,
spreuwe, mulders (merels), overhaolen
om in 't litterair plantsoen
plat-eweg d'r best te doen,
och, wè zu't er lekker klinke!
Dörom roep ik al de vinke,
leuwerikke, wielewaole,
meeze, kneuters, naachtegaolen,
al wè hier in Brabant piept,
al wè neuriet, kwaokt en kriipt,
om mar hardop mee te zingen,
blij te zijn en rond te springen
in den lieven Heer z'n boome;
'k roep ze op om mee te droome,
mee te sjierpe, mee te fluite,

nie om eer of roem of duite
(want daor moete ze tòch naor fluite!)
mar uit louter zielsplezier!
't Zet den hemel op een kier
as we in onz' eige klaanken
onzen lieven Heer bedaanken,
as we simpel, los en knus
zingen zoo we 't kunnen dus.

Het vogeljaar volgens Dr. Jac. P. Thijssse.

(Bloemendaal, december 1904)

“Het vogeljaar begint, zooals het behoort, in Januari met de nieuwjaarsvisite, die de Roeken brengen aan hun oude broedplaatsen. Een bezoek, dat ze bij niet al te guur weer dag aan dag herhalen en voortdurend rekken. Wel is de winter nog lang niet voorbij, maar het voorjaar zit toch al in de lucht, tegelijk met het lengen der dagen. Het is al niet meer met zekerheid uit te maken, of de troep kramsvogels, die zich te goed doen aan de nog overgebleven meidoornbessen, zich bevinden op de heenreis naar het winterkwartier of op den terugtocht naar de broedplaatsen. Onder de meeuwen zijn er al verscheidene met een zwarten kopband en als de temperatuur het toelaat, dan vertoeven ze al meer in de weilanden dan in de stad. Uren kunnen ze stil zitten in het groene gras, bij tijd en wijle uiten ze hun welbehagen door hoog in de lucht door elkaar te zwieren. Precies hetzelfde zullen over eenige weken de zwarte roeken ook gaan doen. De musschen houden soms heele dagen lang vergadering. Nu eens in een dakgoot dan weer in de vlier of in een stoffig smerig maar zonnig hoekje aan een slootkant en tegen den avond in enorme troepen in vanouds daarvoor gebruikte iepen en peppels (populieren). Tegen het eind van de maand komen sommige spreeuwen meedoen en ook dat troepje wordt al grooter en grooter, totdat de spreeuwen al gauw een eigen boom geheel in beslag nemen. Kauwtjes zijn dag aan dag in de stad en inspecteeren vlijtig hun nesten. Het verschaffen van wintervoer aan de vogels is een aangename bezigheid en een onuitputtelijke bron van genot en kennis. Zelfs de stedeling op een bovenwoning kan er plezier aan hebben. En wie “buiten” woont kan wonderveel beleven. Van heel weldadige betekenis wordt dit bedrijf, wanneer we het verrichten bij lighallen en ziekenhuizen. Het is gemakkelijk genoeg. Haast alle vogels eten brood, dat is dan om zoo te zeggen het eerste stapelvoedsel. In de tweede plaats komen de pinda's, het best in kettingen aaneengeregen, maar ook vrij liggend, gepeld en verbrokkeld. Dan komen andere olierijke zaden als okkernoot, hazelnoot, beukenootjes, hennepzaad, zonnepitten, raapzaad etc. De welbekende firma Sluis levert u ook “verpakt” gemengd voer waar van allerlei in zit. Allerlei overschot van de tafel is welkom, maar zorg er voor, dat ge de zaak niet zout laat zijn. Neem ook proeven met vruchten en zaden van allerlei wilde planten. Ik voer veel op de grond, maak ook gebruik van een eenvoudig voedertafeltje en strooi ook veel op sparretjes en taxus. Bovendien heb ik in de voederhoek veel wilde rozen. Geldersche roos is ook heel goed evenals hulst. Beide houden hun vruchten tot laat in de winter en doen dan dienst in tijden van nood en lokken dan de nogal zeldzame pestvogels en kramsvogels. Ge moet er in berusten, dat musschen en spreeuwen op heel wat beslag leggen, vooral op het grondvoer, maar dat hebt ge toch noodig voor de roodborstjes en heggemusshjes, al kunnen die ook wel leeren den voedertafel te bezoeken. Het struikgewas dient als toevlucht wanneer de sperwer komt. Welke vogels op het voer komen? Dozijn soorten. Ik noteerde Bonte Kraai, Kauwtje, Spreeuw, Huismus, Vink, Keep, Groenvink, Geelgors, Bonte Specht, Groene Specht, Boomklever, Roodborst, Heggemus, Winterkoning, Merel, Zanglijster, Koperwiek, Kramsvogel, Groote Lijster, Pestvogel, Koolmees, Pimpelmees, Glanskopmees, Staartmees,

Vlaamsche Gaai, Houtduif. Let er eens op, welke van deze vogels zich in paren vertoonen, reeds in December en geef ook acht op het verkleuren van de snavels van musschen en spreeuwen in het vroege voorjaar en op het veranderen van vrij vaal winterkleed bij vink en groenvink tot schitterend voorjaarskleed. Vooral de man vink is de moeite waard. Let op zijn kop. Aan drink- en badwater hebben de vogels nog dringender behoefte dan aan voedsel. Zorg dus op zijn minst voor een ondiepe schaal met water of maak een vijvertje van beton of metselwerk. Bij langdurige droogte of vorst moeten we natuurlijk bijvullen en openhouden. Je kunt ook een elektrische verwarmingsplaat onder den drinkbak aanbrengen. Dat gold vroeger voor aanvechtbare luxe, maar als je zoo'n ding zelf aanlegt, dan zit er toch ook wel wat goeds in. Ik voor mij sjouw een paar keer op een dag met een bijltje naar mij bekende drinkplaatsen in de vrije natuur, allemaal erg aardig. Water is bij zulk streng weer een allereerste levensbehoefte. In de wakken op de meren en in de zee verzamelen zich de eenden bij duizenden, hongerige reigers staan er in troepjes aan den kant en zijn ook dadelijk te vinden aan de vaargeul, die door een stoomboot is opengetrokken. De spieringvisser op het ijs ziet om zijn gaten een kleinen, schitterend blauw en groen en bruin met witten vogel zweven en met vluggen greep een vischje uit de bijt snappen. Dat is de ijsvogel, wonderschoon van kleuren en wonderlijk van gedaante met zijn grooten kop en langen spechtensnavel, klein lichaam, korten staart en zwakke pootjes. Hij toeft in den winter met andere vogels ook dicht bij den oorsprong van snelvlietende beekjes die zelden of nooit bevroren. Een echte wintergast is hij niet, want hij blijft ook 's zomers hier en broedt dan in holten aan den kant van het water. Wanneer alles voor langen tijd befrist, dan kunnen de vogels het hier evenmin uithouden als in het hartje van Siberië en dan moeten zij sterven of heengaan. Zoo ver komt het hier zelden maar soms kan het geweldig spannen. Vooral wanneer de koude laat invalt en lang voortduurt, dan krijgen de vroege trekvogels er ook last mee en niet alleen komen dan duizenden wintergasten om het leven, maar er blijft ook langen tijd een vermindering van het aantal broedvogels merkbaar. En wel natuurlijk het meest bij de zeldzame soorten. Het is merkwaardig, hoe bij dooiweer dan alle geschorste lente-bezigheden weer worden hervat en uitgebreid. De musschen zingen hun koorzang weer, voordat de IJscub zijn banen sluit. Roeken en kauwtjes scharrelen om hun nesten en de meeuwen trekken naar buiten naar de weilanden, waar ze de eerste teruggekeerde akkerleeuwerikken ontmoeten.

Nu komen de heerlijke lichte dagen van Februari, waarop na 's winters druk de hilariteit haar intocht doet met het lied van den zanglijster, vroeg in den morgen van den ochtendstond van 't jaar. Dat zijn al echte lentedagen. De hazelaar is in bloei, de bodem van de lichte eiken kreupelboschjes is groen van pijpkruid en look en van de kiemplantjes van walstroo en ooievaarsbek. In beschutte hoekjes staan sneeuwkllokjes te bloeien en wordt het dorre blad in plakken opgetild door de spruitjes der anemonen, die kromruggig zich boven de aarde verheffen. Hoog in de toppen roept de zanglijster en laag in het hout antwoorden de mezen, nu niet meer hun krachtig winterwachtwoord, maar met blijden roep en liefelijk getjingel van lentevreugd. Nog één dag en de akkerleeuwerikken zingen in de weide, de vink slaat in het hout en de boomleeuwerik hangt met liefelijk gejubel boven heide en duin. De groene specht zit in de hoogste toppen van de boomen luidkeels te galmen, nu herinnerend aan het gehinnik van een paard, dan weer aan nachtegalenslag. De bonte spechten, kleine en groote, rusten niet voordat ze een goed gestemden dorren tak hebben gevonden en roffelen dan dat het een aard heeft. In het eind van de maand laat ook de merel zich hooren, al vaster en reiner. Eerst 's morgens vroeg, dan ook in 't avonduur. De houtduif begint zijn verhaal van "koe, koe, schoone koe", dat tot October duren zal. En in een afgelegen hoekje van het eikenbosch zit de Vlaamsche gaai zich op zijn eentje te verkneuteren en al de geluiden na te doen, lijster, leuwerik, vink en merel, hij heeft nergens moeite mee. Maar hij durft 't niet hardop te doen. 's Ochtends heel in de vroege heeft hij aan 't nieuwe nest gebouwd. Daar zijn trouwens reigers, aalscholvers, roeken en musschen ook al mee bezig. Aan den zeekant is het

een en al drukte en vertier. Eindeloze zwermen van eenden trekken naar het Noorden en Oosten, nu eens hoog in de lucht als wolkjes van fijne stippels, dan weer vlak langs de golven als een slang, soms effen zwart, een andermaal opflikkerend en blinkend wit of gloeiend in roode en gele tinten. Scharen van vlugge pleviertjes ijlen vlak langs het strand, terwijl een enkelen keer met breeden wiekslag majestueus een lijn van wilde zwanen overvliegt. Als die dan hun sonoren trompet steken, de pleviertjes hun trillertjes laten horen, de eenden roepen en hoog in de lucht een bende wulpen aan het joelen slaat, dan is dat een lentelied, dat voor het gezang van lijster, vink en leeuwerik niet behoeft onder te doen. Intusschen zijn de elzen gaan bloeien en werken honingbijen in de bonte crocusbloemen. Maart is in het land. Ineens zijn de ooievaars verschenen en in het weiland loopen ook enkele verwaaide kieviten. De spreeuwen komen nu bij duizenden en duizenden opdagen. Hun gefluit en gezwatel weerklinkt den heelen dag, en toch stappen ze ook heele dagen in de frissche weiden rond en op den verschgeploegden akker. Iedere holle boom wordt nagekeken, ze jagen de musschen uit de klimop en vechten met lijsters en merels om de zwarte klimopbessen, die nu juist beginnen te rijpen. De overwinteraars als boomklever, boomkruiper, winterkoning en meezen worden hoe langer hoe uitgelatener en verrijken hun eenvoudig wintergeroep of wintergezang met allerlei nieuwe geluiden en versierselen. Toch zijn ze wel te herkennen, maar een liedje klinkt er doorheen. Dat lijkt nu eens op het draaiwijsje van het boomkruipertje, dan weer op het geschetter van een winterkoning, maar het is langer dan het eerste, bescheidener dan het tweede en lieflijker dan beide. Dit nieuwe geluid nu is van de bastaardnachttegaal, die ook heggemuscheet. Een diertje dat veel op een musch lijkt, maar een mooi blauwachtig kopje en een fijn snaveltje heeft waaraan het direct is te herkennen. Ze nestelen ook al in de hagen en hebben mooie blauwe eitjes. Nog voordat de iepen bloeien, zijn de groenvinken begonnen te blèren en te zingen. Soms één of twee, op gunstige trekdagen wel tien of twintig tegelijk. Sijsjes komen in groote troepen opdagen en vormen soms een week lang de hoofdbevolking van een boschje of park. Tegelijk of kort daarna verschijnen de goudhaantjes. Die bungelen en fladderen den ganschen dag door de boomen om na een korte rust 's avonds na zonsondergang verder te trekken. Tegen midden Maart begint de vraag te rijzen: wat zullen we het vroegst beleven het eerste kievitseizoen of de aankomst van de eerste tjiftjaf. Meestal wint de kievit het maar het tjiftjafje is al een paar dagen in het land wanneer hij begint te zingen, daar moogt ge wel om denken. Als het eerste kievitseizoen geraapt wordt, dan zijn nog lang niet alle kieviten aangekomen of doorgetrokken. Juist na midden Maart begint de trek in vollen ernst en kunt ge dag aan dag nieuwe benden kieviten, tureluurs, grutto's, wulpen, plevieren en strandloopers in beweging zien. Ook spreeuwen, vinken, groenvinken, gorzen en leeuwerikken komen nog voortdurend aan of vliegen over naar noordelijker en oostelijker streken. Merkbaar is ook de vermeerdering van het aantal boomleeuwerikken en de boompiepers zingen ook al drukker en drukker boven de dennetjes. De kapmeeuwen zijn in vol ornaat en verlaten de stad om zich in hun geliefde moerassen te vestigen. Intusschen zijn de roeken en kauwen nu voorgoed binnen de muren gevestigd en vervullen zij de stad met hun geluiden en evoluties. Ook de torenvalken zijn verschenen en dartelen met blij "kli, kli" boven hun uitverkoren woonplaats. De weide wordt nog opgevroolijkt door troepen witte en gele kwikstaartjes en ook graspiepers zijn op volle sterkte. Er waren er al in Februari, maar die hebben we over het hoofd gezien. Tegen het einde van de maand hebben al de geharde vogels zoals roeken, kauwtjes, musschen, meezen, lijsters, merels, roodborst, winterkoning, heggemuscheet en boomleeuwerik al nesten en eieren. Sommigen hebben zelfs het eerste broedsel al uit den dop en kunnen aan de opvoeding der kleintjes beginnen. De aalscholvers zijn wel het vroegst.

April mocht in plaats van Grasmaand wel Vogelmaand heeten. Negen tiende van de inlandsche vogelwereld kunt ge in deze maand ontmoeten. Wintergasten die nog toeven, doortrekkers op de lentereis, sterke zomervogels die durven komen nog voordat de boomen bebladerd zijn terwijl in het laatst van de maand de teerder soorten hun intocht doen.

Voorop komt de fitis, die soms al in Maart verschijnt, maar toch thuishoort in April. Hij komt even voor het bloeien van de ahorns (esdoorns), een dag of veertien voordat zijn lievelingsboom, de berk, zich tooit met katjes en sierlijk groen. Tegelijk met hem verschijnen de roodstaartjes en de voorposten van het groote zwaluwenheir (leger), de eerste boerenzwaluwen. Het gros van hun leger komt doorgaans in de tweede week van April en dan zwieren ook weldra de oeverzwaluwen boven het water. Soms zijn de oeverzwaluwen er veel eerder dan de boerenzwaluwen, maar ook het omgekeerde komt voor. Die zwaluwen zijn eigenlijk lang zoo vast niet in hun bewegingen als tjiftjafs en fitisjes. Zij schikken zich veel meer naar de wisselvalligheden van het weer. Tapuiten waren al in Maart in het duin, doch in April komt de groote massa opdagen. Ook komen er nu nog altijd meer spreeuwen en vinken, groenvinken, sijsjes en goudhaantjes. De gorzen, de geelgors en de rietgors, die den heelen winter door zich nu en dan lieten hooren, krijgen nu versterking en weldra klinkt overal hun eenvoudig lied. In het midden van de maand komt de groote gebeurtenis, de aankomst van den nachtegaal tegelijk met die van koekoek en draaihals. Dat kan wel drie weken uiteenloopen. De gemiddelde datum is 20 april, maar het mag wel bedacht worden, dat ook de nachtegaal niet onmiddellijk begint te zingen als hij pas aangekomen is. De draaihals wordt altijd in één adem genoemd met de koekoek waar hij echter weinig mee heeft uit te staan. Het is een vreemde verschijning, een zonderlinge klimvogel met een wonderlijk grijs gespikkeld kleed. Van verre gezien als effen grijs, maar werkelijk geteekend met allerlei mooie puntjes en slingerstreepjes, pijlvlekken en accolades. Bovendien is het zacht als zijde en teer van tint in blauwgrijs en bruingrijs. Over het algemeen wel eenigszins herinnerend aan de nachtzwaluwen. De vogel is niet zoo zeldzaam als men wel meent en kan vooral in de tweede helft van April en de eerste week van Mei waargenomen worden. Dan bezoekt hij zelfs de steden. Meer dan eens is hij in het Vondelpark en in Artis gezien. Hij roept heel luid en aanhoudend "tjiep, tjiep, tjiep" tot twintig maal achter elkander. Klimmen doet hij weinig. Doorgaans zoekt hij zijn voedsel op den grond, liefst mieren en mierenpoppen, die hij met zijn lange scherpe en kleverige tong zeer behendig weet te overmeesteren. Hij nestelt in holtes en wil ook wel in nestkastjes broeden. Wanneer nu deze vogels zijn aangekomen, dan zijn de meeste heesters al vol in blad en ook de kastanjes en eschdoorns, terwijl de iepen en de beuken beginnen uit te loopen. Het insectenleven is in vollen gang. Kleurige vlinders fladderen overal, de meeste wilde bijen komen te voorschijn en rupsen zonder tal bedreigen het loover, dat uit de knoppen dringt. Er komen warme dagen, zoodat de laatste koperwieken en bonte kraaien, die zich tot nu toe hier ophielden, tot de heenreis besluiten. Reeds sedert eenige weken waren de koperwieken begonnen te zingen en de bonte kraaien vonden het noodig, om hoog in den boomtop te zitten roepen of nog hooger in de blauwe al schreeuwend rond te vliegen. Dan zijn ze opeens verdwenen en wanneer in het eind van de maand een bonte kraai, een keep of een koperwiek in de groene heesters schuilt, dan is dat een teeken, dat hij ziek is en zijn vrienden niet heeft kunnen volgen. Nu eens vroeger dan weer later dan de nachtegaal komen de huiszwaluwen en later, soms zelfs pas in het begin van Mei krijgen we het gezwier en gekrijsch van de gierzwaluwen te genieten. Bosschen en parken krijgen nu hoe langer hoe meer bewoners. De groene fluiters zingt zijn trilliedje en achtereenvolgens verschijnen nu tuinfluiters, braamsluiper en zwartkop-grasmusch. Op gunstige dagen - dagen die ons ook zoo heerlijk aandoen, een zacht regentje in den ochtendstond en verder een zonnigen dag met 's avonds een buitje - op zulke dagen zijn deze vogels overal voorhanden. Zelfs in tuinen, parken en plantsoenen waar ze niet broeden. Het zijn voor het meerendeel doortrekkers en wat er van hier blijft is winst. De laatste week in April is in den regel de heerlijkste tijd van het jaar, de echte tijd van jeugd en overmoed. Kleurenpracht, vormenrijkdom, jubelzang, de weelde van de zomer. Nog vrij van ontzenuwende zorgen en vermoeienis, nog doordrongen van den reinen, krachtigen geest van den winter. Alles even helder en frisch, jolig en krachtig. Het jonge blad nog nauwelijks ontplooid, een zee van bloemen, maar nog meer knoppen, vogels zingend bij het nest, maar

ook nog om het wijfje of vroolijk onderweg naar streken waar nu pas de gesmolten sneeuw in ijskoude beken van de bergen stort. Alles nieuw en vol heerlijke beloften. De nachtegaal zingt 's nachts al luider en luider. Zijn wijfje is nog niet aangekomen. In den vijver zingt 't waterhoen steeds hetzelfde lied, de bergeend houdt hem gezelschap en komt in klank en passie soms den nachtegaal nabij. Het korhoen baltst op de heide en de uilen in 't bosch overstemmen soms elk ander geluid. Ja, zoo jolig is deze tijd, dat die traditioneele nachtvogels zich zelfs op klaarlichten dag vertoonen, wel wetend, dat de kleine vogels nu ook te blij en te druk zijn om acht op hen te slaan. In de laatste dagen van April verschijnen de zwartgrouwe vliegenvangertjes, die een poosje als kleine ekstertjes spelen in het hout en dan komen langzamerhand de meivogels aanzetten. Eerst de hele rietzanger-familie. Wat zouden ze ook eerder hier doen? Zelfs nu is het jonge riet nog niet de moeite waard en moeten zij aan oude, dorre stengels of wilgenteenen op en neer klauteren, terwijl hun welbekend en welkom deuntje over het water klinkt. Van nesten bouwen komt voorloopig niets, het oevergras moet eerst nog wat opschieten. Tot zoolang vroolijk gezongen aan den waterkant, waar de bruine kiekendief ook al rondwaart. Witte en zwarte sterntjes zweven boven de plas. De spotvogel had al wel eerder kunnen komen, want zijn vlier en sering zijn al dicht in blad, maar hij houdt zich nu eenmaal aan de Meimaand en begunstigt slechts enkele malen April. Nog altijd komen meer nachtegalen, nu ook de wijfjes en ook het stille grauwe vliegenvangertje, de zoete tortel, de "wreede" klauwier, het oolijke paapje, de schitterende wielewaal, het dikke kwarteltje en de geheimzinnige geitenmelker met zijn rateltje. En uit de bloemige wei klinkt nog een ander knarsinstrumentje, de komieke spriet of kwartelkoning. Langs het strand trekken nog kanoeten en strantloopertjes, goudplevieren en goudkieviten naar de Noordpool. Kwartel en wielewaal, nachtzwaluw en kwartelkoning zijn al vogels van den zomer. De appelboomen raken uitgebloeid, het koren schiet in zijn aren. Het hoogtepunt is nu bereikt en in de vier weken, die nu volgen, zingt en speelt, paart, nestelt en broedt alles wat nu in Nederland vleugels heeft. Vier weken van ongebonden vogelvreugd. Gelukkig wie er van kan genieten, wie zich rekenschap kan geven van al die geluiden en bewegingen. Dagen achtereen heb ik 's avonds op het hek van ons station zitten luisteren naar den kwartelkoning, die daar in 't weiland naast het esschenboschje zijn gangen had onder het hooge gras. En avond aan avond heb ik geprobeerd den stationsarbeider uit te leggen wat ik daar nu aan had om zoo'n beest in het halfdonker niets anders te hooren roepen dan altijd door denzelfden deun zonder eenige afwisseling, zonder eenig accent "peers – neers – peers – neers – peers – neers". Twee kwarten staccato en dan telkens een kwart rust. Je moet de woorden uitspreken met bijna gesloten stembanden, zoodat het heesch knarst. Nu, mijn arbeider kon zich niet begrijpen, dat ik daar iets aan vond en ik kon hem natuurlijk niet zeggen, dat hij zijn haar moest schuieren, zijn handen wasschen, boterham eten, beursberichten lezen en wachten op een volgende incarnatie, zooals mijn vriend van Eeden in soortgelijke gevallen aanraadt. Hij zei, dat hij al een week op het vervelende dier loerde om hem dood te gooien met een bonk steenkool, maar dat hij hem niet kon krijgen. Toen heb ik hem vriendelijk gevraagd of hij dat niet doen wou en eindelijk zijn we samen op een ochtend er op uit geweest om het dier te zien te krijgen. We hebben hem gezien ook na een uiterst interessante en vermoeiende jacht, waarbij we alledrie zeer opgewonden raakten. De vogel zelf zóó, dat hij, na ons door een meesterlijke taktiek om den tuin geleid te hebben, op een open plek bij het hek uit alle macht zijn "peers – neers" aanhief. Een mooi slank diertje, grijs met donkere vlekken, ongeloofelijk vlug en ongeloofelijk onnozel. Ik heb er eens eentje in een kooi gehad en die liep altijd weg, hoe vernuftig ik zijn gevangenis ook verzekerde. Dan ging hij de buurt op en werd dan telkens weer door kinderen gevangen en toen dat herhaalde terugbrengen mij te veel stuivers ging kosten heb ik hem maar in de wei gezet. Met dien arbeider ben ik dikwijls uit geweest. Later is hij overgeplaatst en dat was volgens hem maar goed ook, want hij begon al net zoo mal op de vogels te worden als ik. En nu staat hij in mijn herinnering nog altijd midden in de wei met mooie Meibloemen met een

ongeloovig gezicht er naar te luisteren, als ik hem uitleg dat ik van de spriet houd, omdat die mij altijd doet denken aan de Meimaand op zijn schoonst. Zooals het rijmpje beweert, zijn spriet en kwartel de eenige vogels, die niet in de Meimaand broeden, maar daar kunt ge in den regel nog de Zilvermeeuw bijvoegen en soms de karekieten ook nog.

In Juni evenwel is alles te vinden. Dan broeden alle vogels nog, reeds of weer. Dit is dan ook de ware tijd, om het familieleven der vogels te bestudeeren. In steden zijn nu de roeken en de kauwtjes druk bezig met de verzorging hunner jongen. De musschen broeden al voor de tweede maal en ook de meeste houtduiven verkeerden in dit geval. De gierzwaluwen hebben hun slordig nest gereed en de torenvalk zit op de bruinroode eieren. In tuinen en parken voeren merels en zanglijsters den boventoon. Hun eerste nest, laag bij den grond en slecht verborgen, is wellicht door straatbengels vernield en nu bouwen zij hoog in de iepen of in de dichte klimop tegen een huis. Musschennesten zitten bij tientallen in de Italiaansche populieren, tiftjaf en fitis hebben hun nest kunstig verborgen tusschen de lage heestertjes vlak bij den grond, soms in den grond. Ook de zwijger, het vliegenvangertje, heeft een veilig plaatsje weten te vinden. De roodstaart heeft lang gezocht naar een hollen boom en zich eindelijk vergenoegd met een der nestkastjes, die gelukkig ieder jaar in grooter aantal aanwezig zijn. De spotvogels zijn nog het veiligst af in de middelsoort boomen midden in de boschjes en daar hebben ook molenaar en tuinfluiter een toevlucht moeten zoeken want de park-autoriteiten staan nog altijd onder invloed hunner grootmoeders, die beweren dat de gond altijd "schoon" moet zijn en dat er op "park" geen ander rijmwoord is dan "hark". Daarom komen hier ook geen roodborstjes en nachtegalen. Een enkele tortel huist in de hooge boomen, vinken en groenvinken hebben hier hun nest 't meest in de dichte meidoorns. De meezen, boomkruipers en spreeuwen maken dankbaar gebruik van de nestkastjes of hebben hoeken en gaten opgezocht in de omliggende huizen, voor zover die in een nieuwe buurt te vinden zijn. Over het algemeen hebben de zomergasten het in de parken nog lang niet zoo veilig en geriefelijk als hun toekomst. Op een goed, ouderwetsch rommelig boerenerf met moestuin en bloemhof, boomgaard en perceeltje hakhout hebben zij het beter dan in de lusttuinen van de wereldstad. Hier voelen ook de echte menschenvrienden, de zwaluwen en de ooievaar, zich volkomen thuis. Maar het mooist zijn de oude buitenplaatsen, de zoom der groote bosschen en de boschjes in de duinvalleien. Op den grond nestelen daar roodborst, nachtegaal, tiftjaf, fitis, fluiter, winterkoning, het zwarte meesje en een enkele maal zanglijster en merel. Al deze vogels gaan ook wel eens in dicht struweel wat hooger en komen dan gaandeweg op het terrein van de zwartkop-grasmusch, tuinfluiter, braamsluiper en bosch-rietzanger. Iets hooger wonen verschillende soorten van vinken en lijsters, een enkele spotvogel, klauwier en vliegenvangers, gaaien, houtduiven en tortels. En in het opgaand hout zelf huizen meezen, roodstaart, draaihals, ringmusch, spechten, kauwtjes, uilen, de vroolijke boomklever, onvermijdelijke spreeuwen, de wielewaal en waar ze geduld worden roeken, kraaien, reigers en aalscholwers, valken en een enkele wespindief. Er zijn verscheidene plaatsen in Nederland, waar al deze vogels en nog meer binnen een kring van een uur gaans te vinden zijn. Bijvoorbeeld Velzen, Driehuizen, de Grebbe, St. Jansberg, Brummen, Gorssel, Twikkel, Oisterwijk, de Manteling, Olterterp. Waar het hout dunner wordt en meer verspreid staat over de bruine hei of de kale duinen, huizen op den grond gorzen, boompiepers, kuifleeuweriken, boomleeuweriken, paapjes, nachtzwaluwen en in de dichte lage doornstruikjes en rozen de grasmusch, de klauwier en de kneutjes. Fazanten, patrijzen en korhoenders hebben de ruigste brandnetelhoeken of de dichtste heidestruiken opgezocht. En op afgelegen plekken legt de wulp zijn viertal groote eieren. Zoowel in de laagte als op droge hellingen komen kievit en grutto's, tureluurs en kempantjes en andere trawanten uit het weidegebied. Op de droge plaatsen, waar het konijn tiert, vestigen zich de bergeenden, kleine boschduiven en een enkel steenuiltje. Sporadisch vestigt zich hier en daar een enkele griel, een steltlooper, bijna zoo groot als een wulp, maar met een korten rechten snavel en groote uilachtige ogen. Hij legt, evenals de nachtzwaluw, zijn beide eieren

zonder eenige bescherming vlak op den grond. Zij blijven door hun schutkleur meestal onopgemerkt. Op alle mogelijke vlakten, niet te ver van zee, droog of nat, kaal of begroeid, leggen de scholeksters hun eieren. En in de wijde zandwoestijnen van den duinrand of op het strand zelve boven de hoogwaterlijn liggen de nesten, de eierkuiltjes van strandpleviertjes, bontbekken, dwergsterntjes, gewone sterntjes en hier en daar de groote sterns. Op de meest woeste plek van het duin zijn de zilvermeeuwen begonnen te broeden en op natte plekken in de strandstreep vertoonen zich weer kieviten en tureluurs. In de weide en op den akker zijn de leeuweriken bezig met hun tweede broedsel. Hun nest is moeilijk te vinden, maar ook dat van graspieper en gele kwikstaart is goed verborgen en het vinden van een sprietennest is bloot toeval. Wandelt ge door het hooiland, dan vliegen voortdurend om u heen de luid roepende grutto's en tureluurs, terwijl het kempaantje haast geen geluid laat hooren, maar des te gekker bewegingen maakt, als hij in de buurt van het "slagveld" is. De mankemphanen zijn het vechten nog lang niet moe en bezoeken nog getrouw hun tournooivelden. In het oeverriet nestelen de kleine en groote karekiet. In de zegge en moersplanten nestelen de rietgors, de rietzanger, de boschrietzanger, de snor, het baardmeesje en ook weer fitisjes en grasmusschen. De wilde eend en de slobbeend bezoeken dezelfde terreinen en dwalen soms ver van den waterkant af, maar het waterhoentje verlaat den oever van de plas zoo licht niet. Koeten, reigers, roerdompen, lepelaars en meeuwen hebben hooge huizen gebouwd in het water zelf. Het zwarte sterntje legt zijn eieren op de vlotten van afgestorven plantenstengels en de bruine fuut en dodaars verzamelen op stille plekjes hun modderhoopen. De bruine kiekendief heeft zijn horst in een goed verborgen hoekje en in de steile zandhelling hebben de oeverzwaluwen hun tunnels geboord. In dezen tijd kennen de vogels nagenoeg geen rust en slapen zij bijna niet. Wanneer ge in 't spookuur door de velden wandelt, dan verneemt ge telkens het geroep van den kievit, het lied van den rietzanger, de kreten van den nachtegaal en om twee uur 's nachts begint al het vol orkest van den dag met koekoeksroep, lijstergeschal, het montere lied van den spotvogel, het zachte wijsje van het roodstaartje. Ik heb al dikwijls geprobeerd een volgorde vast te stellen maar dat is een ijdel pogen. Nu is de een dan weer de ander het eerst bij de hand, al naar de bewoners van de streek. Ik heb tusschen tweeën en half drie wel twintig verschillende vogelsoorten hooren zingen.'s Avonds is er een duidelijker grens. De meeste vogels eindigen hun lied met zonsondergang. Lijsters en merels zingen nog een poosje in de schemering. De roodborstjes houden op wanneer de sterren van de tweede grootte zichtbaar worden en dan blijven de nachtegaal, karekiet, rietzanger, nachtzwaluw, uilen en met de spriet nog eenige steltloopers aan 't woord. Met Sint Jan (24 juni) heet het gezang te verzwakken, maar in mooie zomers blijft het nog wel onverminderd voortduren tot in de eerste week van Juli. Maar dan komt ook een merkwaardige verandering. Nu is het de tijd om te letten op gezelschappen van pas vlugge jonge vogels die door ouders of alleen door de moeder worden rondgeleid, gevoed en onderwezen. Magere spreeuwen met hun veeleischend kroost, koolmeesjes met hun ongeloofelijk groote gezinnen, het dwergentropje van den winterkoning, de duiveltjes van koet en waterhoentje, de fitisjes en fluitertjes, die levendiger van kleur zijn dan hun vervaalde ouders, het spikkelig broedsel van roodstaart, roodborst, vliegenvanger en nachtegaal, de leersame zwaluwtjes, die het meest van allen aan den weg timmeren, terwijl tuinfluiter, braamsluiper en zwartkop meer in het verborgen werken. Wat een roepen, aanmoedigen, waarschuwen en vermanen. Wat een geklepper als de jonge ooievaars van 't nest moeten, wat een gegil als de jonge spechtjes en boomklevers hun vrees voor den afgrond moeten overwinnen. En de arme laatste, die niemand heeft om hem een duw tegen zijn achterste te geven, wat kan die lang in de opening van het hol zitten te kermen, totdat hij eindelijk van louter zenuwachtigheid er uitrolt en merkt dat hij vliegen kan. Heerlijke tooneeltjes zijn in dezen tijd te aanschouwen, maar ik moet u waarschuwen, dat het al weer herhaaldelijk ochtendwerk is. Het kan niet dikwijls genoeg gezegd en herhaald worden, dat de meeste belangrijke gebeurtenissen in het vogelleven gebeuren in den morgenstond vóór

schooltijd en vóór de kantooruren, wat voor ons heel plezierig is, want nu kunnen veel menschen, die het ijselijk druk hebben, toch genoeg van het vogelleven zien als ze maar willen. De opvoeding van jonge vogels duurt niet lang. Weldra zijn ze zelfstandig en dan verdwijnen de meeste van hen zonder dat er een haan naar kraait. Hier en daar ontmoet ge dan zoo'n troepje zwervers. In het riet schuilen duizenden jonge spreeuwen, zwaluwen en kwikstaartjes. Op stille plassen scholen eenden bij elkander, jonge musschen en gorzen trekken naar het graanveld en ik vrees, dat de ouden voor een groot deel meegaan. De rui begint ook al vroeg in Juli, het eerst zijn de mannetjes-eenden er bij, dan de musschen en de vinken, kraaien, gaaïen, roeken, meeuwen en zoo krijgt iedereen gaandeweg zijn beurt. En nu neemt de vogelzang snel af, maar toch heb ik op een enkelen gedenkwaardigen Sint Jacob (25 juli) nog roep en zang gehoord van houtduif, groote karekiet, roodstaartje, tuinfluiter, kneu, zwartkop-grasmusch, tjiftjaf, fitis, spotvogel, graspieper, boompieper en boerenzwaluw. In het begin van Augustus kunnen nog nesten met eieren gevonden worden van uilen, zwaluwen, musschen, braamsluiers, leeuweriken en houtduiven. Dat kan zelfs voortduren tot in September. Maar zooals in Januari het roekenbezoek ons verblijdt als voortteeken van de naderende lente, zoo voelen we in Juni al het vlieden van den zomer en Sint Jan (24 juni) hoort tegelijk met het lied van de zomervogels ook de roepstemmen van de voorloopers van den herfsttrek. Weldra wemelen de stranden van grutto's, tureluurs, wulpen, kemphaantjes, allerhande sterntjes, meeuwen, plevieren en strandloopers. De zwarte zee-eend die in den winter bij duizenden onze wateren zal bezoeken, vertoont zich reeds bij enkele exemplaren in het drukst van het badseizoen. Daar hij nog niet heeft geruid, moet hij het hier doen en als hij nu bij een harden westenwind met slagregen –echt vacantieweertje! – een toevlucht op het strand heeft moeten zoeken, dan kan hij niet wegvliegen. Als ge vlug genoeg ter been zijt, kunt ge hem den terugtocht naar de zee afsnijden en zijn mooien oranje neus van nabij bekijken. In de bosschen vereenigen zich langzamerhand meezengezinnen van verschillende families, zoodat de bonte troepen ontstaan, die den heelen winter door zullen rondzwerven. Ook de gele wielewalen vormen benden en vertoonen zich meer en lager bij den grond dan ooit. En dan komen werkelijk een paar weken van betrekkelijke leegheid en stilte, de meest vogelarme tijd van het jaar, de laatste dagen van de groote vakantie. De oude koekoeken zijn verdwenen en ook de wielewalen, gierzwaluwen, ooievaars, het meerendeel van de karekieten en rietzangers en bijna alle jonge trekvogels die hier in het land zijn uitgebroed. Alleen aan de stranden en in de buurt van de zee blijft druk leven.

In September komen nu nog een paar liefelijke en gracieuse weken, de tijd van den "zingenden trek". Liefelijk en zacht klinkt op een goeden morgen het gestamel van de tjiftjaf, de roerende strofe van de fitis, de welluidende tirade van de zwartkopgrasmusch, een enkele nachtegaal-slag en een zanglijsterlied zonder overmoed voor zoover dat bij een zanglijster mogelijk is. Als ik dat hoor, dan word ik louter aandoening en romantiek en dan ga ik vanzelf stilletjes dat mooie lied van von Eichendorff zingen: Nach Süden nun sich lenken, die Vöglein alzumal. Met wijd-uitgehaald: Adé, in die Läng und Breite, O, Prag, wir ziehn in die Weite, Et habeat bonam pacem, qui sedet post fornacem! Je moet dat lied maar eens opzoeken, het zijn drie tamelijk lange strofen, overmoedig en weemoedig tegelijk, zooals dat ook voegt bij deze zangvogeltjes, die nu al goed en wel op reis zijn, onderweg overvloedig voedsel vinden en zoo nog tijd en lust hebben voor een liedje. Maar weldra maakt die gratie plaats voor grootschheid. De roeken en kauwtjes houden groote optochten hoog in de lucht met groot geschreeuw en gefladder. Ontelbare scharen van bonte kraaien komen uit het oosten, zwermen van leeuweriken trekken over zee, lijsters, gaaïen, vinken, goudhaantjes vertoonen zich in grooten overvloed. In sommige nachten is de lucht vervuld van allerlei geluiden. Sinds goederentreinen 's nachts rijden, moet ge ver van een spoorweg gaan om ze te hooren. Lijsters, leeuweriken, wulpen, scholeksters, grutto's, pleviertjes en knoeten zijn nogal dikwijls te onderscheiden. Maar daar zijn ook tal van geluiden onder die onmogelijk te herkennen zijn en alleen bij den hoorder het levendig besef wekken van een

ontzagwekkende beweging daar hoog in de lucht. En beweging, die ook medegevoeld wordt door het makke gedierte van onze hoeven zooals ieder, die een eendenvijver of een ganzenfokkerij in zijn buurt heeft, getuigen kan.

De grootste drukte valt in het eind van October en 't hoogtepunt lijkt mij altijd bereikt te zijn wanneer met andere vinkachtige vogeltjes de fratertjes komen opdagen met hun gele snaveltjes en de barmsijsjes, ook geelgenaveld, maar met een zwart kinnetje en liefelijk rood op schedel en borst. Als die de vruchtkatjes van de berken stuk pikken, dan is het echt herfst. Haast ieder jaar komen in November en December en ook wel later op de bottels van mijn wilde hondsroos de pestvogels af. Vreemdsoortige vogels met hooge kuiven en een alleraardigste versiering van lakroode staafjes aan de uiteinden van hun vleugelpennen en soms ook aan den zijdeachtigen gelen staartzoom. Ze zijn afkomstig uit het hooge Noorden en broeden vooral veel in Lapland, daar heel boven aan den Botnischen Golf. In sommige jaren zijn ze bijzonder talrijk en trekken dan ieders aandacht als ze zoo in troepjes van een stuk of zes onverwacht op de besheesters komen en hun lokroep laten hooren. Een hoogen, fijnen, langgerekten triller. 't Is jammer dat wij Hollanders hun zoo'n naren naam gegeven hebben. De Duitschers noemen hem Seidenschwanz, de Engelschen Waxwing, ge begrijpt wel waarom. Intusschen zijn roodborstjes en winterkoninkjes weer flink aan het zingen geraakt en ook de boomleeuwerik laat zich van tijd tot tijd hooren. De meezen houden op geregelde tijden hun vroolijke ommegangen en onder de eiken en beuken hebben vinken en houtduiven als het ware hun vaste winterkwartieren opgeslagen. De jachtdieren krijgen hun jaarlijksche beproeving te doorstaan en hebben van tijd tot tijd te lijden van een enkelen zwervenden roofvogel. 't Is altijd aardig om dan weer eens nieuwe figuren te zien. Het kleine smelleken, dat wat op den torenvalk lijkt en de slechtvalk, die aan borst en zijden wel wat van een grooten sperwer heeft maar aan den kop de zwarte mondhoekstrepen van den boomvalk vertoont, de zeearenden, reusachtige vogels die zich meest bij paren of drietallen in de duinen vertoonen en dan huishouden onder de konijnen en fazanten. 't Zijn meestal jonge vogels, volwassene met witten staart krijgt men zelden of nooit te zien. De duinen en stranden hebben dan soms een heel sterke roofvogelbevolking. Op één enkele ochtendwandeling hebben wij eens negentien buizerden gezien, waaronder zeven ruigpooten en elders weer eens binnen het uur vier slechtvalken. Die buizerden blijven vaak tot in Maart en April en hebben ons wel door hun prachtige speelvluchten en gekke geluidjes de hoop doen koesteren, dat ze hier in 't duin zouden willen broeden, maar daar hebben we tot nu toe nog niets van gemerkt. Doch we wanhopen niet. Iedere verscherping van het winterweer brengt nieuwe gasten naar onze gastvrije stranden en tegen Kerstmis is ons lieve landje weer zoo vol met merkwaardige vogels, dat je haast niet naar het voorjaar verlangen zou. Maar er is in 't verloop van jaar nog zooveel onafgedaan gebleven, dat we de gelegenheid om opnieuw te beginnen reikhalzend tegemoet zien."

Geraadpleegde literatuur

- Het Vogeljaar, eerste deel, bij huis en hof van Dr. Jac. P. Thijsse uit 1903
- Het Vogeljaar, tweede deel, in wijder kring van Dr. Jac. P. Thijsse uit 1904
- HALT...! Politie. Wildstroperij in Nederland door P. Schetters 1979
- Trekvogels door J. Taapken en D. van den Hoorn 1977
- Vogeltrek en vinkenbaan door W.H. van Dobben en D. Hoos uit 1938
- De witte spreeuwen, maandblad over vogels, uit de jaren zeventig
- Onze vogels, maandblad over vogels, diverse oude uitgaven
- De oude Leij, uitgegeven door het natuurmuseum Brabant

Informatie verzameld door Henk van Rijswijk en Karel Hermans

Copyright Henk en Karel